

DIGITALES ARCHIV

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft
ZBW – Leibniz Information Centre for Economics

Eika, Lasse; Vestad, Ola Lotherington

Book

Utviklingen i bønders inntekter mellom 2004 og 2020

Provided in Cooperation with:

Statistics Norway, Oslo

Reference: Eika, Lasse/Vestad, Ola Lotherington (2022). Utviklingen i bønders inntekter mellom 2004 og 2020. [Oslo] : Statistisk sentralbyrå.

https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/utviklingen-i-bonders-inntekter-mellom-2004-og-2020-copy/_/attachment/inline/f960b289-8957-4cd6-a27f-31a4051341fe:f3c2e859dd0471730ac39ed18feae6db73fe4c59/RAPP2022-39.pdf.

This Version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/12317>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)
<https://www.zbw.eu/econis-archiv/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

<https://zbw.eu/econis-archiv/termsfuse>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence.

Utviklingen i bønders inntekter mellom 2004 og 2020

TALL

SOM FORTELLER

RAPPORTER / REPORTS

2022/39

Lasse Eika og Ola L. Vestad

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå

Publisert: 3. oktober 2022

ISBN 978-82-587-1588-4 (trykt)

ISBN 978-82-587-1589-1 (elektronisk)

ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Ikke mulig å oppgi tall Tall finnes ikke på dette tidspunktet fordi kategorien ikke var i bruk da tallene ble samlet inn.	.
Tallgrunnlag mangler Tall er ikke kommet inn i våre databaser eller er for usikre til å publiseres.	..
Vises ikke av konfidensialitetshensyn Tall publiseres ikke for å unngå å identifisere personer eller virksomheter.	:
Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Ekspertutvalget for inntektsmåling i jordbruket som ønsket en beskrivelse av bøndernes inntektsdannelse og inntektsutviklingen for bønder og jordbrukshusholdninger. Rapporten publiseres også som elektronisk vedlegg til NOU 2022:14.

Statistisk sentralbyrå, 22. september 2022

Linda Nøstbakken

Sammendrag

Formålet med denne rapporten er å beskrive bøndenes inntektsdannelse og å dokumentere hvordan inntektene til bønder og jordbrukshusholdninger har utviklet seg sammenlignet med inntektsutviklingen for andre grupper. Rapporten viser at andelen av bøndenes inntekter som kommer fra jordbruk har falt mellom 2004 og 2020. I samme periode økte imidlertid bøndenes samlede inntekter betydelig: median inntekt etter skatt målt i faste kroner økte med 44 prosent mellom 2004 og 2020. Inntektsveksten var sterkere blant bøndene enn for andre sammenligningsgrupper. Rapporten viser også at spesielt en del yngre bønder har høy gjeld sammenlignet med andre grupper, og at jordbrukshusholdningenes gjeld har økt i perioden fra 2004 til 2020.

Abstract

This report describes the composition and evolution of Norwegian farmers' income and compares the evolution of farmers' and farm households' income to the evolution of income for other groups of non-farm individuals and households. The report shows a decline in farm income as a share of total income in the period from 2004 to 2020. Farmers' total income, however, increased significantly in the same period: median real income increased by 44 percent between 2004 and 2020. The income growth for farmers is higher than the growth in income for other comparison groups. The report also shows that younger farmer households tend to have higher levels of debt than non-farm households at the same ages, and that Norwegian farmers' debt increased (in real terms) between 2004 and 2020.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
2. Data	9
2.1. Utvalg.....	9
2.2. Inntektsbegreper	10
2.3. Utviklingen i antall bønder og demografiske kjennetegn	12
2.4. Metode for å ta hensyn til ulike sammensetninger av utvalg.....	13
3. Bøndernes inntekter	14
3.1. Inntektskomponenter	14
3.2. Utviklingen i nivå og spredning	16
3.3. Jordbrukshusholdningenes inntekter	19
4. Sammenligning av utviklingen i bønders inntekter med inntektsutviklingen for andre grupper	21
4.1. Inntektsutviklingen for bønder og ulike sammenligningsgrupper.....	21
4.2. Inntektsutviklingen for faste grupper av bønder og andre yrkestilknyttede.....	25
4.3. Sammenligning med industrien.....	26
4.4. Husholdninger med vedvarende lavinntekt.....	27
5. Inntektsvariasjon fra år til år	29
6. Inntekter for ulike grupper av bønder	31
6.1. Bønder med lave inntekter fra jordbruk.....	31
6.2. Heltidsbøndernes inntekter	35
6.3. Sammenhengen mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt	37
6.4. Utviklingen i inntekt for ulike driftsformer	38
6.5. Inntektsutviklingen etter sentralitet	40
7. Jordbrukshusholdningenes gjeld og renteutgifter	43
8. Inntekter og gjeld for bønder som starter opp eller slutter i yrket	47
9. Fordelingene av jordbruksbedrifter og jordbruksinntekt etter selskapsform	55
Referanser	57
Vedlegg A: Datakilder	58
Vedlegg B: Metode for å ta hensyn til ulikheter i sammensetningen mellom utvalg	59
Vedlegg C: Bønder med lav andel av bruttoinntekten fra jordbruk	60
Figurregister	62
Tabellregister	64
Tallgrunnlag til figurer	65

1. Innledning

Denne rapporten analyserer norske bønders inntekter med utgangspunkt i SSBs Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Rapporten beskriver bøndenes inntektsdannelse, og dokumenterer hvordan inntektene til bønder og jordbrukshusholdninger har utviklet seg mellom 2004 og 2020, sammenlignet med inntektsutviklingen for andre grupper.

Gjennomsnittlig inntekt etter skatt blant bønder økte fra 389 000 til 672 000 i perioden 2004-2020, målt i 2020-kroner. Dette tilsvarer en realinntektsvekst på 73 prosent. Den sterke veksten i gjennomsnittlig inntekt etter skatt er blant annet drevet av en spesielt sterk vekst i kapitalinntekt, som er svært skjevt fordelt og i all hovedsak tilfaller noen ganske få personer i øvre del av inntektsfordelingen.

Veksten i jordbruksinntekt var mer moderat, på 28 prosent, mens bøndenes gjennomsnittlige lønnsinntekter økte med 61 prosent i perioden. Jordbruksinntekt som andel av yrkesinntekter (summen av næringsinntekter og lønnsinntekter) ble dermed redusert i perioden, fra 38 prosent i 2004 til 34 prosent i 2020.

Gjennomsnittlige pensjoner og andre overføringer økte med 122 prosent mellom 2004 og 2020, i tråd med endringer i aldersfordelingen blant bønder: Andelen bønder under 45 år falt fra 37 til 28 prosent, mens andelen bønder over 65 år økte fra 6 til 15 prosent.

Når vi studerer tidstrender for ulike inntektsmål fokuserer vi på medianen og andre persentilmål (10- og 90-persentilen) framfor gjennomsnittet, fordi gjennomsnittet er følsomt for ekstremverdier (spesielt knyttet til kapitalinntekter) og ikke sier noe om fordelingen innad i en gruppe. Rapporten viser at realverdien av median inntekt etter skatt økte med 46 prosent blant bøndene mellom 2004 og 2020, og dette er vesentlig mer enn andre grupper vi sammenligner bøndene med. For eksempel økte median inntekt etter skatt med 32 prosent for en gruppe vi omtaler som andre yrkesaktive, som i hovedsak er personer med lønns- eller næringsinntekt.

Tidligere studier som sammenligner norske bønders inntekter med inntekter for andre grupper har typisk vist at bøndenes inntekter er forholdsvis lave. For eksempel viser Løwe (2009) at gjennomsnittlig bruttoinntekt var vesentlig lavere blant bønder enn for andre sysselsatte i 2001. På grunn av den høye inntektsveksten har imidlertid bøndene passert andre sammenligningsgrupper siden den gang. Mittenzwei mfl. (2018) viser at gjennomsnittlig nettoinntekt blant jordbrukshusholdninger var ganske lik gjennomsnittet blant andre husholdninger med hovedmedlem mellom 30 og 66 år i 2009. Med våre spesifikasjoner er median inntekt etter skatt i 2020 høyere blant bønder enn medianinntekten for alle andre grupper som vi sammenligner dem med. Som artiklene sitert ovenfor også påpeker vil imidlertid hvem som sammenlignes og hva som sammenlignes ha stor betydning for resultatene. Sammenligner man bøndene med hele befolkningen kommer bøndene klart best ut. Sammenligner man inntekten i forhold til arbeidstimer vil bøndene sannsynligvis komme dårligere ut enn andre grupper.

En internasjonal litteratur viser at bønders inntekter i andre land heller ikke er spesielt lave sammenlignet med andre grupper. For eksempel viser Rocchi mfl. (2021) og Marino mfl. (2021) at jordbrukshusholdningenes disponible inntekter er sammenlignbare med andre gruppers inntekter i "vestlige" EU-land.

Når vi sammenligner ulike grupper av bønder på tvers av år, eller bønder med personer som ikke er bønder, kan det være betydelige forskjeller i innsats av arbeid og human- og realkapital, samt i fordelingene av observerbare og ikke-observerbare kjennetegn. For eksempel kan den sterke inntektsveksten blant bøndene tenkes å være delvis drevet av at bønder med lave inntekter legger ned driften og dermed forsvinner ut av utvalget. Vi finner tegn til at slike sammensetningsendringer kan ha påvirket inntektsveksten noe. Vi finner også sammensetningseffekter som går motsatt vei: økningen i andelen godt voksne bønder har dempet inntektsveksten. Det er utenfor rammene til

denne rapporten å si noe eksplisitt om bøndenes avkastning på innsatsen av arbeid og kapital i jordbruket.

Rapporten viser også at andelen jordbrukshusholdninger med vedvarende lavinntekt har falt i perioden, mens tilsvarende andel for andre husholdninger er vesentlig høyere og har steget. Vi viser også at bøndene opplever vesentlig større inntektsvariasjon fra år til år enn andre grupper.

Andelen av bøndene som får over 80 prosent av bruttoinntekten sin fra jordbruk falt fra 24,1 prosent i 2004 til 17,7 prosent i 2014, og endret seg lite etter det. På samme tid økte andelen av bøndene med lave inntekter fra jordbruk. I 2020 tjente 55,6 prosent av bøndene mindre enn ett grunnbeløp (kr 106 399 fra 1. mai 2021) i jordbruket. Vi viser at lav jordbruksinntekt ofte er persistent og knyttet til små bruk med lavt produksjonsomfang. I likhet med Mittenzwei og Hoveid (2020) finner vi at bønder med lave inntekter fra jordbruk ikke har spesielt lav inntekt etter skatt fordi de har desto høyere inntekt fra andre kilder: Det er praktisk talt ingen sammenheng mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt blant bønder med moderate inntekter fra jordbruk.

Gjelda er høyere og stiger litt mer blant jordbrukshusholdningene enn blant andre husholdninger. Blant jordbrukshusholdningene økte realverdien av gjelda på medianen med 107 prosent, fra 985 000 i 2004 til 2 043 000 i 2020 (2020-kroner). Gjeldsnivået er spesielt høyt blant yngre bønder. Veksten i gjeldsgrad er mye svakere enn veksten i gjeld fordi realinntekten økte vesentlig i perioden.

Rapporten legger mest vekt på inntektsbegreper som ikke inkluderer renteutgifter, men vi viser også tall for inntektsutviklingen når renteutgifter inkluderes i inntektsbegrepet. Inntektsveksten blir i dette tilfellet noe svakere enn når renteutgifter ikke er inkludert, men trendene med og uten fratrekk for renteutgifter er i hovedsak ganske like – både for jordbrukshusholdninger og for andre husholdninger. Jordbrukshusholdningene i bunnen av inntektsfordelingen trekkes imidlertid lengre nedover enn andre husholdninger når vi inkluderer renteutgifter.

Rapporten studerer også inntekter og gjeld for bønder som startet opp eller sluttet i yrket. Jordbruksinntekten er mye lavere blant bønder som noen år senere slutter i yrket (uten at driften videreføres av neste generasjon) enn blant andre bønder. Det ser ut til at bønder som viderefører foreldrenes drift også overtar en del gjeld knyttet til driften.

2. Data

Utvalget og inntektsbegrepene brukt i denne rapporten baserer seg på SSBs *Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger*. Sentrale analyseenheter er bønder, jordbrukshusholdninger og andre personer og husholdninger. Inntektsbegrepene er komponenter i *inntekt etter skatt*, der en del næringsinntekt samt noe lønnsinntekt og kapitalinntekt er skilt ut som jordbruksinntekt. Vedlegg A gir en beskrivelse av datakildene som er brukt i rapporten.

2.1. Utvalg

I utgangspunktet består utvalget for hvert år av alle personer som er bosatt i en privathusholdning per 31. desember. Blant disse finner vi utvalget av *bønder*, definert som innehavere av en aktiv jordbruksbedrift.

Aktive jordbruksbedrifter er bedriftene i SSBs jordbrukspopulasjon, som i all hovedsak består av bedrifter som får produksjonstilskudd. Bedriftene driver jordbruksdrift, inkludert hagebruk og husdyrhold. De fleste bøndene driver et enkelpersonforetak (ENK), men en del er deltakere i et ansvarlig selskap (ANS/DA) eller eiere av aksjer i et aksjeselskap (AS). Et begrenset antall jordbruksbedrifter har andre selskapsformer. Disse knyttes ikke til en innehaver.

Alle deltakerne i en jordbruksbedrift organisert som et ansvarlig selskap regnes som bønder. Vi regner personer som eier minst 10 prosent av aksjene i et jordbruks-AS som eiere, og dermed bønder. Et svært lavt antall milliardærer som i en kort periode eier over 10 prosent i et jordbruks-AS er imidlertid ikke regnet som bønder. Vi mangler også aksjonær- eller regnskapsopplysninger for noen AS i enkelte år, og eierne i disse selskapene vil ikke regnes som bønder i årene med ufullstendige opplysninger. Bøndenes ektefeller og andre husholdningsmedlemmer regnes i utgangspunktet ikke selv som bønder, men de kan ha *jordbruksinntekt*. Husholdningene omtales som *jordbrukshusholdninger*.

Tabell 2.1 viser hvor stor prosentandel av bøndene som driver innenfor de ulike selskapsformene. Tallene summerer seg til mer enn 100, primært fordi en del bønder driver både ENK og ANS/DA. Andelen ANS/DA steg i begynnelsen av perioden fordi melkebønder fikk økt driftstilskudd ved å organisere seg som et ANS/DA mellom 2001 og 2009. Andelen bønder med AS har økt relativt mye, til 2,2 prosent i 2020. En nærmere beskrivelse av hvordan bedrifter, inntekter og driftsomfang er fordelt mellom de ulike driftsformene er gitt i kapittel 9.

Tabell 2.1 Fordelingen av bønder etter organisasjonsform (prosent)

	2004	2009	2020
ENK	95,3	91,6	91,7
ANS/DA	7,3	12,9	8,7
AS	0,3	1,1	2,2

Rapporten sammenligner bønder med personer over 16 år som ikke er bønder, som omtales som *andre*. En sammenligningsgruppe vi bruker spesielt hyppig omtales som *andre yrkestilknyttede*. For hvert år inkluderer denne gruppen personer over 16 år som ikke er bønder, ikke er registrert som studenter eller elever, og som har yrkesinntekt (lønn eller næringsinntekt er ulik 0). Merk at vårt inntektskrav for å regne personer som yrkestilknyttet er mindre restriktivt enn kriteriet som brukes i SSBs inntekts- og formuesstatistikk (yrkesinntekt over to ganger grunnbeløpet i folketrygden). Årsaken til at vi bare krever at personer skal ha yrkesinntekt forskjellig fra null er at gruppen bønder inkluderer personer med lav yrkesinntekt, og vi ønsker ikke å begrense dette utvalget.

2.2. Inntektsbegreper

Rapporten baserer seg på komponentene i inntekt etter skatt;

$$\text{Inntekt etter skatt} = \text{yrkesinntekt} + \text{kapitalinntekt} + \text{overføringer} - \text{skatt},$$

hvor

$$\text{yrkesinntekt} = \text{jordbruksinntekt} + \text{andre næringsinntekter} + \text{lønnsinntekt}.$$

Inntektskomponentene skiller seg fra SSBs *inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger* på tre måter: (i) jordbruksinntekt er en egen komponent, (ii) kapitalinntekter fra aksjeselskaper er beregnet som eiernes andel av selskapenes årsresultat, på samme måte som i Aaberge mfl. (2020) og (iii) fødsels- og sykepenger er inkludert i nærings- og lønnsinntekt. Merk at (i) og (iii) ikke påvirker nivået for inntekt etter skatt, bare fordelingen mellom ulike komponenter.

Jordbruksinntekt beregnes på personnivå for medlemmer i en jordbrukshusholdning. Personer som ikke bor i en jordbrukshusholdning har ingen jordbruksinntekt. Inntekten beregnes på ulike måter avhengig av organisasjonsform:

ENK: *Næringsinntekt fra jordbruk* knyttet til enkeltpersonforetak (overskudd eller underskudd) og (en andel av) *sykepenger til næringsdrivende* regnes som jordbruksinntekt for medlemmer i jordbrukshusholdninger. Beløpene er rapportert i skattemeldingen, under postene 2.7.1, 3.2.19 og 2.7.13. Sykepenger til næringsdrivende fordeles mellom jordbruk og andre næringer proporsjonalt med næringenes andel av samlet næringsinntekt.

ANS/DA: Jordbruksinntekter inkluderer deltakeres andel av overskudd eller underskudd i ansvarlige selskap og (en andel av) *sykepenger til næringsdrivende*. Beløpene er rapportert i skattemeldingen, under postene 2.7.8, 3.2.19 og 2.7.13.

AS: Medlemmer i jordbrukshusholdninger får jordbruksinntekt fra jordbruks-AS som husholdningen driver. Jordbruksinntekten inkluderer eiernes andel av selskapenes årsresultat og lønnsinntekt fra arbeidsforhold i selskapet.¹ For å unngå dobbelttelling regnes inntekter som inngår i jordbruksinntekt ikke som (øvrige) kapital- og lønnsinntekter.

For bedrifter organisert som ANS, DA og ENK regnes alt overskudd og underskudd som næringsinntekt for eierne, og det skiller ikke mellom inntekter knyttet til kapital og arbeidsinnsats. Årsresultatet i jordbruks-AS regnes som jordbruksinntekt for medlemmer i jordbrukshusholdninger for at inntektene i disse bedriftene skal være mest mulig sammenlignbare med inntektene i andre jordbruksbedrifter. For alle andre eiere og næringer regnes overskudd i aksjeselskap som kapitalinntekt. Vi antar at denne asymmetrien ikke gir helt store utslag når vi sammenligner bøndene med andre grupper: mindre enn 2 prosent av bøndenes yrkesinntekter kommer fra overskudd i jordbruks-AS. Merk også at fordelingen av overskudd i aksjeselskap på yrkesinntekt og kapitalinntekt ikke påvirker målet for inntekt etter skatt.

Jordbruksinntekten i denne rapporten skiller seg fra *Næringsinntekt fra jordbruk* som rapporteres i statistikken *Gårdbrukernes inntekter og gjeld* ved å inkludere underskudd i næring og inntekter i aksjeselskap. I tillegg er utvalgene ulike, først og fremst ved at vi inkluderer bønder som ikke driver enkeltpersonforetak.

Inntekter fra skogbruk og andre tilleggsnæringer regnes ikke som jordbruksinntekt, med mindre de er ført som jordbruksinntekt i skattemeldingen eller er opptjent i et ANS/DA eller jordbruks-AS.² Kontingent til næringsorganisasjoner og fordel av jordbruksfradrag er heller ikke inkludert som jordbruksinntekt, men disse vil påvirke skatten bøndene betaler. Budsjettnemda for

¹ Lønnsinntekt er rapportert på individ- og foretaksnivå i LTO-registeret (2004-2014) og A-meldingen (2015-2020). I våre grunnlagsdata fra LTO-registeret og A-meldingen inngår bare lønnsinntekter for personer som er ansatt i en bedrift. Inntekter fra styreverv og andre oppdrag i jordbruks-AS vil derfor bare inkluderes i jordbruksinntekten for eiere som også er ansatt i bedriften. I motsatt tilfelle inkluderes inntektene som lønnsinntekt utenfor jordbruket.

² Alle inntekter (utenom inntekter knyttet til fiske og fangst) fra foretak organisert som ANS eller DA regnes som jordbruksinntekt for deltakerne i et jordbruks-ANS/DA.

jordbruksoppgjøret (BFJ 2022, tabell 1.21) estimerer verdien av jordbruksfradraget før skatt til 1,145 milliarder kroner i 2020.³ Andre potensielt viktige forskjeller mellom bønder og andre, som ulikheter i pensjonssparing og mulighet for uttak av naturalia fra egen bedrift, er ikke vurdert i denne rapporten. Bønder og andre selvstendig næringsdrivende får ikke tjenstepensjon, men de kan spare til pensjon med lignende skattebestemmelser som for tjenstepensjonen.

Personers *kapitalinntekt* inkluderer renteinntekter på bankinnskudd og inntekter fra verdipapirer, men ikke renteutgifter eller fordelene av å eie egen bolig og andre realkapitalobjekter. Husholdninger som ikke eier sin egen bolig må bruke deler av inntekten sin på husleie, mens husholdninger med renteutgifter bruker deler av inntekten sin på å betale disse. Et inntektsmål som tar hensyn til renteutgifter og fordelene av å bo i egen bolig vil derfor kunne være mer beskrivende for økonomisk velferd enn vårt mål for inntekt etter skatt. Dette prosjektet har imidlertid ikke tilgang på god grunnlagsdata for å beregne bøndernes fordel av å bo i egen bolig.⁴ På samme måte som i SSBs inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger utelater vi derfor renteutgifter fra inntektsmålet, som en grov korleksjon for at fordelene av å eie egen bolig ikke er inkludert i inntektsbegrepet. Merk imidlertid at gjeld og renteutgifter knyttet til enkeltpersonforetak regnes som eierens personlige gjeld og renteutgifter. Dette bidrar til at jordbrukshusholdninger i snitt har høyere gjeld og renteutgifter enn andre husholdninger. For å vise betydningen av renteutgifter inkluderer vi i Kapittel 7 tall for inntektsutviklingen når renteutgifter inkluderes i inntektsbegrepet. Inntektsveksten blir i dette tilfellet noe svakere enn når renteutgifter ikke er inkludert, men trendene med og uten fratrukk for renteutgifter er i hovedsak ganske like – både for jordbrukshusholdninger og for andre husholdninger.

Overføringer inkluderer pensjoner, dagpenger, barnetrygd, sosialhjelp, m.m. Vi har valgt å inkludere fødsels- og sykepenger i yrkesinntekt. Disse ytelsene erstatter annen yrkesinntekt i en begrenset periode og mottakerne regnes som sysselsatte i SSBs sysselsettingsstatistikk. Mye av jordbruksinntekten kommer fra offentlig støtte som ikke regnes som overføringer i denne sammenheng. Rapporten gjør ikke noe forsøk på å eksplisitt analysere forhold ved støtteordninger til jordbruket.

Skatt er gitt ved summen av utlignet inntekts- og formuesskatt som betales til kommune, fylke og stat pluss medlemsavgift til folketrygden. Kommunal eiendomsskatt er ikke inkludert. Personlige eieres andel av aksjeselskapers årsresultat er inkludert i vårt mål på jordbruksinntekt og kapitalinntekt. Vi regner med skatt på den delen av selskapsinntekten som realiseres som utbytte i et gitt år, men ikke på den delen av inntekten som beholdes i selskapet som tilbakeholdt overskudd, selv om også denne inntekten vil kunne utløse en skatteforpliktelse dersom den skal gjøres tilgjengelig for privat konsum på et senere tidspunkt. Vi har ikke inkludert noe anslag på slike framtidige skatteforpliktelser i vårt mål på skatt, men vi har gjort en enkel beregning som illustrerer at de ville hatt begrenset betydning for de mest sentrale inntektsmålene i denne rapporten: Når vi inkluderer en hypotetisk skatt tilsvarende skatten på utbytte (31,68 prosent i 2020) på (positivt) tilbakeholdt overskudd, reduseres medianen for inntekt etter skatt blant bønderne med 0,4 prosent i 2020. Medianen for andre yrkestilknyttede reduseres med 0,1 prosent. 90-persentilen reduseres med 2 prosent for bønderne og med 1 prosent for andre yrkestilknyttede. (Avvikene er i samme størrelsesorden for andre år.)

Rapporten viser inntekts-trender både på individ- og husholdningsnivå. For å kunne sammenligne inntektsnivåer mellom husholdninger som har forskjellig sammensetning, er det vanlig praksis å ta hensyn til stordriftsfordeler i forbruk ved å justere husholdningsinntekten for husholdningens

³ Jordbruksfradraget ble innført i 2000. I 2020 fikk man 100 prosent fradrag for jordbruksinntekt opp til kr 90 000, og 38 prosent over det. Maksimalt samlet fradrag var kr 190 400. I 2004 var fradraget maksimalt kr 61 500, omtrent halvparten så stort som i 2020 når vi justerer for inflasjon. Fradraget forutsetter at skatteyder bor på driftsenheten og har positive inntekter fra jordbruk.

⁴ Fra 2010 er det beregnet markedsverdier av boliger for bruk i skattemeldingen. Disse verdiene danner et godt grunnlag for å skulle bedømme fordelene personer har av å eie sin egen bolig, men disse beregningene er ikke gjort for gårder.

forbruksbehov (ekvivalensjustering). Dette gjøres ved å dele summen av husholdningsmedlemmenes inntekter på en beregnet forbruksvekt for husholdningen. I denne rapporten er EU-skalaen benyttet for ekvivalensjustering av husholdningenes inntekt. EU-skalaen tilordner den første voksne i husholdningen forbruksvekt 1, mens øvrige voksne får forbruksvekt 0,5 og barn får forbruksvekt 0,3. Denne ekvivalensskalaen forutsetter altså at en husholdning på to voksne og to barn vil måtte ha en husholdningsinntekt som er 2,1 ganger så høy som en enslig persons inntekt for å oppnå samme økonomiske levestandard.

2.3. Utviklingen i antall bønder og demografiske kjennetegn

Tabell 2.2 viser at antallet bønder falt med 27,4 prosent mellom 2004 og 2020. Antallet jordbruks-husholdninger er litt lavere enn antallet bønder fordi noen jordbrukshusholdninger har flere medlemmer som regnes som bønder. Andelen kvinnelige bønder økte fra 13,6 prosent i 2004 til 17,5 prosent i 2020.

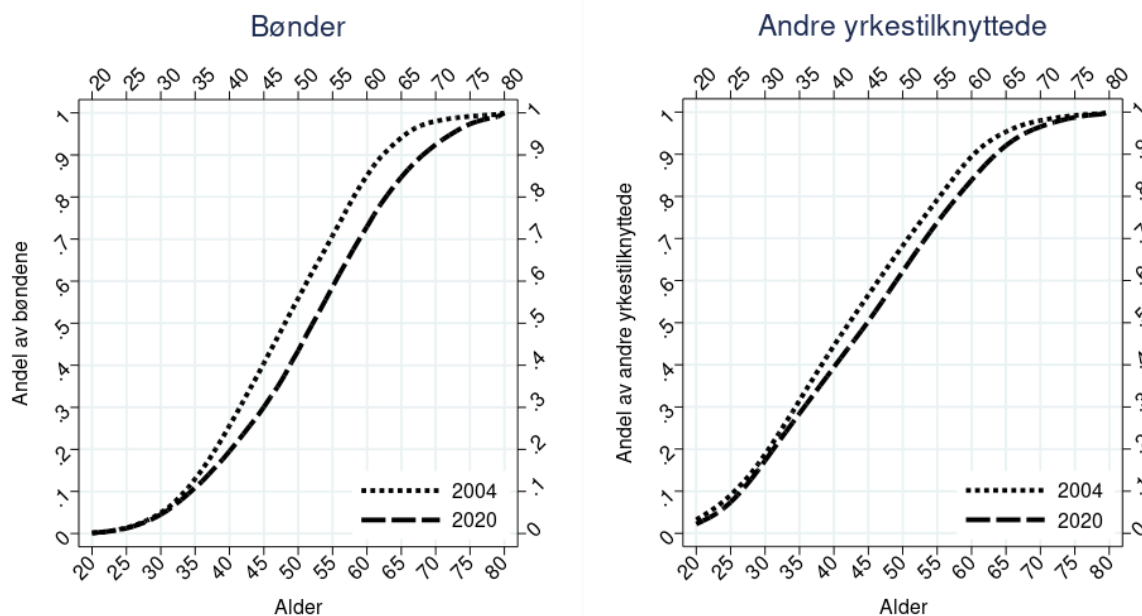
Tabell 2.2 Deskriptiv statistikk

	Bønder		Andre (over 16 år)		Andre yrkestilknyttede	
	2004	2020	2004	2020	2004	2020
Personer						
Antall	55 055	39 948	3 528 739	4 330 341	2 206 590	2 611 476
Andel kvinner	13,6	17,5	51,3	50,0	47,0	46,0
Gjennomsnittsalder	48,6	52,2	45,9	47,4	43,8	45,6
Husholdninger						
Antall	54 083	39 068	2 035 272	2 532 416	1 407 758	1 741 177
Gjennomsnittlig hush. størrelse	3,2	3,0	2,2	2,1	2,5	2,4

Gjennomsnittsalderen blant bøndene økte fra 48,6 år i 2004 til 52,2 år i 2020. Denne økningen skyldes en stor nedgang i andelen yngre bønder, og en voldsom økning i andelen godt voksne bønder.

Delfiguren til venstre i figur 2.1 sammenligner aldersfordelingene blant bønder i 2004 og 2020. Den vertikale akse viser hvor stor andel av bøndene som har lik eller lavere alder for hver verdi på den horisontale akse. Kurven for 2004 er mye brattere enn kurven for 2020 fram til omtrent 45 år: 37,4 prosent av bøndene var under 45 år i 2004, mot 27,8 prosent i 2020. Mellom 45 og 65 år ligger kurvene parallelt, noe som indikerer at andelen for dette aldersspennet endret seg lite i perioden. Fra omtrent 65 år har kurven for 2020 brattere helning enn kurven for 2004, noe som reflekterer en økning i andelen bønder over 65 år fra 2004 til 2020: Andelen over 65 år steg fra 5,9 til 15,3 prosent.

Disse endringene er ikke unike for bønder. For eksempel viser Bhuller og Eika (2020) at andelen i befolkningen over 55 år og sysselsettingen blant disse steg vesentlig mellom 2000 og 2017, mens det motsatte var tilfelle for de under 45 år. Delfiguren til høyre i figur 2.1 viser at andelen andre yrkestilknyttede under 45 år falt fra 54,2 til 48,1 prosent, mens andelen over 65 år steg fra 4,6 til 7,9 prosent, mellom 2004 og 2020. Det var altså betydelig større endringer i aldersfordelingen blant bønder enn i aldersfordelingen blant andre yrkestilknyttede. Den vesentlig større økningen i andelen godt voksne bønder kan skyldes at den yngre garde ikke overtar driften i like stor grad som før, og/eller at generasjonsskiftet skjer ved høyere aldre nå enn før. Jordbruksfradraget gir dessuten et sterkt insentiv til å bevare noe drift.

Figur 2.1 Aldersfordelingen blant bønder og andre yrkestilknyttede, 2004 og 2020

2.4. Metode for å ta hensyn til ulike sammensetninger av utvalg

Selv om den underliggende avkastningen til ulike kjennetegn ikke endres, vil inntektsfordelingen endre seg dersom fordelingen av kjennetegn endres. Økningen i andelen bønder over 65 år vil for eksempel kunne trekke gjennomsnittsinntekten blant bønder nedover dersom denne gruppen har lavere inntekt enn yngre bønder. Tilsvarende vil ulikheter i alderssammensetningen kunne ha betydning når vi sammenligner bønder med andre grupper.

For å ta høyde for endringer/ulikheter i sammensetningen av kjennetegn over tid eller mellom grupper følger vi metoden for vektning foreslått av DiNardo mfl. (1996). Metoden går ut på å gi observasjoner med ulike kjennetegn bestemte vekter, slik at den vektete fordelingen av kjennetegn tilsvarer fordelingen i et referanse-utvalg. For eksempel kan vi gi bønder i 2020 som er over 65 år en lav vekt, og de under 65 år en høy vekt, slik at den vektete andelen av bønder over 65 år i 2020 tilsvarer andelen i 2004.⁵ Den vektete inntektsfordelingen tilsvarer da inntektsfordelingen i 2020 slik den ville ha vært dersom aldersfordelingen i 2020 var som i 2004, under forutsetning om at aldersfordelingen i seg selv ikke påvirker inntektsfordelingene i de ulike aldersgruppene. Endringer mellom inntektsfordelingen i 2004 og den vektete fordelingen i 2020 antas å gi informasjon om endringer som skyldes alle andre forhold enn endringen i alderssammensetning.

Et alternativ til denne metoden er å presentere resultater for ulike underutvalg, for eksempel studere bønder som er over 65 år separat fra de som er under 65 år. En fordel med vekte-metoden er at antallet spesifikasjoner holdes nede ved at informasjonen fra ulike underutvalg aggregeres på en koherent måte. Vedlegg B gir en formell beskrivelse av metoden.

⁵ En metode som ville gitt samme resultater – dersom man hadde et "kjempestort" utvalg – ville vært å slette tilfeldige observasjoner med egenskaper som er overrepresentert i forhold til referanseutvalget, inntil fordelingene av egenskaper er like.

3. Bøndenes inntekter

I dette kapitlet gir vi en beskrivelse av utviklingen i bøndenes inntekter på person- og husholdningsnivå. Vi viser først at andelen av bøndenes inntekter som kommer fra jordbruk falt mellom 2004 og 2020. Videre har bøndene høye kapitalinntekter i snitt, men kapitalinntektene er ujevnt fordelt og knyttet til en liten andel av bøndene. Bøndene opplevde en sterk vekst i realinntekten mellom 2004 og 2015. Inntektsutviklingen på husholdningsnivå ligner på utviklingen på personnivå.

3.1. Inntektskomponenter

Figur 3.1 og tabell 3.1 viser bøndenes inntekt etter skatt fordelt på de ulike inntektskomponentene beskrevet i kapittel 2.2. I figur 3.1 er komponentene summert over alle bønder, og delt på summen av yrkesinntektene.⁶ Figuren viser at andelen av yrkesinntekten som kommer fra jordbruk falt i begynnelsen av perioden, mens den har vært ganske stabil etter 2010: Andelen var 38,0 prosent i 2004, 34,1 prosent i 2010 og 33,9 prosent i 2020. Andelen annen næringsinntekt har ligget ganske stabilt på rundt 14 prosent, mens lønnsinntektene økte fra 47,7 prosent i 2004 til 53,3 prosent i 2020. Pensjoner og andre overføringer økte med omtrent 50 prosent, i tråd med endringene i bøndenes alderssammensetning.

De gjennomsnittlige kapitalinntektene til bøndene varierer en del over tid og er tidvis svært høye. I 2020 hadde bøndene kapitalinntekter tilsvarende 37,7 prosent av yrkesinntektene, og tabell 3.2 viser at gjennomsnittlig kapitalinntekt blant bønder var nesten dobbelt så høy som gjennomsnittlig kapitalinntekt blant andre yrkestilknyttede. Kapitalinntekter er imidlertid svært skjevt fordelt. Tabell 3.3 viser at bøndene mellom 5- og 90-persentilen i fordelingen av kapitalinntekt har moderate kapitalinntekter, mens prosenten med høyest kapitalinntekter i snitt hadde 19,7 millioner i 2020. Merk også at kapitalinntektene steg vesentlig fra 2004 til 2020 i alle deler av fordelingen.

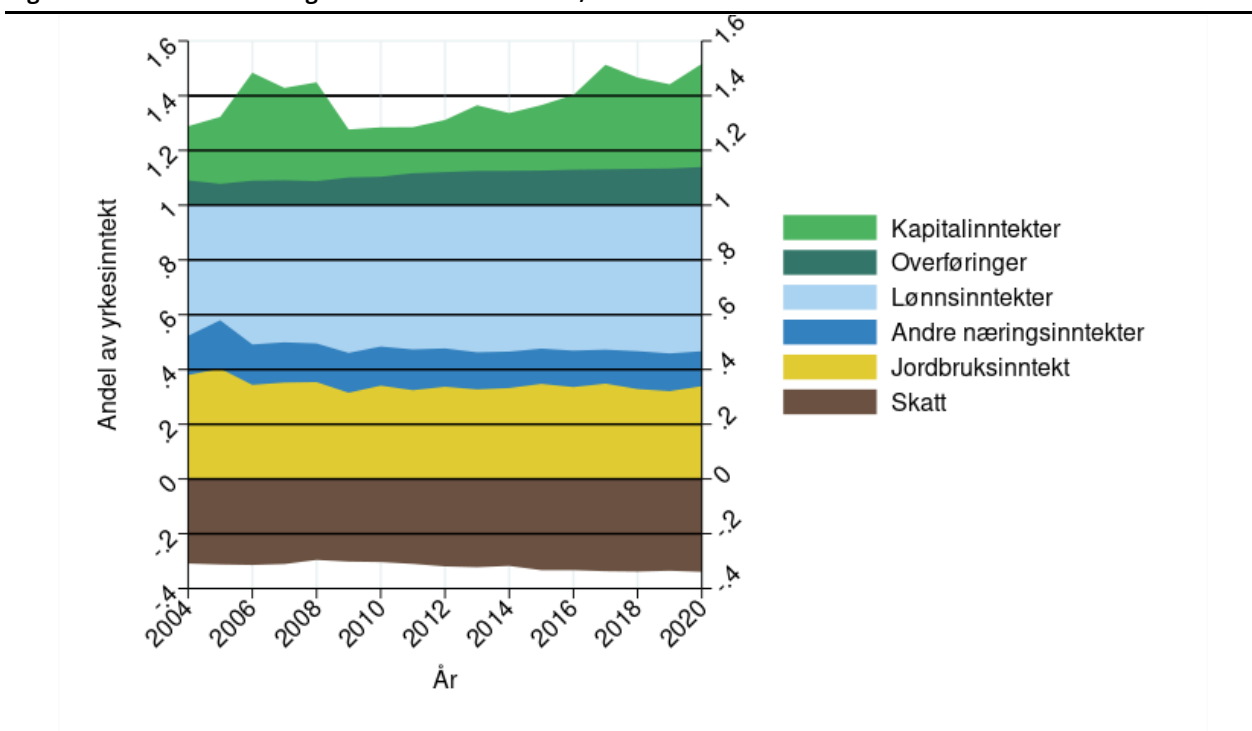
Som tilfellet er med kapitalinntekter, gir ikke alltid gjennomsnittstall et godt inntrykk av situasjonen for typiske observasjoner. Tabell 3.1 viser derfor gjennomsnittet av de ulike komponentene for ulike innteksgrupper. Bøndene i andre og tredje kvartil (P25-P75) i fordelingen av inntekt etter skatt har moderate kapitalinntekter, mens de øvrige inntektskomponentene har omtrent samme nivå og trend som snittet blant alle bønder. Merk også at gjennomsnittlig inntekt etter skatt er veldig lav for første kvartil i 2020. Dette skyldes at noen bønder har store negative kapitalinntekter og jordbruksinntekter.

Resten av rapporten fokuserer på inntektsnivåer målt ved medianen og 10- og 90-persentilen i ulike inntektsfordelinger. Disse målene påvirkes i liten grad av observasjoner med ekstremverdier knyttet til for eksempel kapitalinntekter.

---

⁶ Størrelsene til komponentene i figur 3.2 kunne også vært uttrykt som andeler av f.eks. bruttoinntekt, men volatiliteten i kapitalinntektene gjør at figuren da ville vært vanskeligere å tolke.

Figur 3.1 Sammensetningen av inntekt etter skatt, bønder

Tabell 3.1 Gjennomsnitt av komponentene i inntekt etter skatt for ulike grupper av bønder (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå)

	Alle bønder	
	2004	2020
Kapitalinntekter	79	215
Overføringer	36	80
Lønnsinntekter	190	305
Andre næringsinntekter	57	73
Jordbruksinntekt	151	194
Skatt	-123	-194
Inntekt etter skatt	389	672

	Kvartil i fordelingen av inntekt etter skatt					
	1.		2. og 3.		4.	
	2004	2020	2004	2020	2004	2020
Kapitalinntekter	-15	-136	10	17	310	963
Overføringer	44	106	37	75	25	63
Lønnsinntekter	51	131	187	298	334	492
Andre næringsinntekter	19	24	41	55	126	157
Jordbruksinntekt	73	1	142	159	247	454
Skatt	-44	-82	-104	-143	-237	-406
Inntekt etter skatt	126	45	313	461	805	1 723

	Aldersgrupper					
	< 45 år		45-65 år		> 65 år	
	2004	2020	2004	2020	2004	2020
Kapitalinntekter	45	160	96	254	124	172
Overføringer	19	20	31	48	194	306
Lønnsinntekter	216	375	189	335	23	65
Andre næringsinntekter	60	78	59	79	23	39
Jordbruksinntekt	147	188	161	222	73	99
Skatt	-116	-179	-131	-213	-82	-148
Inntekt etter skatt	371	642	405	724	356	533

Tabell 3.2 Gjennomsnitt av komponentene i inntekt etter skatt for bønder, andre og andre yrkestilknyttede (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå)

	Bønder		Andre		Andre yrkestilknyttede	
	2004	2020	2004	2020	2004	2020
Kapitalinntekter	79	215	47	78	63	114
Overføringer	36	80	87	124	50	75
Lønnsinntekter	190	305	251	330	374	507
Andre næringsinntekter	57	73	19	17	30	27
Jordbruksinntekt	151	194	0	0	1	1
Skatt	-123	-194	-97	-128	-136	-181
Inntekt etter skatt	389	672	306	421	382	543

Tabell 3.3 Gjennomsnittlig kapitalinntekt for bønder etter persentil i fordelingen av kapitalinntekt (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå)

Gruppe (persentil)	2004	2020
<1	-664	-3 626
1-5	-12	-114
5-10	0	-7
10-90	7	16
90-95	73	198
95-99	300	914
>99	6 485	19 663

3.2. Utviklingen i nivå og spredning

Figur 3.2 og tabell 3.4 viser utviklingen i 10-, 50- og 90-persentilen (*P10*, *Median* og *P90*) og gjennomsnittet i fordelingene av yrkesinntekt og inntekt etter skatt. Beløpene er KPI-justert til 2020-nivå og uttrykker dermed utviklingen i realinntekter: en økning indikerer at kjøpekraften har bedret seg. Figuren viser at realinntekten til de fleste bønder, både yrkesinntekten og inntekt etter skatt, økte betydelig fram til 2015, før den flatet ut. Denne trenden stemmer grovt sett overens med utviklingen i andre yrkesgruppers reallønn, som økte betydelig fram til oljeprisfallet i siste halvdel av 2014.

Fra 2004 til 2020 økte median yrkesinntekt og inntekt etter skatt blant bønder med hhv. 39 og 46 prosent. Inntektene på 90-persentilen økte enda mer, med hhv. 52 og 64 prosent. Gjennomsnittlig inntekt etter skatt ligger vesentlig over medianen og fluktuierer tilsvarende nivået på kapitalinntekter i figur 3.1. Dette skyldes at en liten gruppe bønder har hatt veldig høye kapitalinntekter. Siden gjennomsnittet viser seg å være svært følsomt for inntektsutviklingen blant en liten gruppe av bøndene har vi valgt å fokusere på persentilmål heller enn på gjennomsnitt i denne rapporten.

Det eneste målet som viser nedgang i figur 3.2 er 10-persentilen i yrkesinntekt. Som det framgår av tallene i den tredje kolonnen i tabell 3.4, hvor utvalget i 2020 er vektet om slik at (den ettårige) aldersfordelingen tilsvarende den faktiske aldersfordelingen i 2004, kan denne nedgangen forklares med økningen i andelen eldre bønder: Når vi holder aldersfordelingen fast som i 2004 stiger 10-persentilen i yrkesinntekt med hele 77 prosent fra 2004 til 2020. De andre persentilmålene for yrkesinntekt i 2020 blir også høyere med denne spesifikasjonen. Økningen i andelen eldre bønder later derfor til å ha redusert veksten i bøndenes yrkesinntekter betydelig.

Eldre bønder har sjelden yrkesinntekt utenfor jordbruket, men de har pensjoner og kapitalinntekter som er inkludert i inntekt etter skatt. Målene for inntekt etter skatt i 2020 endres derfor lite når vi vektet om observasjonene.

Den sterke inntektsveksten blant bøndene kan tenkes å være helt eller delvis drevet av at bønder med lave inntekter legger ned driften og dermed forsvinner ut av utvalget: Selv om hver enkelt bondes inntekt ikke endrer seg, vil de aggregerte inntektsmålene stige om de med lave inntekter forsvinner ut av utvalget. Bønder som har problemer med å kombinere gårdsdrift med annet

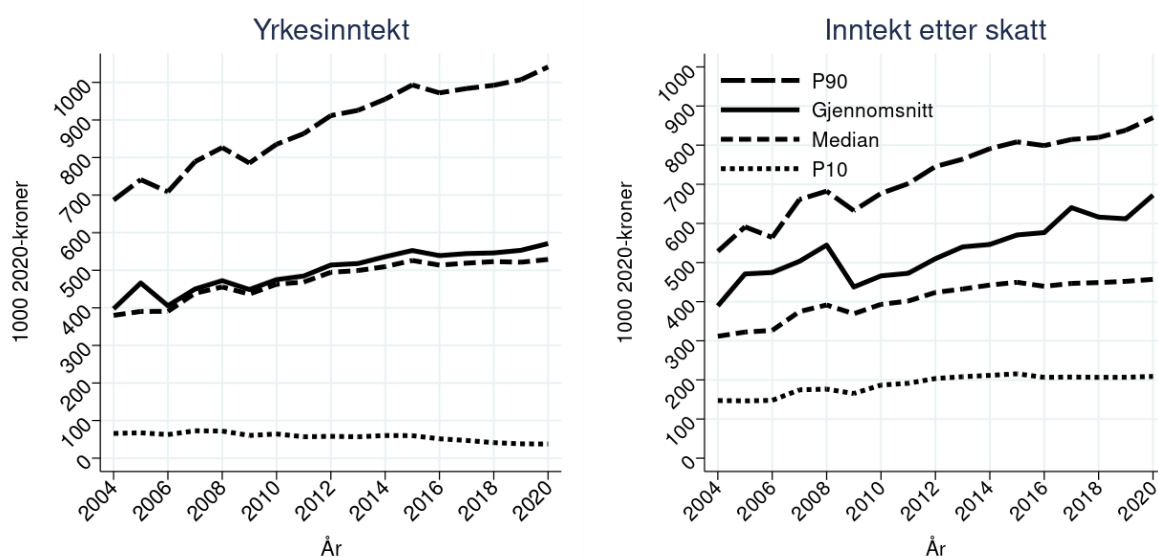
arbeid, eller som tjener lite på gårdsdriften, kan i økende grad ha lagt ned driften. For å undersøke om denne typen sammensetningsendringer er betydelige, viser tabell 3.4 også inntektsmål for et fast utvalg av bønder. Dette utvalget er begrenset til personer som regnes som bønder i hele perioden og som er født mellom 1960 og 1975 (mellom 29 og 60 år i perioden fra 2004 til 2020). Tabellen viser at inntektsveksten er svakere for dette utvalget enn for utvalget som er vektet om slik at aldersfordelingen holdes fast som i 2004.

Inntektsveksten i det faste utvalget påvirkes av endringer i avkastningen på bøndenes egenskaper, og endringer i arbeidserfaring, akkumulert realkapital, arbeidsinnsats, m.m. Det er derfor ikke rett frem å anslå hvordan inntekten til "medianbonden" har utviklet seg, men det virker sannsynlig at noe av inntektsveksten blant bøndene skyldes at bønder med lave inntekter i større grad har gått ut av utvalget enn bønder med høye inntekter.

Figur 3.3 viser forholdet mellom medianinntekten og inntekten ved hhv. 10- og 90-persentilen (P50/P10 og P90/P50) for hvert år i perioden fra 2004 til 2020. For inntekt etter skatt stiger inntektsspredningen markant etter 2010, spesielt i toppen av fordelingen (P90/P50). Dette samsvarer med trender i samfunnet for øvrig (se for eksempel SSBs offisielle statistikk eller Aaberge mfl. (2021)) og er også konsistent på tvers av de ulike spesifikasjonene rapportert i tabell 3.4.

Også for yrkesinntekt stiger P90/P50 markant etter 2010, mens utviklingen for P50/P10 er veldig følsom for valg av spesifisering. Økningen i andelen eldre bønder har bidratt til en nedgang i 10-persentilen for yrkesinntekt. Denne persentilen er også relativt lav, og samlet gjør dette at P50/P10 i yrkesinntekt er høy og stigende. Som vi så ovenfor steg imidlertid 10-persentilen i yrkesinntekt vesentlig når vi holdt aldersfordelingen fast, så med denne spesifisjonen reduseres P50/P10 i yrkesinntekt vesentlig mellom 2004 og 2020.

Figur 3.2 Utviklingen i bøndenes yrkesinntekt og inntekt etter skatt

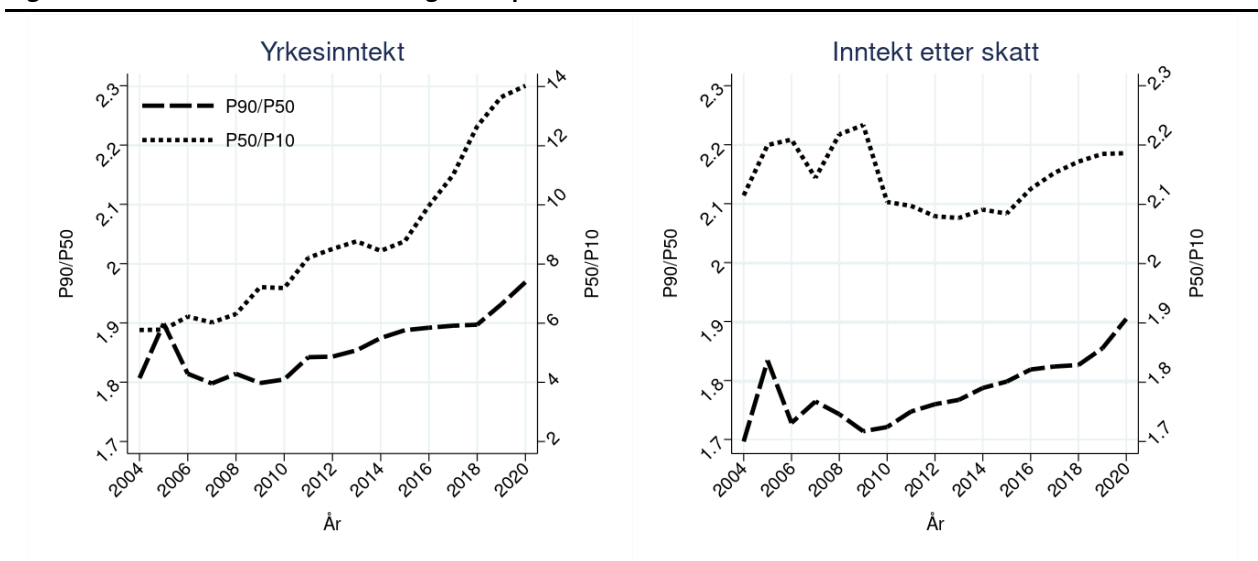

Note: [Se figurdata 1.1 i vedlegg Tallgrunnlag for figurer.](#)

Tabell 3.4 Utviklingen i bøndenes jordbruksinntekt, yrkesinntekt og inntekt etter skatt (1000 kr, KP-justert til 2020-nivå)

	Nivå			Prosentvis vekst mellom 2004 og 2020				
	Alle bønder		Aldersfordeling som i 2004	Fast utvalg		Alle bønder		Fast utvalg
	2004	2020		2004	2020	2004	2020	
Jordbruksinntekt								
P10	-26	-104	-110	-26	-67	300	323	158
Median	83	83	90	136	175	0	8	29
P90	414	621	646	466	765	50	56	64
Gjennomsnitt	151	194	205	186	296	28	36	59
Yrkesinntekt								
P10	66	38	117	170	212	-42	77	25
Median	380	529	569	411	602	39	50	46
P90	687	1 041	1 073	713	1115	52	56	56
Gjennomsnitt	397	571	623	441	673	44	57	53
Inntekt etter skatt								
P10	147	209	216	165	229	42	47	39
Median	312	457	473	329	480	46	52	46
P90	529	870	887	551	910	64	68	65
Gjennomsnitt	389	672	688	367	701	73	77	91
Antall	55 055	39 948		10 589				

Figur 3.3 Raten mellom medianen og andre persentiler for bøndenes inntekter

Note: [Se figurdata 1.1 i vedlegg Tallgrunnlag for figurer.](#)

3.3. Jordbrukshusholdningenes inntekter

I dette kapitlet undersøker vi hvordan inntektene i jordbrukshusholdningene har endret seg mellom 2004 og 2020. Som beskrevet i kapittel 2.2 legges inntektene til husholdningsmedlemmene sammen og deles på en forbruksvekt for å gjøre husholdninger med ulik sammensetning sammenlignbare. Ekvivalensjustert husholdningsinntekt er et mer relevant begrep enn individuell inntekt for å evaluere økonomisk levestandard. For eksempel vil en bonde med lav inntekt ha en god økonomisk levestandard om hen har en ektefelle med høy inntekt. En bonde med grei inntekt, men med en stor husholdning uten egen inntekt vil kunne ha en dårligere økonomisk levestandard. I tilfeller der flere husholdningsmedlemmer er involvert i gårdsdriften vil vi også rette opp eventuelle skjevheter i fordelingen av jordbruksinntekter mellom husholdningsmedlemmene når vi ser på samlet husholdningsinntekt.

Bøndenes ektefeller og andre husholdningsmedlemmer bidrar til mye av jordbrukshusholdningenes inntekt. Grunnlagsdataen viser at for ikke-enslige bønder kommer i gjennomsnitt halvparten av husholdningens inntekt etter skatt fra andre husholdningsmedlemmer enn bonden selv (først og fremst bondens ektefelle), både i 2004 og 2020. Tilsvarende kommer i snitt 21 (17) prosent av jordbruksinntektene fra andre husholdningsmedlemmer i 2004 (2020).

Tabell 3.5 viser hvordan inntekt etter skatt er fordelt på de ulike komponentene blant jordbrukshusholdningene i 2004 og 2020. Jordbruksinntekt som andel av yrkesinntekt har falt fra 27,2 til 24,3 prosent.

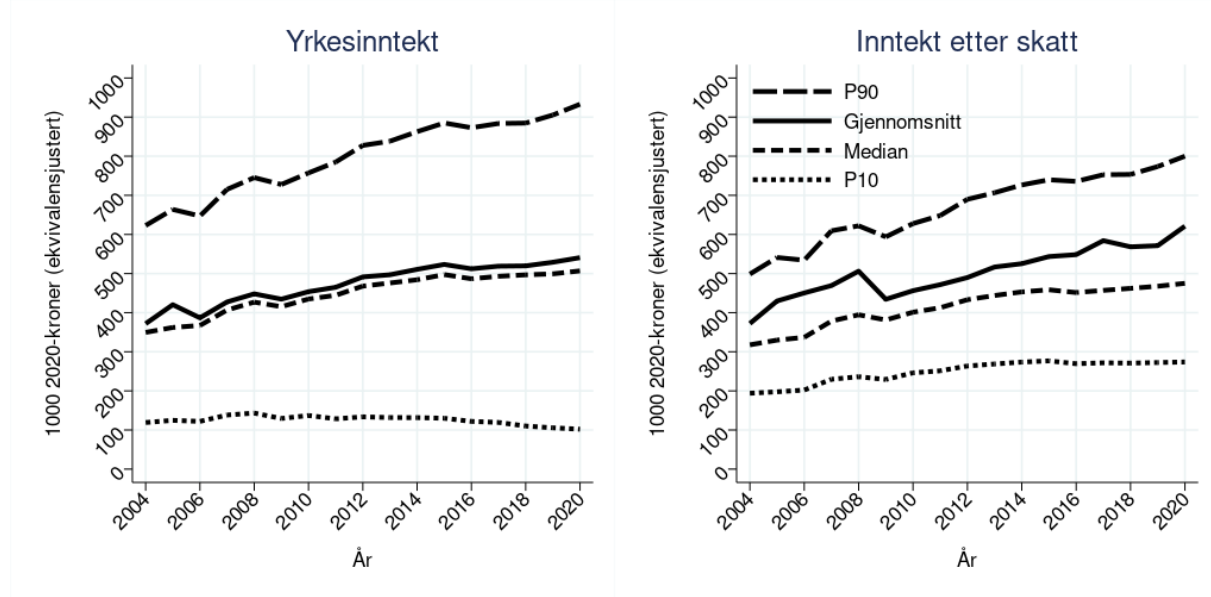
Figur 3.4 og figur 3.5 viser hvordan inntektsnivået og spredningen har endret seg blant jordbrukshusholdningene. Trendene ligner mye på tilsvarende trender på individnivå (figur 3.2 og figur 3.3). Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt økte med hhv. 45 og 49 prosent mellom 2004 og 2020 blant jordbrukshusholdningene. (Tilsvarende tall på individnivå er 39 og 46 prosent.) Også på husholdningsnivå bidrar utviklingen i andelen eldre bønder til at 10-persentilen i yrkesinntekt er forholdsvis lav og synkende gjennom perioden.

Inntektsspredningen er lavere på husholdningsnivå enn på individnivå. Dette er blant annet fordi bøndene i halene av inntektsfordelingen ofte har ektefelle med mer normale inntekter. Men spredningen i inntekt etter skatt på husholdningsnivå økte markant etter 2010, i likhet med den økte spredningen i individuelle inntekter.

Tabell 3.5 Gjennomsnitt av komponentene i inntekt etter skatt for jordbrukshusholdninger (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå, ekvivalensjustert)

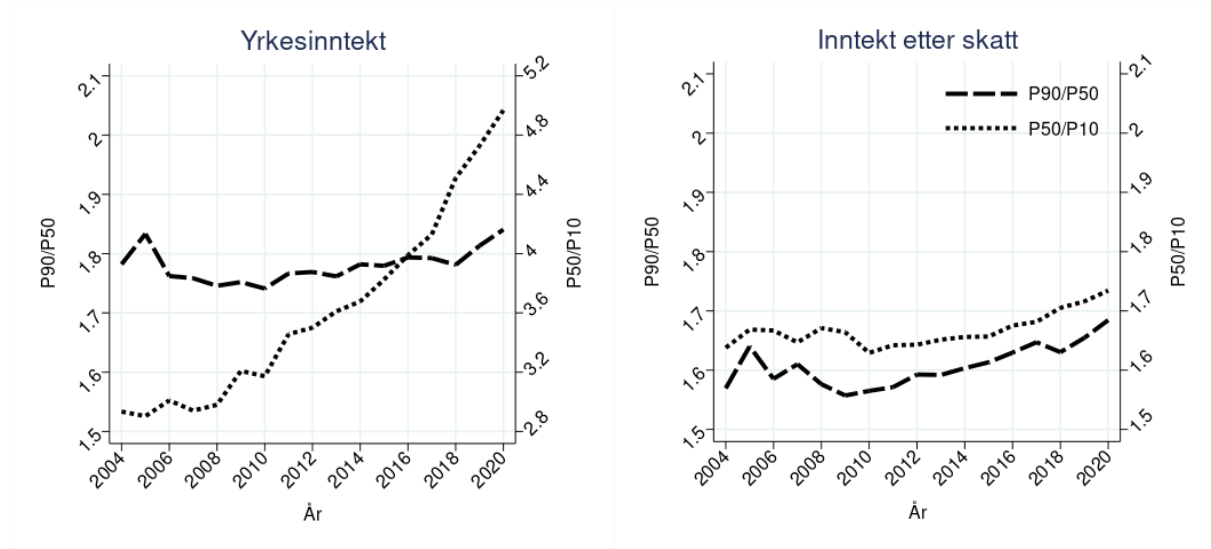
	2004	2020
Kapitalinntekter	55	149
Overføringer	61	112
Lønnsinntekter	229	354
Andre næringsinntekter	42	55
Jordbruksinntekt	101	131
Skatt	-116	-181
Inntekt etter skatt	372	621

Figur 3.4 Utviklingen i yrkesinntekt og inntekt etter skatt for jordbrukshusholdninger

Note: [Se figurdata 1.1 i vedlegg Tallgrunnlag for figurer.](#)

Figur 3.5 Raten mellom medianen og andre persentiler for jordbrukshusholdningenes inntekter

Note: [Se figurdata 1.1 i vedlegg Tallgrunnlag for figurer.](#)

4. Sammenligning av utviklingen i bønders inntekter med inntektsutviklingen for andre grupper

Dette kapittelet sammenligner utviklingen i bøndenes yrkesinntekter og inntekt etter skatt med utviklingen for andre grupper. Resultatene viser at bøndene har hatt større vekst i median inntekt etter skatt mellom 2004 og 2020 enn sammenligningsgruppene, og de har høyere inntektsnivå i 2020. Vi viser også at andelen bønder med vedvarende lavinntekt synker og er vesentlig lavere enn andelen i sammenligningsgruppene.

4.1. Inntektsutviklingen for bønder og ulike sammenligningsgrupper

Når vi skal definere sammenligningsgrupper tar vi utgangspunkt i et utvalg bestående av alle bosatte over 16 år som ikke regnes som bønder. Figur 4.1 viser at median yrkesinntekt og inntekt etter skatt for denne gruppen er vesentlig lavere enn inntekten blant bøndene. I det følgende beskriver vi hvordan vi bearbeider sammenligningsgruppen for å få et utvalg som i større grad likner på utvalget av bønder.

Vi starter med å utelate alle personer som er registrert som studenter eller elever. Dette øker medianinntekten noe, spesielt for yrkesinntekt. Vi begrenser så sammenligningsutvalget ytterligere til personer som har en yrkestilknytning, ved å utelate alle som ikke har yrkesinntekt.⁷ Dette kriteriet er implisitt implementert i utvalget av bønder også, i den forstand at de alle driver en jordbruksbedrift og sånn sett må kunne sies å være yrkestilknyttet. (I realiteten er rundt én prosent av bøndene uten yrkesinntekt.) Som nevnt i kapittel 2.1 omtales utvalget av personer som ikke er bønder, ikke er registrert som studenter eller elever, og som har yrkesinntekt ulik 0 som *andre yrkestilknyttede*. For dette utvalget er median yrkesinntekt og inntekt etter skatt omtrent på samme nivå som medianen blant bønder i 2004, men inntekten til bøndene økte mer i perioden. Fra 2004 til 2020 økte medianen for inntekt etter skatt med 46 prosent blant bøndene og 32 prosent blant andre yrkestilknyttede. I 2020 var inntektsnivået 10 prosent høyere blant bøndene enn blant andre yrkestilknyttede.

For å ta høyde for ulikheter i aldersfordelingen mellom bønder og andre yrkestilknyttede, vekter vi om observasjonene i sistnevnte gruppe slik at (den ettårige) aldersfordelingen blir lik aldersfordelingen blant bønder, som beskrevet i kapittel 2.4. Vektingen øker medianinntekten blant andre yrkestilknyttede noe.

Til slutt tar vi også høyde for at de fleste bøndene er menn, ved også å vekte opp andelen menn blant andre yrkestilknyttede.⁸ Justeringen for ulike kjønnsfordelinger har ganske stor betydning for inntekten. Med denne spesifikasjonen er yrkesinntekten høyere blant andre yrkestilknyttede enn blant bøndene, men bøndene har hatt høyere vekst i perioden. Forskjellen er mindre for inntekt etter skatt enn for yrkesinntekt, og det skyldes bl.a. at bøndene betaler lavere skatt pga. jordbruksfradraget. Også for inntekt etter skatt har bøndene hatt sterkest vekst, og mot slutten av perioden er bøndenes inntektsnivå litt høyere enn sammenligningsgruppens inntektsnivå. Veksten i median inntekt etter skatt blant andre yrkestilknyttede er på 30 prosent når vi vekter mhp. kjønn og alder. (Tilsvarende vekst blant bønder var på 46 prosent.)

Figur 4.2 viser 10- og 90-persentilene, i tillegg til medianene, i yrkesinntekt og inntekt etter skatt for utvalgene beskrevet ovenfor. Med unntak av 10-persentilen i yrkesinntekt stiger inntektsmålene mer

⁷ I innteks- og formuesstatistikken til SSB regnes en person som yrkestilknyttet dersom årlig lønn og/eller næringsinntekt er større enn to ganger grunnbeløpet i folketrygden (G). Tabell 4.1 viser inntektsmål for utvalg der denne grensen er implementert.

⁸ Simultanfordelingen av kjønn og ettårig alder blant andre yrkestilknyttede settes lik simultanfordelingen blant bøndene samme år.

blant bøndene enn for sammenligningsgruppene. 10-persentilen i inntekt etter skatt er lavere blant bønder enn blant andre yrkestilknyttede.

Ovenfor bearbeidet vi sammenligningsgruppen for å få et utvalg som likner på utvalget av bønder. En alternativ framgangsmåte er å pålegge restriksjoner både på gruppen av bønder og andre. Tabell 4.1 viser persentilmål for inntekt etter skatt blant bønder og andre etter å ha pålagt utvalgsrestriksjoner som ofte brukes i studier av arbeidsmarkedet:

- i. Begrense til alder mellom 30 og 60 år.
- ii. Begrense til yrkestilknyttede med yrkesinntekt over to ganger grunnbeløpet i folketrygden (G).⁹
- iii. Begrense til menn.
- iv. Alle kriteriene i, ii og iii.

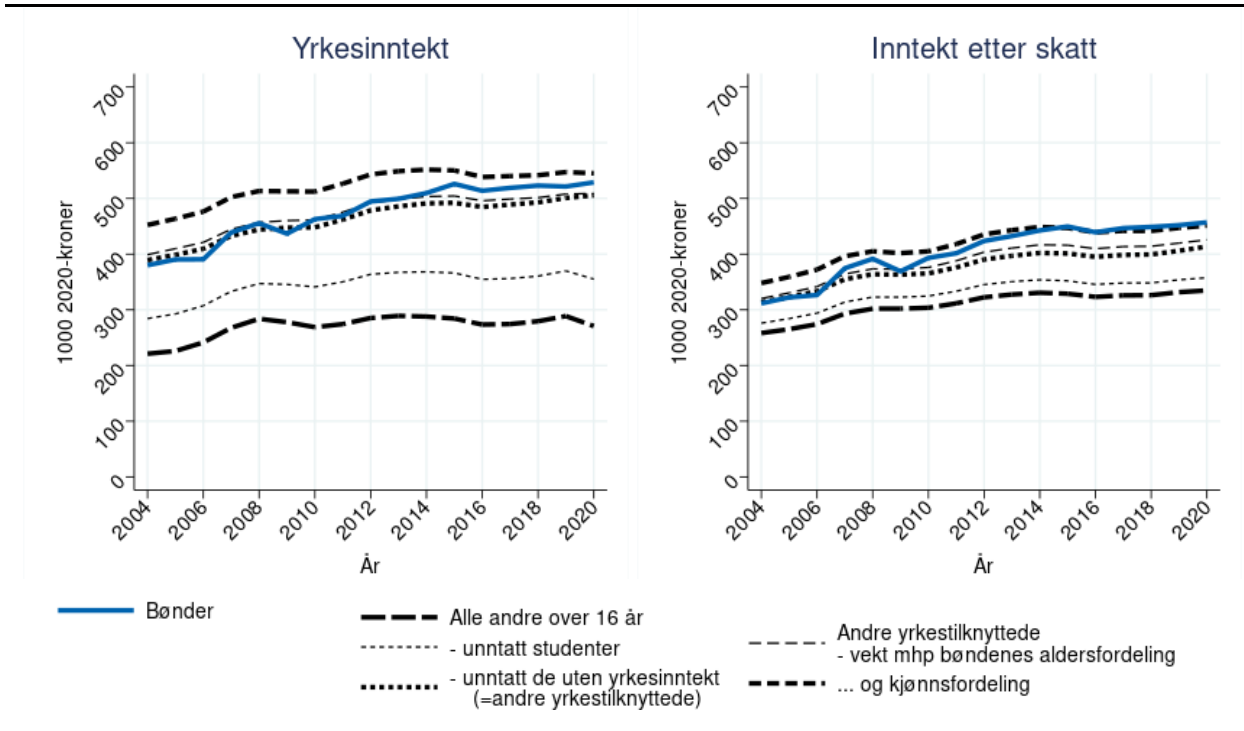
For kriteriene i, ii og iii er inntektsmålene stort sett større for bønder enn for andre, både i 2004 og i 2020, og inntektene øker klart mest blant bøndene. Når vi implementerer alle kriteriene simultant er inntekten blant bøndene lavere enn inntekten blant andre i 2004, men veksten er igjen vesentlig større blant bøndene. Dermed er alle persentilmålene unntatt P10 større for bønder enn for andre i 2020.

Figur 4.3 sammenligner 10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt på husholdningsnivå. Inntektsmålene er høyere blant jordbrukshusholdningene enn blant alle andre husholdninger. Den stiplede linja i figuren viser persentilene når vi begrenser sammenligningsutvalget til husholdninger der minst ett medlem tilhører gruppen andre yrkestilknyttede. Med unntak av 10-persentilen i yrkesinntekt er målene større for andre yrkestilknyttede husholdninger i starten av perioden, men veksten er størst i jordbrukshusholdningene, noe som fører til at alle målene er høyest blant jordbrukshusholdningene i slutten av perioden.

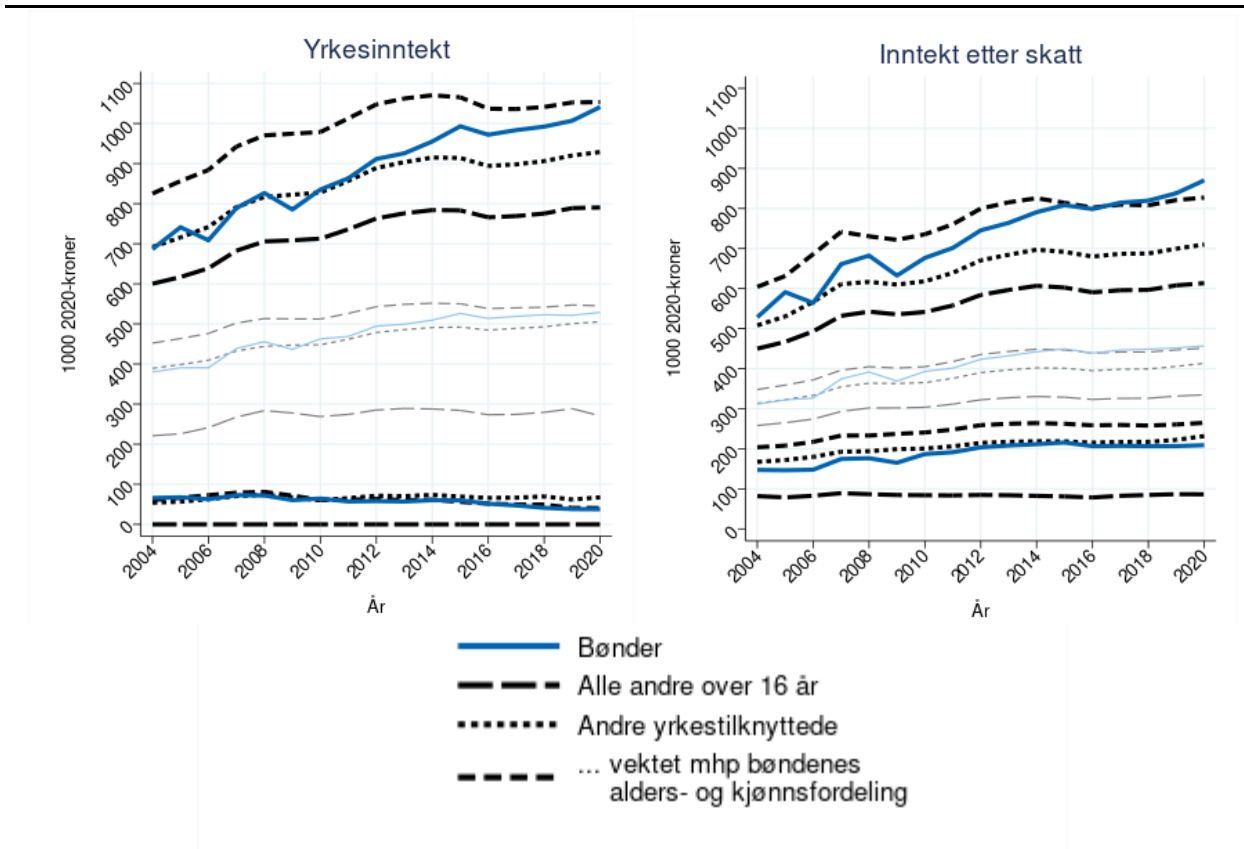
⁹ I inntekts- og formuesstatistikken til SSB regnes personer som yrkestilknyttet om de har yrkesinntekt over to ganger grunnbeløpet i folketrygden (G).

Figur 4.1 Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs andre

Note: [Se figurdata 1.1 i vedlegg Tallgrunnlag for figurer.](#)

Figur 4.2 10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs andre

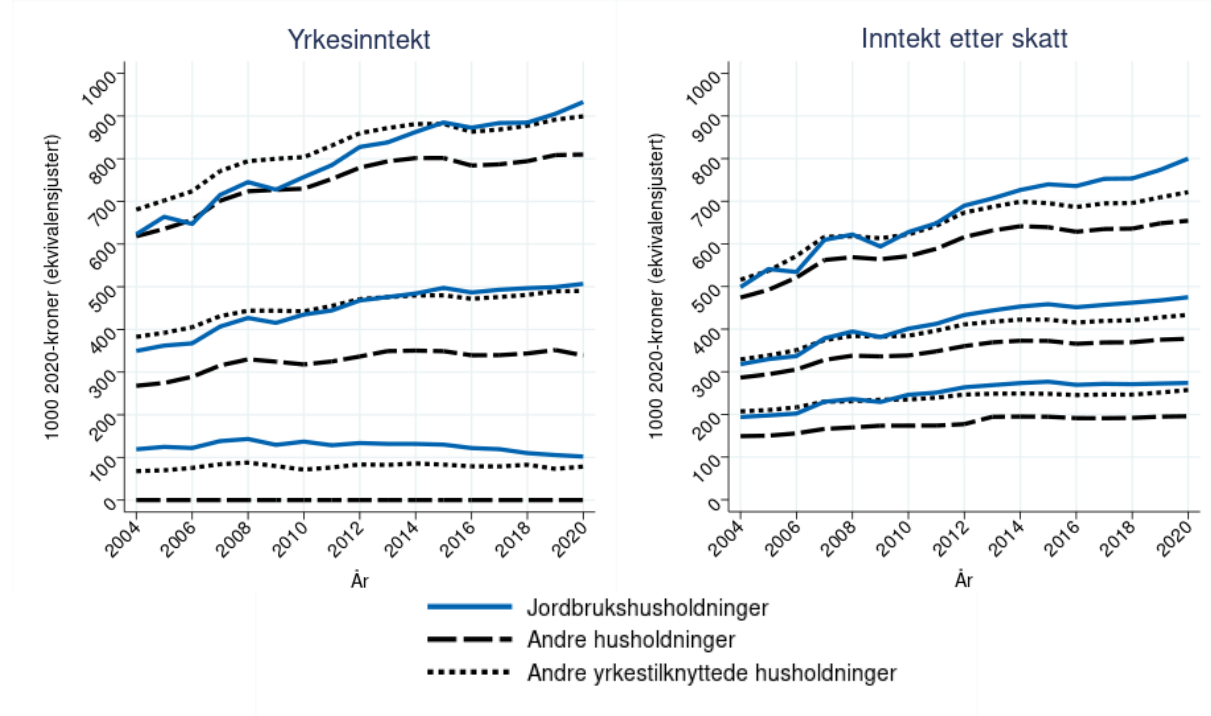

Note: [Se figurdata 1.1 i vedlegg Tallgrunnlag for figurer.](#)

Tabell 4.1 Persentilmål og gjennomsnitt for inntekt etter skatt for ulike underutvalg, bønder vs andre (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå)

	2004		2020	
	Bønder	Andre	Bønder	Andre
Ingen restriksjoner				
P10	147	0	209	0
Median	312	208	457	286
P90	529	422	870	575
Gjennomsnitt	389	242	672	345
Antall observasjoner	55 055	4 499 130	39 948	5 313 386
i. Alder: 30 - 60 år				
P10	159	158	227	207
Median	325	313	484	406
P90	546	513	909	695
Gjennomsnitt	397	376	724	511
Antall observasjoner	44 696	1 944 481	27 688	2 199 588
ii. Yrkesinntekt > 2G				
P10	205	213	291	284
Median	339	332	507	436
P90	557	528	936	735
Gjennomsnitt	405	406	741	574
Antall observasjoner	44 862	1 928 424	31 812	2 327 824
iii. Menn				
P10	157	0	219	0
Median	319	241	470	314
P90	541	482	900	657
Gjennomsnitt	404	287	718	404
Antall observasjoner	47 567	2 218 083	32 963	2 668 585
iv. Menn 30 - 60 år med yrkesinntekt > 2G				
P10	209	260	296	323
Median	347	375	517	482
P90	573	645	967	852
Gjennomsnitt	419	499	778	691
Antall observasjoner	34 590	798 744	20 400	907 693

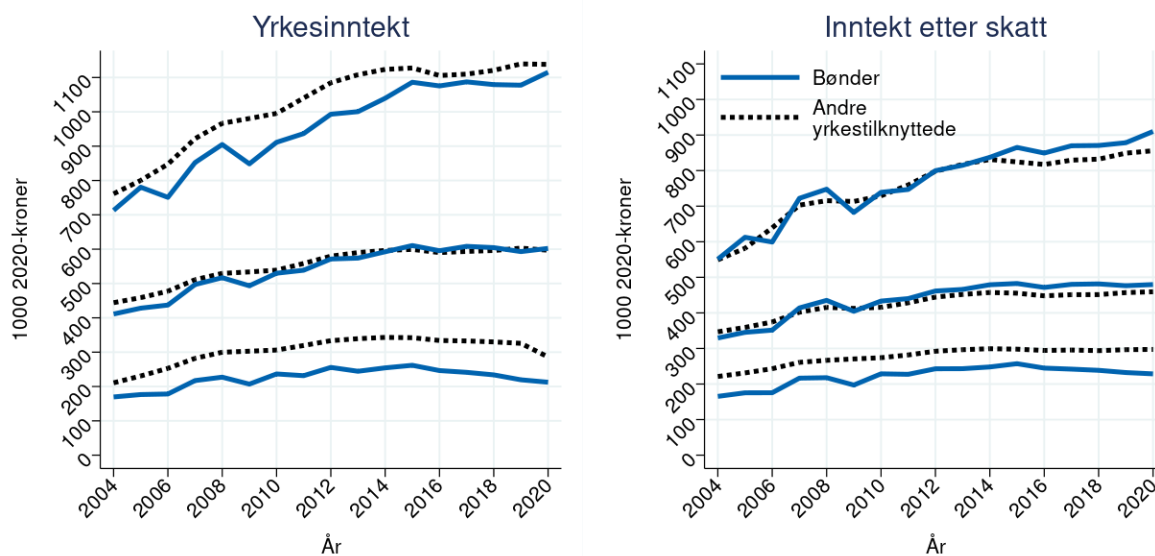
Figur 4.3 10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, jordbrukshusholdninger vs andre husholdninger

Note: [Se figurdata 1.1 i vedlegg Tallgrunnlag for figurer.](#)

4.2. Inntektsutviklingen for faste grupper av bønder og andre yrkestilknyttede

Endringer i observerte og uobserverte egenskaper kan påvirke inntektsfordelingen i ulike grupper. En måte å kontrollere for dette på er å følge de samme individene over tid, slik at fordelingen av faste egenskaper holdes konstant. Trendene i inntektsdannelsen vil likevel kunne påvirkes av endringer i avkastningen til ulike egenskaper og endringer i ikke-faste egenskaper som erfaring, innsats av arbeid og kapital, m.m.

Figur 4.4 viser inntektsutviklingen for faste grupper av bønder og andre yrkestilknyttede. De to gruppene består av personer i typisk yrkesaktiv alder – mellom 29 og 60 år i perioden fra 2004 til 2020 (født mellom 1960 og 1975). Bøndene må være regnet som bønder i alle årene mellom 2004 og 2020, mens sammenligningsgruppen består av personer klassifisert som *andre yrkestilknyttede* i alle årene mellom 2004 og 2020. Med unntak for 10-persentilen for yrkesinntekt øker målene mer gjennom perioden for bøndene enn for andre yrkestilknyttede. Medianen for inntekt etter skatt øker med 45,6 prosent blant bøndene og med 32,5 prosent blant andre yrkestilknyttede mellom 2004 og 2020, og i 2020 er median inntekt etter skatt 4,4 prosent høyere blant bøndene enn blant andre yrkestilknyttede.

Figur 4.4 10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, fast utvalg

4.3. Sammenligning med industrien

Fra midten av 1970-tallet til starten av 1990-tallet var det en uttalt målsetting at inntektene i jordbruket skulle være på samme nivå som inntektene til industriarbeidere (Løwe 2006). Inspirert av dette sammenligner figur 4.5 og figur 4.6 utviklingen i yrkesinntekt og inntekt etter skatt for bønder med utviklingen for alle ansatte i industrien og for arbeidere i industrien.

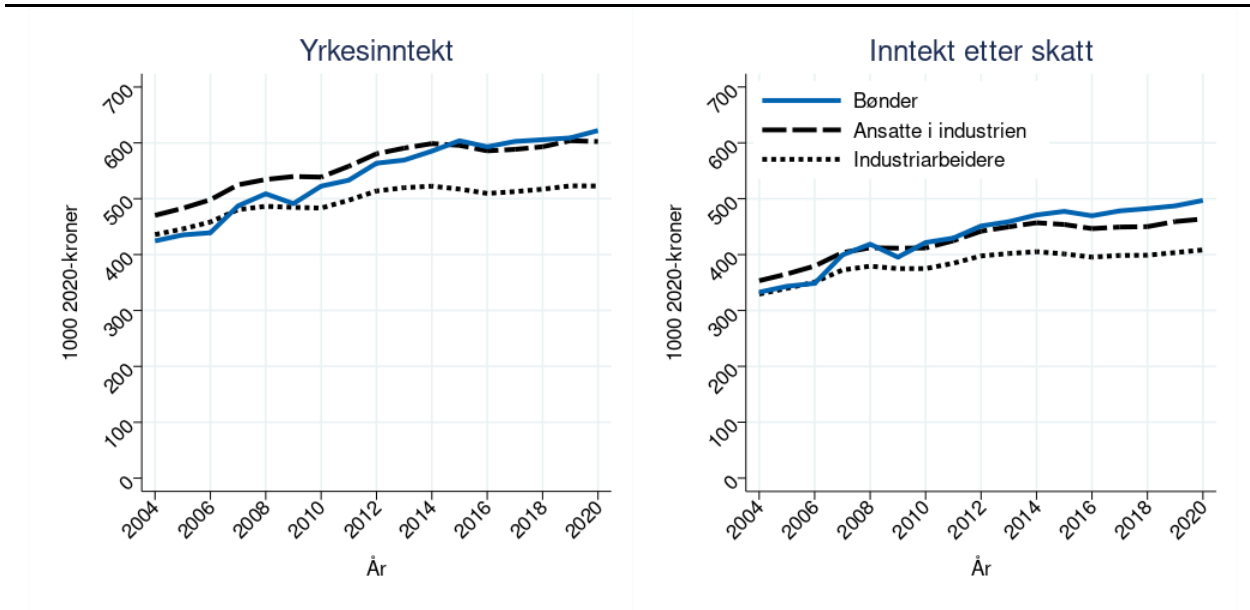
Utvalget er begrenset til bønder og ansatte i industrien som er mellom 30 og 60 år og som har høyere yrkesinntekt enn overføringer.¹⁰ Ansatte i industrien jobber i foretak innen næringsgruppen "industrien". *Industriarbeidere* har i tillegg yrkeskode som håndverker, prosessoperatør, maskinoperatør, transportarbeider, eller hjelpearbeider og lignende. Merk at denne definisjonen av industriarbeidere ikke samsvarer nøyaktig med den som brukes av det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU).

Figur 4.5 viser at median yrkesinntekt i starten av perioden er lavere blant bønder enn i industrien, men at veksten er klart størst for bøndene. Etter 2015 er medianen blant bøndene større enn medianen i industrien. Trenden for inntekt etter skatt er ganske lik. For utvalget som består av industriarbeidere er medianen lavere enn medianen for bøndene i de fleste av årene i perioden. Median inntekt etter skatt stiger med 49 prosent blant bøndene, 31 prosent blant ansatte i industrien og 24 prosent blant industriarbeiderne. I 2020 er medianen blant bøndene 7 prosent høyere enn medianen blant ansatte i industrien og 22 prosent høyere enn medianen blant industriarbeiderne.

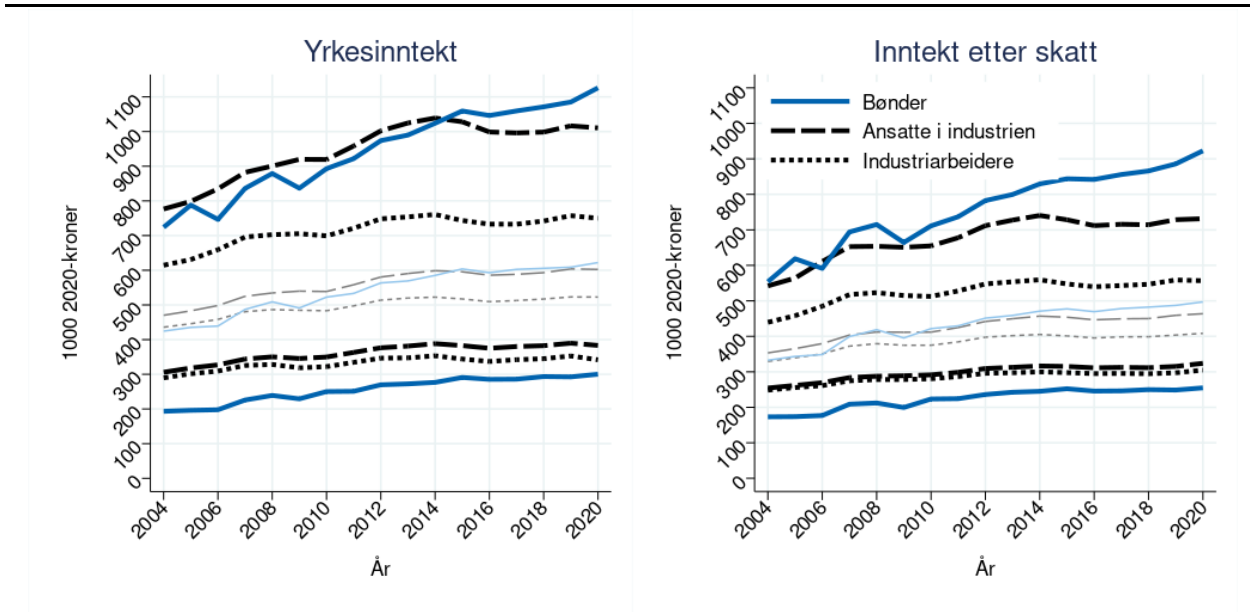
Figur 4.6 viser 10- og 90-persentilene, i tillegg til medianene, for yrkesinntekt og inntekt etter skatt. Inntektsfordelingen er vesentlig mer sammenpresset blant industriarbeiderne enn blant bøndene. Og selv om 10-persentilene for bøndene stiger vesentlig mer enn tilsvarende mål for industriarbeidere, er de vesentlig lavere enn for industriarbeidere i hele perioden.

¹⁰ Utvalget med ansatte i industrien er begrenset til ansatte med minst 4 timer avtalt arbeidstid i uka i minst 6 dager som tjener over 1000 kr i jobben i året. Kriteriene følger av begrensninger i AA- og LTO-registeret. De aller fleste arbeidstakerne har vesentlig høyere arbeidstid og lønn enn disse minimumsnivåene.

Figur 4.5 Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs industrien

Figur 4.6 10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs industrien

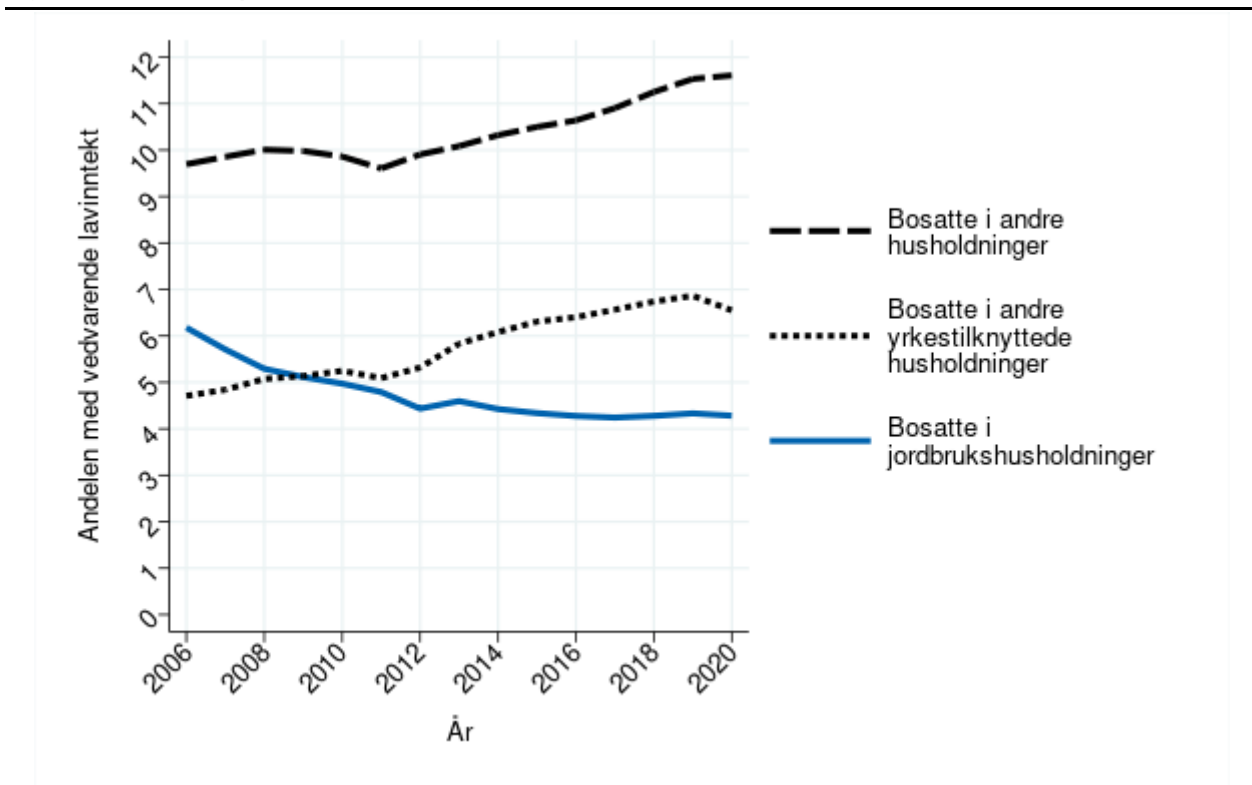
4.4. Husholdninger med vedvarende lavinntekt

Dette kapittelet dokumenterer at vedvarende lavinntekt ikke later til å være særlig utbredt blant jordbrukshusholdninger. Vi bruker den definisjonen av vedvarende lavinntekt som vektlegges mest i SSBs innteks- og formuesstatistikk for husholdninger (se SSB (2019) og artikkelserien *barn i lavinntekts-husholdninger* (SSB, 2022)): Husholdninger med vedvarende lavinntekt har gjennomsnittlig inntekt etter skatt over tre år som er lavere enn 60 prosent av medianen blant alle husholdningene (vektet etter husholdningsstørrelse).¹¹ Merk at kriteriet for lavinntekt ikke tar hensyn til formue eller gjeldsrenter; husholdninger med vedvarende lavinntekt, men med egen bolig og moderat gjeld, vil ikke nødvendigvis ha en veldig trang økonomi.

¹¹ Lavinntektsgrensen endres altså over tid i henhold til medianinntekten, men er lik for de ulike underutvalgene.

Figur 4.7 viser at andelen personer bosatt i jordbrukshusholdninger med vedvarende lavinntekt har falt betydelig, fra 6,2 prosent i 2006 til 4,3 prosent i 2020. Tilsvarende andel blant ikke-jordbruks-husholdninger er vesentlig høyere og har en klart stigende trend, og i 2020 er andelen med vedvarende lavinntekt i denne gruppen nesten tre ganger høyere enn for jordbrukshusholdninger. Også blant yrkestilknyttede husholdninger er andelen med vedvarende lavinntekt sterkt økende, og i slutten av perioden er andelen med vedvarende lavinntekt blant bosatte i yrkestilknyttede husholdninger vesentlig høyere enn andelen blant bosatte i jordbrukshusholdninger.

Figur 4.7 Andelen personer i husholdninger med vedvarende lavinntekt

5. Inntektsvariasjon fra år til år

Endrer bøndernes inntekt seg mye fra år til år, og hvor langvarige er disse endringene? For å svare på disse spørsmålene måler vi endringen i individers inntekt i perioder på ett og fem år.

Vi baserer oss på det faste utvalget brukt i kapittel 4.2, der vi følger de samme personene fra 2004 til 2020. Den nominelle inntekten til person i i år t , $y_{i,t}$, justeres først for den generelle inntektsveksten ved å dele på medianinntekten blant personene $j \in J_{a_{i,t},t}$ som har samme alder som person i :

$$Y_{i,t} = \frac{y_{i,t}}{\text{median}\{y_{j,t}\}_{j \in J_{a_{i,t},t}}}$$

Endringene over ett ($\Delta_{i,t}^1$) og fem ($\Delta_{i,t}^5$) år normeres så mot gjennomsnittet av personens justerte inntekter ($\bar{Y}_{i,t}$):

$$\Delta_{i,t}^1 = \frac{Y_{i,t+1} - Y_{i,t}}{\bar{Y}_i} \quad \Delta_{i,t}^5 = \frac{Y_{i,t+5} - Y_{i,t}}{\bar{Y}_i}$$

der $\bar{Y}_i = \frac{1}{17} \sum_{t=2004}^{2020} Y_{i,t}$.¹²

Vi har valgt å rapportere mål av *absoluttverdier* til de prosentvise inntektsendringene for å lette framstillingen og fordi fordelingene uansett er rimelig symmetriske rundt 0. Målene er beregnet for hvert år separat, og tabell 5.1 rapporterer gjennomsnittet av disse målene for bønder og andre yrkestilknyttede. Det første tallet i kolonnen til venstre (*median*) viser at i et vanlig år opplever halvparten av bøndene en endring i yrkesinntekten på minst 16,9 prosent av "normalinntekten" ($\bar{Y}_{i,t}$). Den tredje kolonnen (*P90*) viser at 10 prosent opplevde en endring på minst 65,1 prosent.

For bøndene er variasjonen i inntekt etter skatt bare marginalt mindre enn variasjonen i yrkesinntekt. Skatt og overføringer bidrar i utgangspunktet til å dempe endringene. Framførbart underskudd vil imidlertid kunne øke variasjonen litt fordi man betaler lavere skatt året etter et dårlig år. Kapitalinntekter øker variasjonen vesentlig fordi de varierer mye fra år til år.

Endringene over 5 år er vesentlig større enn endringene fra år til år. Dette tyder på at endringene fra ett år til det neste ofte reflekterer langvarige endringer. Inntektsendringer har større betydning for personers økonomi om de er langvarige enn om inntekten bare fluktuerer rundt et nivå. Over 5 år opplever 10 prosent av bøndene en endring i yrkesinntekt på minst 86,5 prosent. Inntektene blir vesentlig mer stabile når vi ser på inntekt etter skatt.

Variasjonen er mye mindre blant andre yrkestilknyttede enn blant bønder. For endringer fra år til år i individuelle inntekter ligger P90 blant andre yrkestilknyttede godt under P75 blant bønder. Forskjellen mellom bønder og andre er imidlertid mindre når vi ser på endringer over fem år. Dette

¹² I forskningslitteraturen på inntektsdynamikk dekomponeres ofte inntektsendringer i transitoriske og persistente endringer (sjokk). Dette gjøres typisk ved å beregne variansen til ulike typer endringer i inntektsmodeller for log-inntekt, med utvalg av personer som ikke har lav inntekt. (Se Blundell, Graber og Mogstad (2015) for en analyse av inntektsdynamikk i Norge.)

Metodene brukt i denne litteraturen er som regel dårlig egnet til å analysere store relative inntektsendringer som vi observerer i vår data. For eksempel har en del bønder negative yrkesinntekter noen år, og vi ønsker ikke å utelate disse fra utvalget. Vi har videre regnet det som for omfattende for prosjektet å skulle spesifisere en egen inntektsmodell.

Vi baserer oss derfor på to enkle mål som bygger på en spesifisering i Guvenen mfl. (2021). Guvenen mfl. studerer inntektsdynamikk i USA og rapporterer "arc-percent changes" som avviker fra våre mål på to måter: (i) Guvenen mfl. normerer endringene mot gjennomsnittsinntekten i år t og $t + 1$ eller $t + 5$. Her har vi valgt å heller normere med gjennomsnittet over alle 15 årene, blant annet for å unngå negative tall i nevneren. (ii) Guvenen mfl. justerer for den generelle inntektsveksten med gjennomsnittsinntekter tilsvarende vår justering med medianinntekter. Vi har brukt medianinntekter fordi store og volatile kapitalinntekter påvirker gjennomsnittet av inntekt etter skatt uforholdsmessig mye.

Svakheten med målene for inntektsvariasjon som brukes i denne rapporten er først og fremst at de ikke gir noen presis dekomponering i persistente og transitoriske endringer. Fordelene med målene er at de ikke krever strenge utvalgsrestriksjoner og at de er enkle å beregne og tolke.

kan skyldes at arbeidstakere får mer betydelige varige endringer, for eksempel når de bytter jobb eller endrer arbeidstid.

Den tredje raden i tabellen viser at inntektene i jordbrukshusholdningene er vesentlig mer stabile enn de individuelle inntektene til bøndene.¹³ 10 prosent av bøndene opplever likevel en endring i husholdningens inntekt etter skatt på minst 49,2 prosent. Merk at dersom bøndenes ektefeller har like volatile inntekter som bøndene vil de dempe variasjonen relativt til "normalinntekten" ($\bar{y}_{i,t}$) så lenge endringene ikke er perfekt korrelert mellom ektefeller. En undersøkelse av grunnlagsdataen viser at ektefellene demper inntektsvariasjonen både fordi endringene er svært svakt korrelert med bøndenes endringer, og fordi de varierer mindre.

For andre yrkestilknyttede endres inntektsvariasjonen lite når vi går fra individuell inntekt til husholdningsinntekt. Også her er endringene veldig svakt korrelert, men ektefellene som ikke selv er i det faste utvalget har vesentlig mer volatile inntekter enn ektefellene som er i det faste utvalget.

Tabell 5.1 Inntektsendringer fra år til år og over fem år, absoluttverdier, prosent av normalinntekten ($\bar{y}_{i,t}$)

	Inntektsendringer fra år til år			Inntektsendringer over fem år		
	Median	P75	P90	Median	P75	P90
Bønder						
Yrkesinntekt	16.9	35.5	65.1	25.0	49.6	86.5
Inntekt etter skatt	16.2	34.2	65.4	23.1	45.5	80.8
Hush. yrkesinntekt	13.4	27.4	49.6	21.0	40.3	68.3
Hush. inntekt etter skatt	12.3	25.7	49.2	18.0	35.3	63.4
Andre yrkestilknyttede						
Yrkesinntekt	5.3	12.8	28.3	11.9	26.0	51.5
Inntekt etter skatt	5.3	12.8	30.8	10.8	23.1	46.8
Hush. yrkesinntekt	5.4	12.3	25.3	11.6	24.5	45.9
Hush. inntekt etter skatt	5.2	12.4	30.1	10.2	21.6	44.0

¹³ For å unngå at endringer i husholdningssammensetningen bidrar til inntektsvariasjonen bruker vi ikke informasjon om inntektene til andre husholdningsmedlemmer enn ektefeller/samboere: For enslige tilsvarer husholdningsinntekten den individuelle inntekten og for ektefeller/samboere er (den ekvivalensjusterte) husholdningsinntekten lik summen av parets inntekter delt på 1,5.

6. Inntekter for ulike grupper av bønder

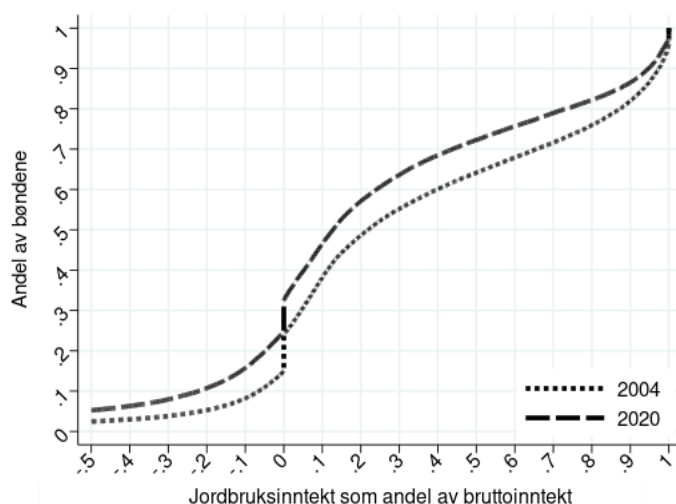
Det er stor variasjon i driftsomfang og driftsform blant bønder, og fordelingen av arbeidsinnsats og inntekt mellom jordbruk og andre kilder varierer mye.

Figur 6.1 viser hvordan jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekt er fordelt blant bøndene i 2004 og 2020. Den vertikale akse viser hvor stor andel av bøndene som har lavere andel av bruttoinntekten fra jordbruk enn andelene på den horisontale akse. Andelen med negativ jordbruksinntekt økte med 9,9 prosentpoeng i perioden, fra 15,0 prosent i 2004 til 24,9 prosent i 2020. I begge årene er rundt 8 prosent av bøndene uten inntekter fra jordbruk etter vår definisjon.¹⁴ Andelen bønder med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk økte fra 38,1 prosent i 2004 til 46,5 prosent i 2020, mens andelen bønder med mer enn halvparten av bruttoinntekten fra jordbruk falt fra 35,8 prosent i 2004 til 27,7 prosent i 2020.

Videre viser dette kapittelet at lav jordbruksinntekt ofte er persistent og knyttet til lav produksjon. Bønder med lave inntekter fra jordbruk har imidlertid ikke spesielt lave samlede inntekter fordi de har desto høyere inntekt fra andre kilder: Det er praktisk talt ingen sammenheng mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt blant bønder med moderate inntekter fra jordbruk.

Vi viser også at tidstrender i driftsomfang og inntekt varierer mye mellom driftsformer, men lite mellom gårder etter geografisk sentralitet.

Figur 6.1 Fordelingen av jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekt

6.1. Bønder med lave inntekter fra jordbruk

Dette kapittelet karakteriserer den store gruppen av bønder som har lave inntekter fra jordbruket. Denne gruppen tjener mesteparten av inntekten sin utenfor jordbruket, og fordi gruppen er stor har den stor betydning for vår analyse av bøndenes inntekter. Gruppen får generelt stor betydning i jordbruksstatistikker med lite restriktive utvalgsriterier som måler størrelser for hver bonde eller jordbrukshusholdning.

¹⁴ De fleste bøndene uten jordbruksinntekt driver enkeltpersonforetak med lite omfattende drift målt etter Standard omsetning og er derfor forventet å ha lave inntekter fra jordbruket. De aller fleste bøndene i jordbrukspopulasjonen får imidlertid produksjonstilskudd og skal dermed drive produksjon med et næringsmessig preg og er da forventet å ha noe (positiv eller negativ) næringsinntekt fra jordbruket. Det er derfor grunn til å anta at en del av bøndene som ikke rapporterer jordbruksinntekt har moderate inntekter fra jordbruket som føres på andre poster i skattemeldingen eller ikke i det hele tatt.

Kapittelet bruker to definisjoner på lav jordbruksinntekt: (i) strengt negativ jordbruksinntekt og (ii) jordbruksinntekt under grunnbeløpet i folketrygden (G, kr 106 399 fra 1. mai 2021). Merk at bøndene som er i gruppe (i) nødvendigvis også må være i gruppe (ii).

Figur 6.2 viser andelen bønder med lav jordbruksinntekt etter hvert av de to kriteriene. Andelen bønder med jordbruksinntekt under 1 G økte fra 49,6 prosent i 2004 til 55,6 prosent i 2020, mens andelen bønder med negativ jordbruksinntekt økte fra 14,9 prosent i 2004 til 24,9 prosent i 2020. Blant bøndene med jordbruksinntekt under 1 G i 2020 er det bare 2 prosent som får mesteparten av bruttoinntekten sin fra jordbruk.

Vedlegg C viser tilsvarende figurer hvor lav jordbruksinntekt er definert som mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk. Denne avgrensningen sorterer ut bønder som i all hovedsak får inntekten sin fra andre kilder enn jordbruk. I praksis framstår gruppen som en mellomting mellom gruppe (i) og (ii) i figurene.

Figur 6.3 viser andelen bønder med lav jordbruksinntekt etter alder. Andelen med lave inntekter er høyest blant de yngste og de eldste. Andelen med lav jordbruksinntekt blant bøndene under 25 år er en del høyere i 2020 enn 2004, men denne aldersgruppen utgjør under 1 prosent av bøndene i begge år. Forøvrig er alderstrendene ganske like for årene 2004 og 2020.

Lave inntekter fra jordbruk vil følge naturlig av lavt driftsomfang. Store utgifter, for eksempel knyttet til investeringer, vil også kunne resultere i lave inntekter, i hvert fall i en begrenset periode. For å gi en indikasjon på betydningen av driftsomfang kontra investeringer for andelen av bønder med lav jordbruksinntekt, sammenligner vi ulike grupper av bønder etter *Standard omsetning* (SO). SO er verdien av estimert produksjon verdsatt etter produsentpris (se SSB (2010)). I 2020 hadde 40,0 prosent av bøndene SO under 2 G, mens 42,2 prosent hadde SO over 4 G.

Figur 6.4 viser en klar sammenheng mellom SO og omfanget av lav jordbruksinntekt. I 2018 hadde over 85 prosent av bøndene med SO under 2 G jordbruksinntekter under 1 G. Blant bøndene med SO over 4G hadde bare 22,7 prosent jordbruksinntekter under 1 G. Sammenhengen mellom SO og lave inntekter fra jordbruk endret seg lite fra 2010 til 2018.¹⁵ Også andelen med negativ jordbruksinntekt er sterkt fallende med økt SO.

Bønder som trapper opp produksjonen vil kunne ha lav jordbruksinntekt mens de gjør investeringer, for så å ha høyere jordbruksinntekt og produksjon (SO) i framtiden. For å gi en indikasjon på om dette er en vesentlig årsak til sammenhengen i figur 6.4 viser figur 6.5 sammenhengen mellom lav jordbruksinntekt i 2018 og SO i 2020. Linja fra figur 6.4 som viser jordbruksinntekt i 2018 etter SO i 2018 er med for sammenlikning. Figuren viser at de aller fleste som hadde lav jordbruksinntekt og SO i 2018, også har lav SO i 2020, men en liten andel har økt sin SO vesentlig. For eksempel har 1,4 prosent av de med SO under 2G og negativ jordbruksinntekt i 2018 SO over 4 G i 2020.

Vi ser nå på persistensen i lav jordbruksinntekt, altså om bøndene med lav jordbruksinntekt i et utvalgt år typisk har lav jordbruksinntekt i mange etterfølgende år. Figur 6.6 viser andelen av bøndene med lav jordbruksinntekt i to utvalgte år,¹⁶ 2004 og 2015, som hadde lav jordbruksinntekt også året etter (t+1); andelen med lav jordbruksinntekt tre år på rad (t+1 og t+2), osv., opp til andelen av bøndene som hadde lav jordbruksinntekt seks år på rad. Utvalget for disse beregningene er begrenset til bønder som var under 50 år i 2004/2015, for å begrense innflytelsen av bønder som er på vei ut av arbeidslivet. Figuren viser at omtrent 60 prosent av bøndene med jordbruksinntekt under 1 G i 2015 hadde jordbruksinntekt under 1 G i alle årene mellom 2015 og 2020. Når bøndene som avsluttet driften etter 2015 ikke regnes med blant bøndene med lav jordbruksinntekt, faller denne andelen til omtrent 40 prosent. For øvrig finner vi at 21 prosent av bøndene under 50 år med

¹⁵ Det er ikke beregnet SO før 2010.

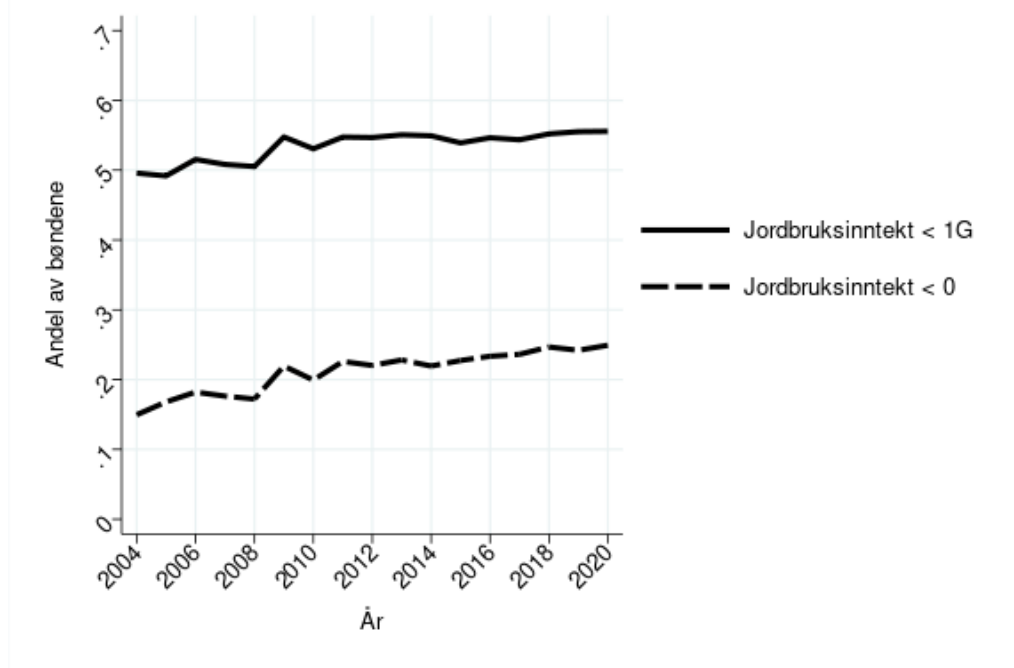
¹⁶ 2015 er det siste året der vi observerer bønder de fem etterfølgende årene.

jordbruksinntekt under 1 G i 2015 hadde avsluttet driften innen 2020. Tilsvarende andel for de med jordbruksinntekt over 1 G er 9 prosent.

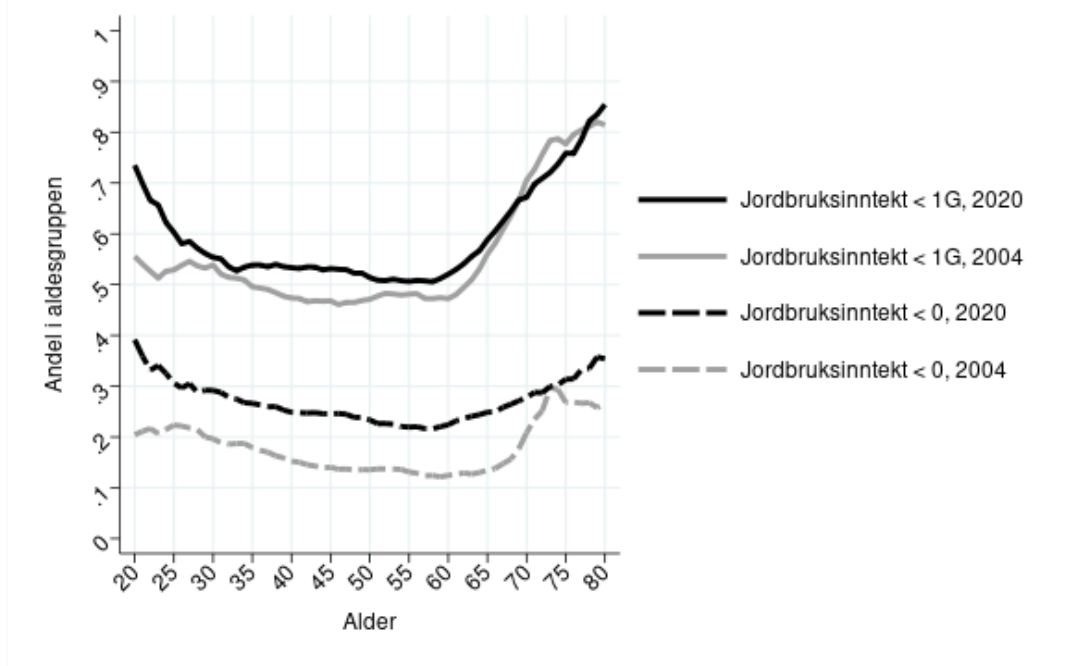
Persistensen i lav jordbruksinntekt er ganske lik for de to startårene 2004 og 2015, men for 2004 er det en litt større andel av bøndene med jordbruksinntekt under 1 G som senere avsluttet driften.

Figuren i høyre panel viser at 11 (17) prosent av bøndene som hadde negativ jordbruksinntekt i 2004 (2015) hadde negative jordbruksinntekter seks år på rad (uten å slutte i yrket).

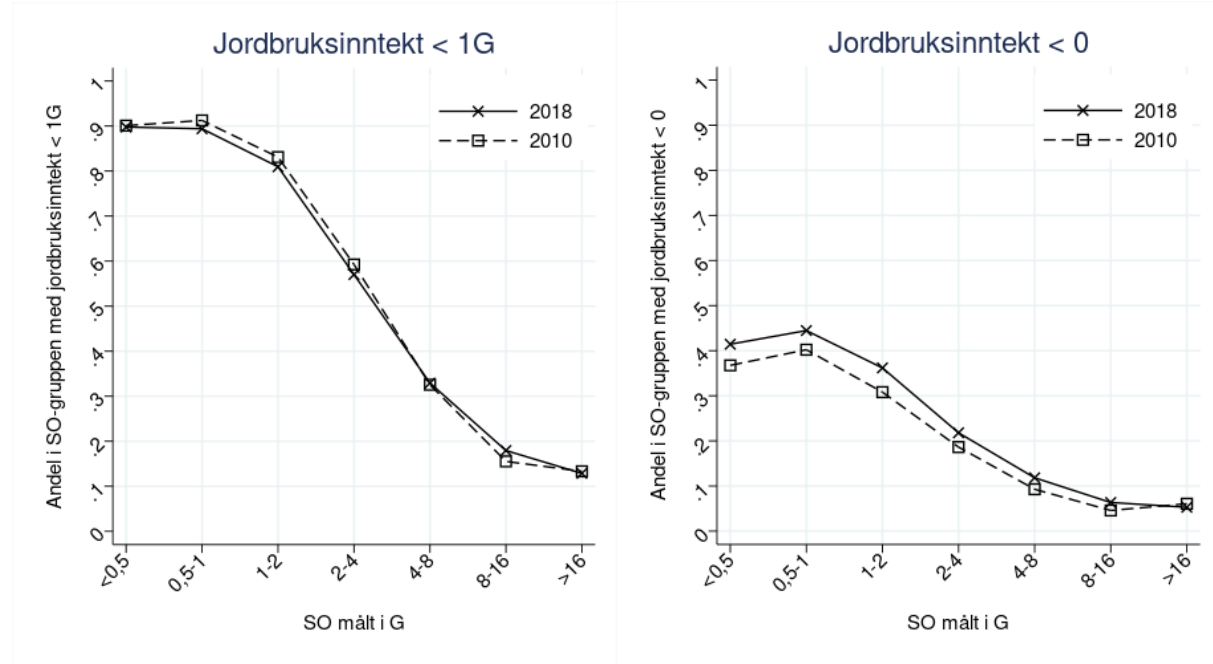
Figur 6.2 Andel av bøndene som har lav jordbruksinntekt

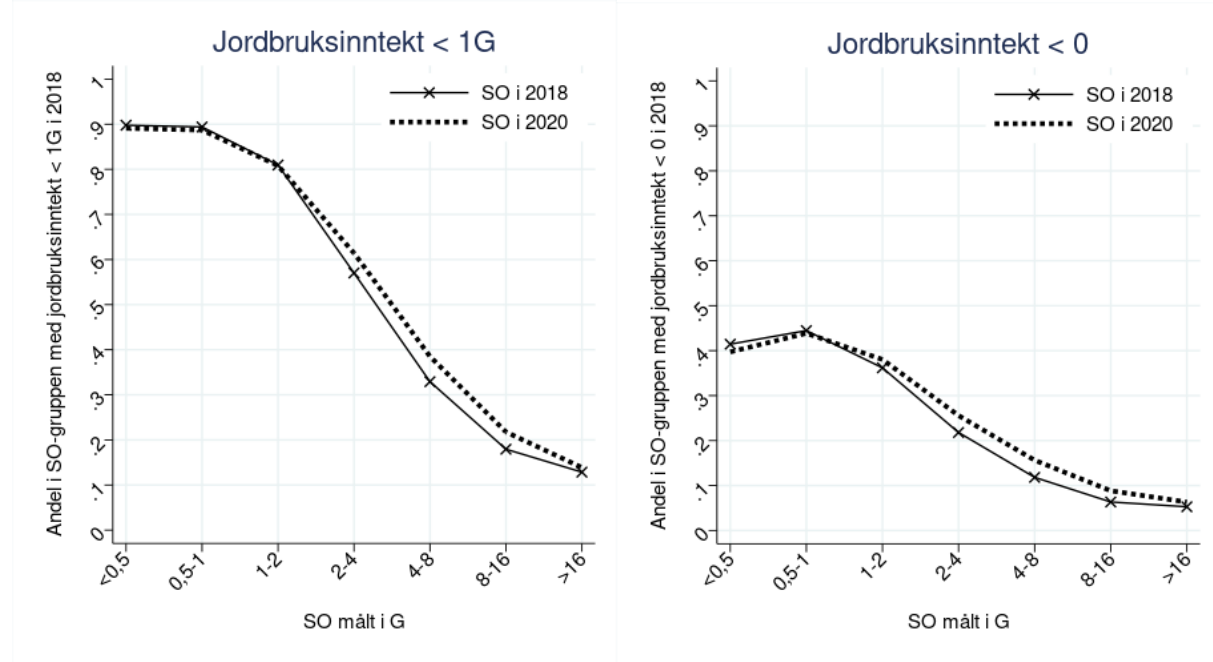
Figur 6.3 Andel med lav jordbruksinntekt etter alder

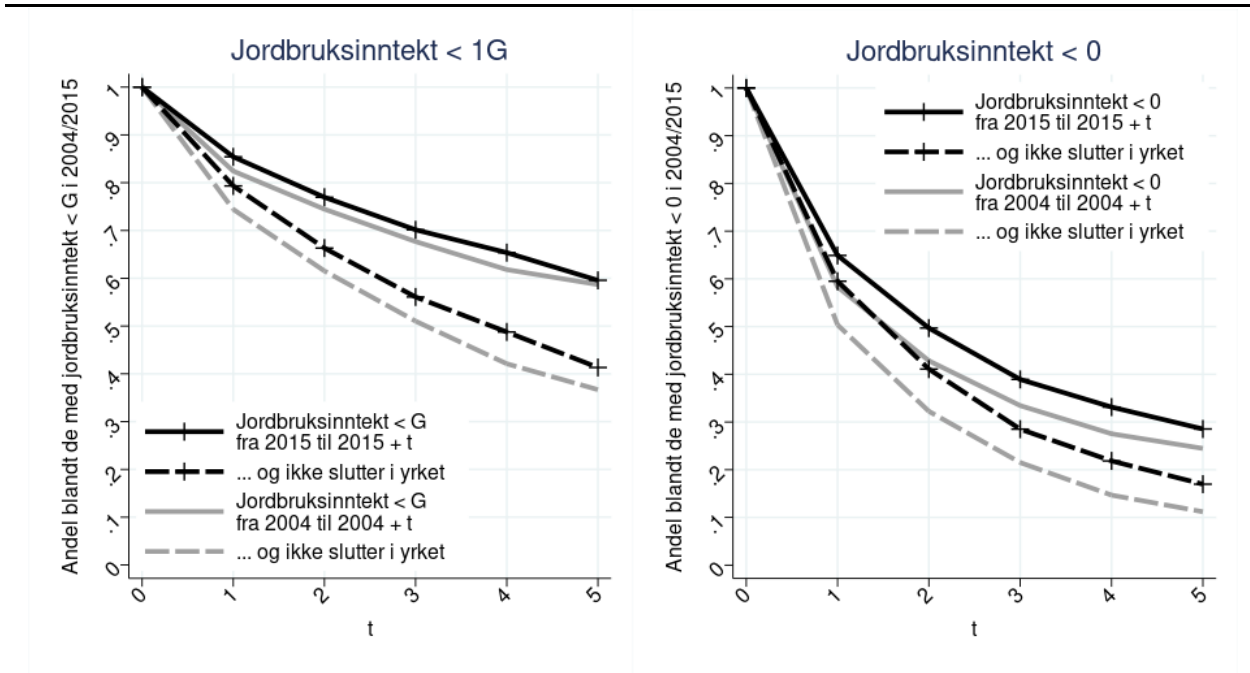
Figur 6.4 Lav jordbruksinntekt etter Standard omsetning (SO)

Figur 6.5 Lav jordbruksinntekt i 2018 etter Standard omsetning (SO) i 2020

Figur 6.6 Persistens i lav jordbruksinntekt

Note: Utvalget er begrenset til bønder under 50 år med jordbruksinntekt under 1 G eller 0 i 2004 eller 2015.

6.2. Heltidsbøndernes inntekter

Mens de fleste bøndene driver jordbruk ved siden av annet arbeid, er det også en betydelig andel som driver jordbruk på heltid. Vi omtaler bønder med mer enn 80 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk som heltidsbønder. I 2020 hadde 2,6 prosent av heltidsbønderne jordbruksinntekt under 1G. Figur 6.7 viser at andelen heltidsbønder falt fra 24,1 prosent i 2004 til 17,7 prosent i 2014, og endret seg lite etter det. Figur 6.8 viser at andelen heltidsbønder øker moderat med økt alder, før andelen faller til tilnærmet 0 ved pensjonsalder.

Figur 6.9 viser andelen heltidsbønder etter *Standard omsetning* (SO). Kun en liten andel av bøndene med lav SO regnes som heltidsbønder, mens omtrent halvparten av bøndene med SO over 8 G regnes som heltidsbønder. Selv blant bøndene med SO over 16 G regnes bare omtrent halvparten som heltidsbønder etter vår definisjon. Bønderne med høy SO som ikke regnes som heltidsbønder kan ha ektefeller eller andre som gjør mye av gårdsarbeidet. Merk også at med vår definisjon av heltidsbonde vil bønder som jobber forholdsvis mange timer i jordbruket, men har lave inntekter fra jordbruket eller vesentlige inntekter fra andre kilder, ikke regnes som heltidsbønder.

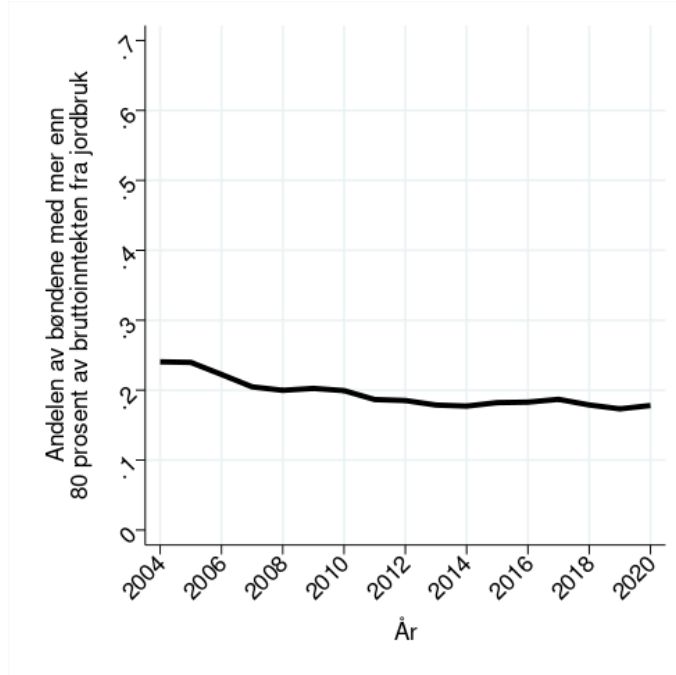
Hva er så inntektsnivået og hvordan har inntektsutviklingen vært for heltidsbonden, sammenlignet med bønder som har jordbruk som bigeskjeft? Tabell 6.1 sammenligner jordbruksinntekt, yrkesinntekt og inntekt etter skatt for grupper av bønder med ulike andeler av bruttoinntekt fra jordbruk: under 10 prosent, mellom 10 og 80 prosent, og over 80 prosent (heltidsbønderne). I 2004 var medianen for yrkesinntekt høyest for bøndene med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, og lavest for bøndene med mer enn 80 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk. Inntektsveksten har imidlertid vært klart størst blant heltidsbønderne, og i 2020 var median yrkesinntekt lavest for bøndene med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, mens heltidsbøndernes yrkesinntekt var på nivå med yrkesinntekten for bøndene med mellom 10 og 80 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk.

Trenden for inntekt etter skatt likner på trenden for yrkesinntekt. For inntekt etter skatt er imidlertid persentilmålene høyest for bøndene med mellom 10 og 80 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, fordi en del av disse har betydelige pensjons- eller kapitalinntekter. Den høye

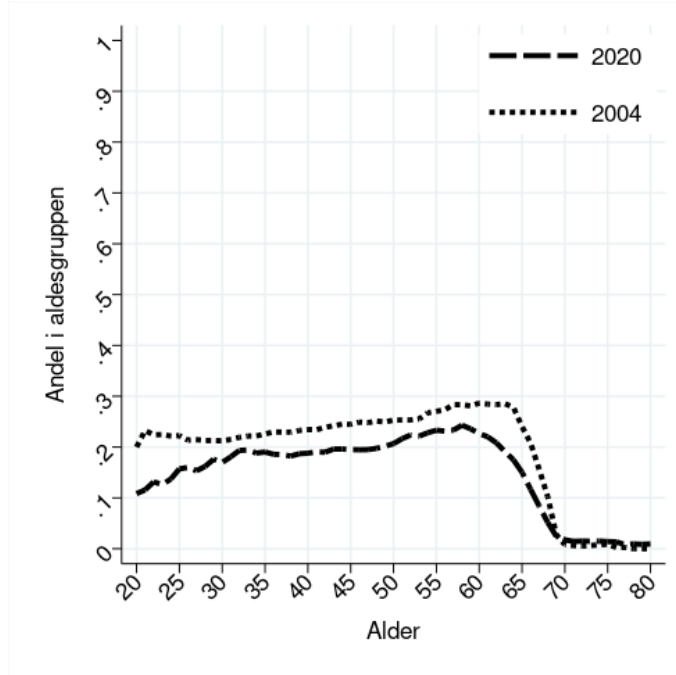
gjennomsnittsinntekten blant bøndene med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk har sammenheng med at bøndene med de høyeste kapitalinntektene havner i denne gruppen.

Som med den generelle inntektsveksten blant bønder er det viktig å merke seg at vi her refererer til inntektsmål i grupper som endrer seg over tid, og at sammensetningsendringer kan tenkes å forklare en del av trendene i de ulike gruppene. For eksempel kan det tenkes at den gode inntektsveksten blant heltidsbønderne ikke skyldes en formidabel inntektsvekst for hver enkel bonde, men heller at heltidsbønder med lite innbringende drift legger om driften så den lar seg kombinere med annet arbeid.

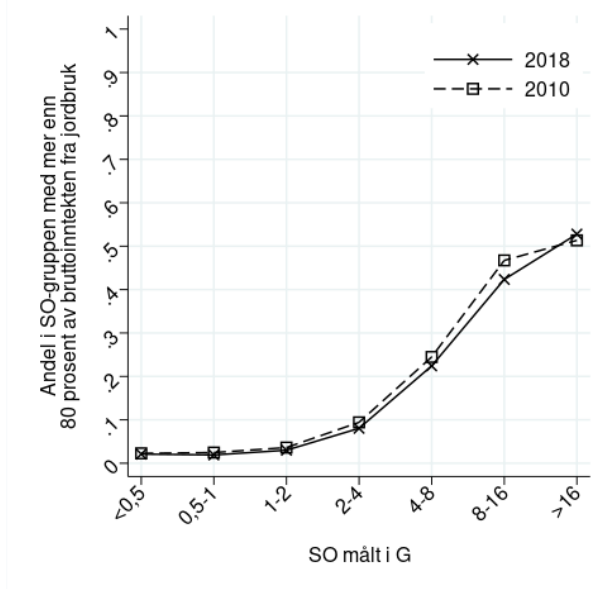
Figur 6.7 Andel heltidsbønder

Figur 6.8 Andel heltidsbønder etter alder

Figur 6.9 Andel heltidsbønder etter Standard omsetning (SO)

Tabell 6.1 Utviklingen i jordbruksinntekt, yrkesinntekt og inntekt etter skatt for ulike grupper av bønder (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå)

	Jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekten					
	< 10%		10-80%		> 80%	
	2004	2020	2004	2020	2004	2020
Jordbruksinntekt						
P10	-93	-204	50	71	151	243
Median	0	-9	132	193	334	542
P90	43	47	343	573	609	1108
Gjennomsnitt	-20	-61	174	284	386	675
Yrkesinntekt						
P10	0	-22	98	120	156	253
Median	401	480	387	573	348	567
P90	706	970	695	1074	630	1168
Gjennomsnitt	390	488	404	614	397	702
Inntekt etter skatt						
P10	138	170	169	278	130	194
Median	319	412	330	513	272	449
P90	550	831	546	907	467	866
Gjennomsnitt	483	798	357	600	290	488
Antall	21 002	18 581	20 813	14 254	13 244	7 113

6.3. Sammenhengen mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt

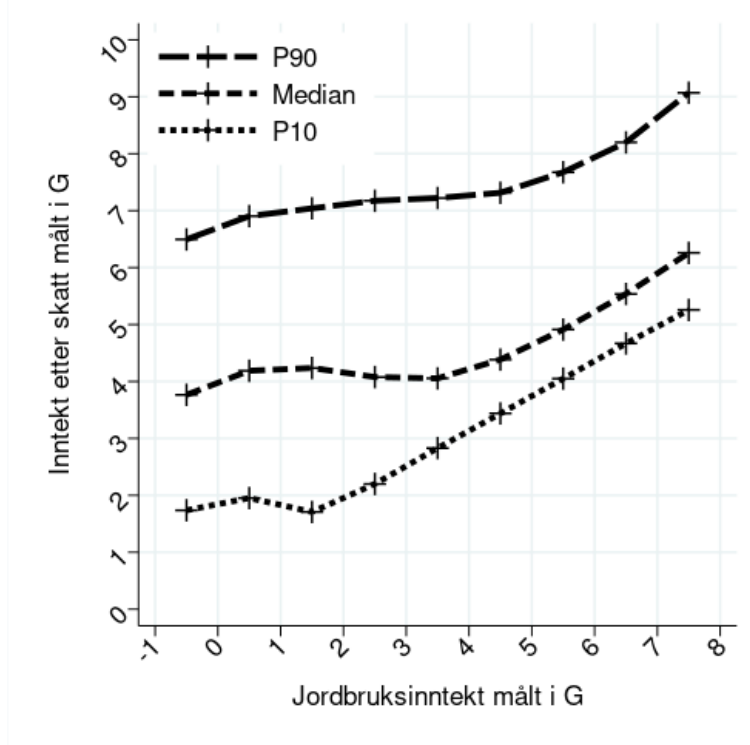
Vi har så langt vist at de fleste bønder har lave inntekter fra jordbruket, men også at det er få bønder som har veldig lave inntekter samlet sett. I dette kapitlet ser vi mer eksplisitt på sammenhengen mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt. Figur 6.10 viser 10-, 50- og 90-persentilen i inntekt etter skatt for ulike grupper av bønder etter størrelsen på jordbruksinntekten. Målene er beregnet for hvert år separat og figuren viser gjennomsnittet av hvert mål for årene fra 2004 til 2020.

Figuren viser tydelig at sammenhengen mellom inntekt etter skatt og jordbruksinntekt er svært svak for bønder med moderate jordbruksinntekter. For eksempel endres median inntekt etter skatt lite

om vi går fra bøndene med jordbruksinntekt mellom -1 og 0 G til bøndene med jordbruksinntekt mellom 3 og 4 G. 10-persentilen påvirkes når jordbruksinntekten går over 2 G fordi bøndene med betydelig jordbruksinntekt sjelden har veldig lav inntekt etter skatt. Rundt tre av fire bønder har jordbruksinntekt mellom -1 og 4 G, og korrelasjonen mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt i denne gruppen er under 0,07 i alle årene vi ser på (når vi tar ut uteliggere i inntekt etter skatt). Til sammenligning er korrelasjonen for de med jordbruksinntekt mellom 4 og 9 G rundt 0,25.

Den svake sammenhengen mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt viser at bønder med lav jordbruksinntekt har desto mer inntekt fra andre kilder. For bøndene med høy jordbruksinntekt er det imidlertid en naturlig sammenheng mellom jordbruksinntekten og inntekten etter skatt: bønder med veldig høy jordbruksinntekt vil sjelden har veldig lav inntekt etter skatt.

Figur 6.10 Sammenhengen mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt

6.4. Utviklingen i inntekt for ulike driftsformer

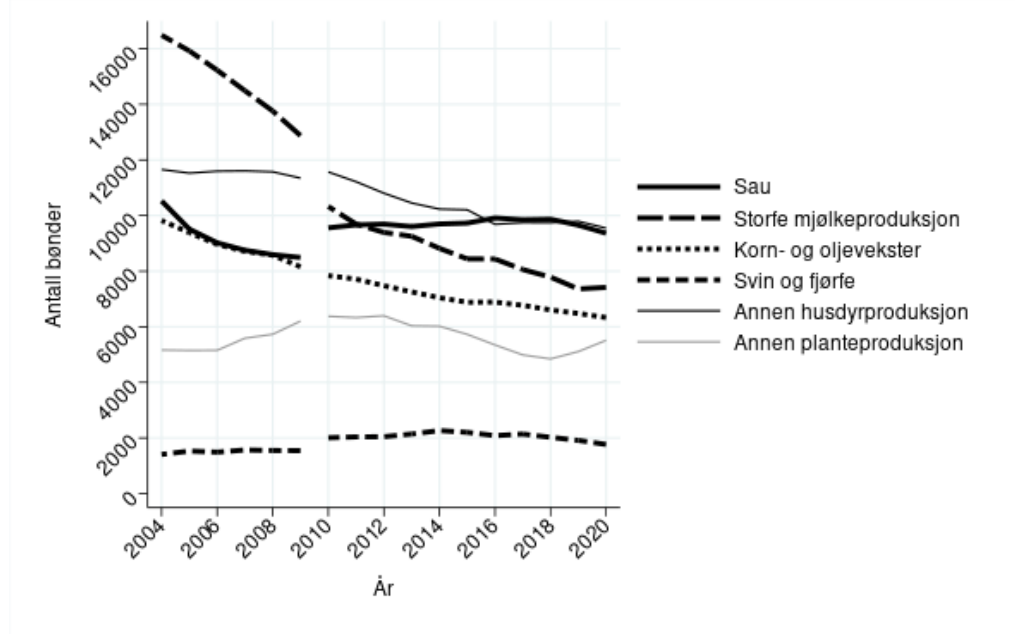
Bønder som driver ulike typer jordbruk påvirkes ulikt av værmessige forhold og endringer i markeder og støtteordninger, og har ulike forutsetninger for å kombinere driften med annet arbeid. Det er derfor grunn til å anta at inntektsnivå og -trender varierer betydelig på tvers av driftsformer.

Figur 6.11 viser fordelingen av bønder etter driftsform. Det er et brudd i tidsserien i 2010 da SSB endret metoden for å klassifisere jordbruksbedriftene (se Rognstad, Bye og Hovland (2015)). Blant annet ble en del bønder som var klassifisert som melkeprodusenter i 2009 klassifisert som melk- og kjøttprodusenter i 2010. Det er uansett klart av figuren at rundt halvparten av melkeprodusentene har forsvunnet eller gått over til annen produksjon siden 2004. En av tre kornprodusenter er også borte. Antallet som driver med sau, svin og fjørfe er mer stabilt.

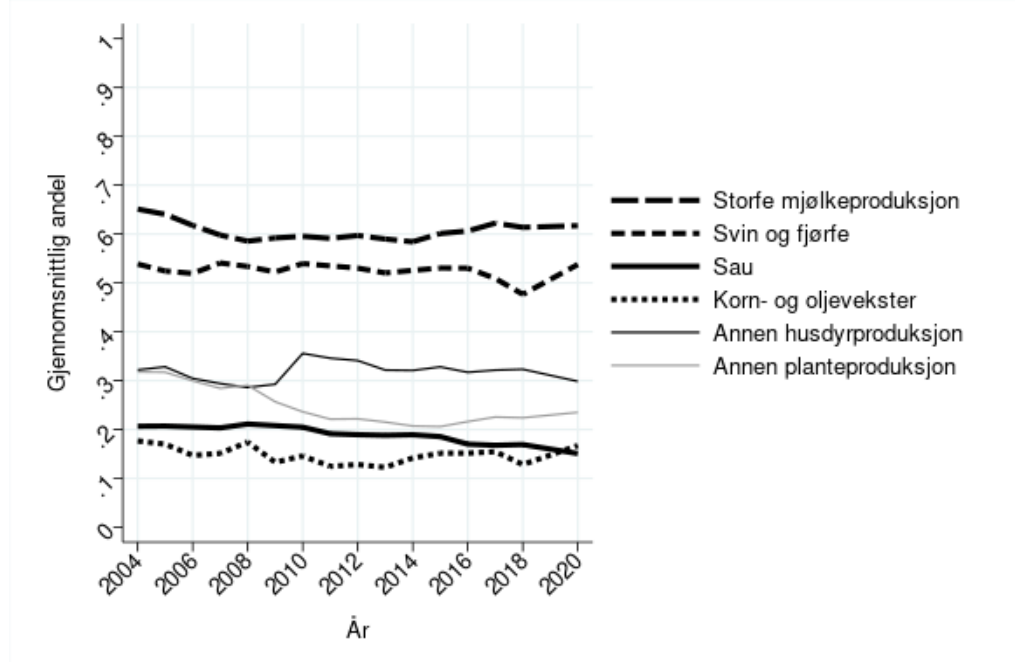
Figur 6.12 viser at jordbruksinntekten som andel av bruttoinntekten er mye høyere for bønder som driver med melk, svin og fjørfe enn for bønder som driver med sau og korn. Det reflekterer at arbeidsinnsatsen knyttet til melkekyr, som melkes flere ganger daglig, og svin og fjørfe, som gjerne drives i stor skala, er større enn innsatsen som kreves for å drive med sau og korn.

Figur 6.13 viser medianinntekten for de ulike driftsformene. For å synliggjøre forskjellene mellom gruppene er målene uttrykt relativt til medianinntekten blant alle bønder. Bøndene som driver med svin og fjørfe har vesentlig høyere inntekter enn andre bønder. Medianinntekten blant kornbøndene var vesentlig høyere enn medianen blant andre bønder i starten av perioden, og er fortsatt relativt høy, trolig fordi denne driftsformen forholdsvis enkelt lar seg kombinere med annet arbeid. Inntekten blant melkebøndene har økt vesentlig mer enn inntekten blant andre bønder, samtidig som antallet melkebønder har gått ned. En naturlig forklaring kan være at de minst lønnsomme produsentene har avsluttet driften, samtidig som driftsomfanget på gjenværende bruk har økt.

Figur 6.11 Bøndene fordelt på driftsform

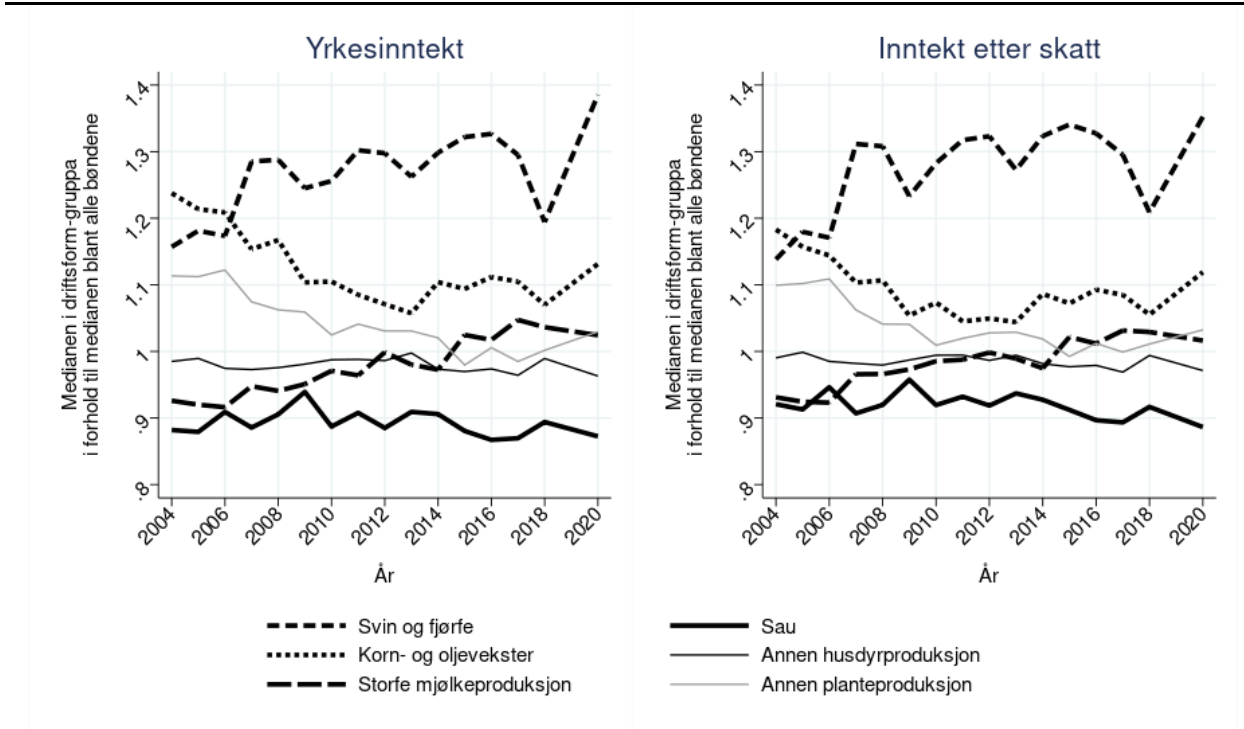
Figur 6.12 Jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekt for ulike driftsformer (gjennomsnitt)

Note: Figuren viser gjennomsnittet av individuelle andeler som er begrenset til å være mellom 0 og 1 (for bønder med negativ jordbruksinntekt er altså andelen satt til 0).

Figur 6.13 Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt for ulike driftsformer

6.5. Inntektsutviklingen etter sentralitet

Bønder som er bosatt i bynære strøk kan tenkes å ha lavere inntekter fra jordbruket enn bønder bosatt i mer rurale strøk fordi de har bedre jobbmuligheter utenfor jordbruket. Det kan også tenkes at bønder som ikke bor i nærheten av mange jobber – men som ønsker å fortsette å bo der de bor – i større grad enn andre er villige til å opprettholde en lite innbringende gårdsdrift.

I dette kapitlet sammenligner vi inntektsutviklingen for bønder i tre ulike grupper etter bostedskommunens sentralitetsklasse (1994-standarden, se SSB (1994)).¹⁷

- *Sentrale* kommuner ligger innen 90 minutters reisetid fra Oslo, eller innen 75 minutters reisetid fra Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand eller Tromsø.

- *Lite sentrale* kommuner ligger mer enn 45 minutters reisetid unna 81 store byer og tettsteder.

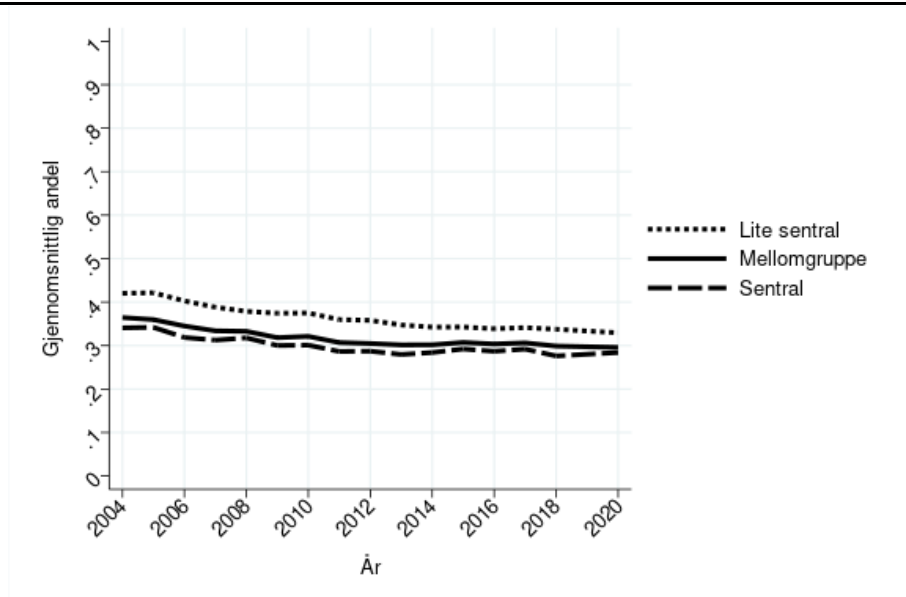
- *Mellomgruppen* består av kommunene som verken er sentrale eller lite sentrale.

Andelen bønder som bor i en lite sentral kommune har falt med 1 prosentpoeng og andelen som bor i sentrale kommuner har økt like mye mellom 2004 og 2020 (35 og 30 prosent bor i henholdsvis sentrale og lite sentrale kommuner).

Figur 6.14 viser at jordbruksinntekten som andel av bruttoinntekten er høyest i de lite sentrale kommunene. Figur 6.15 viser at medianinntekten er høyere, men stiger litt mindre, i de mer sentrale kommunene. Til slutt viser figur 6.16 at andelen bønder med lave inntekter fra jordbruk er noe lavere i de lite sentrale kommunene enn i de øvrige kommunene.

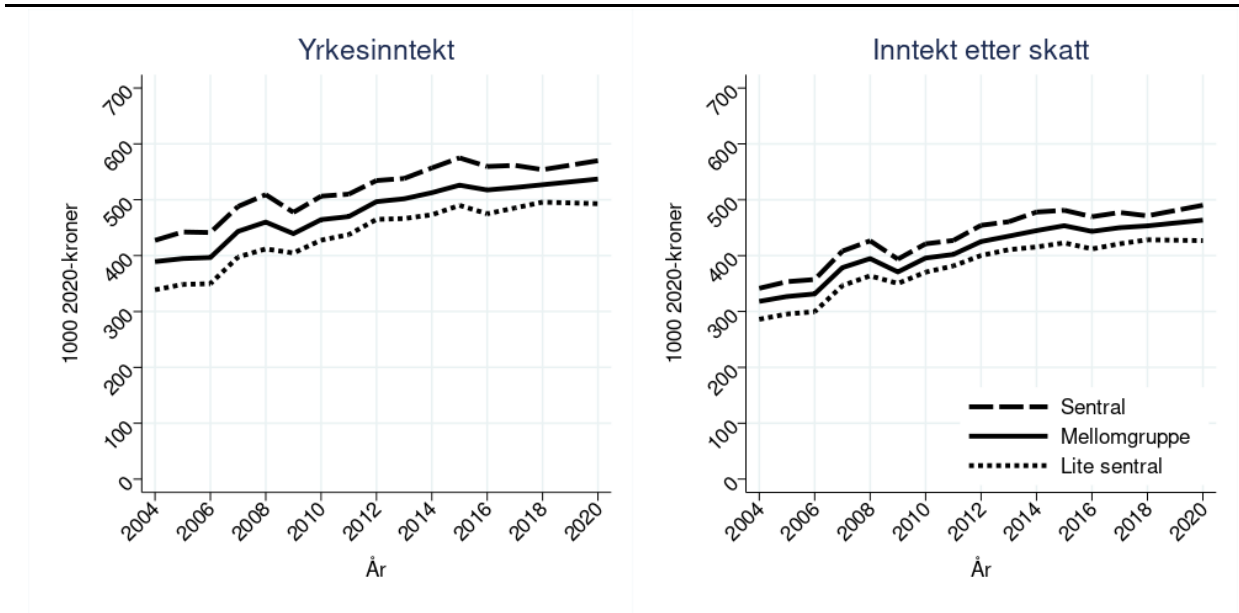
¹⁷ Vi bruker en fast kommunestruktur (før 2020) og sentralitetsinndeling, slik at målet for sentralitet ikke påvirkes av kommunesammenslåinger eller endringer i reisetid o. l. For 2020 baserer vi oss på registrert bostedskommune ved utgangen av 2019.

Figur 6.14 Jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekt etter sentralitet (gjennomsnitt)

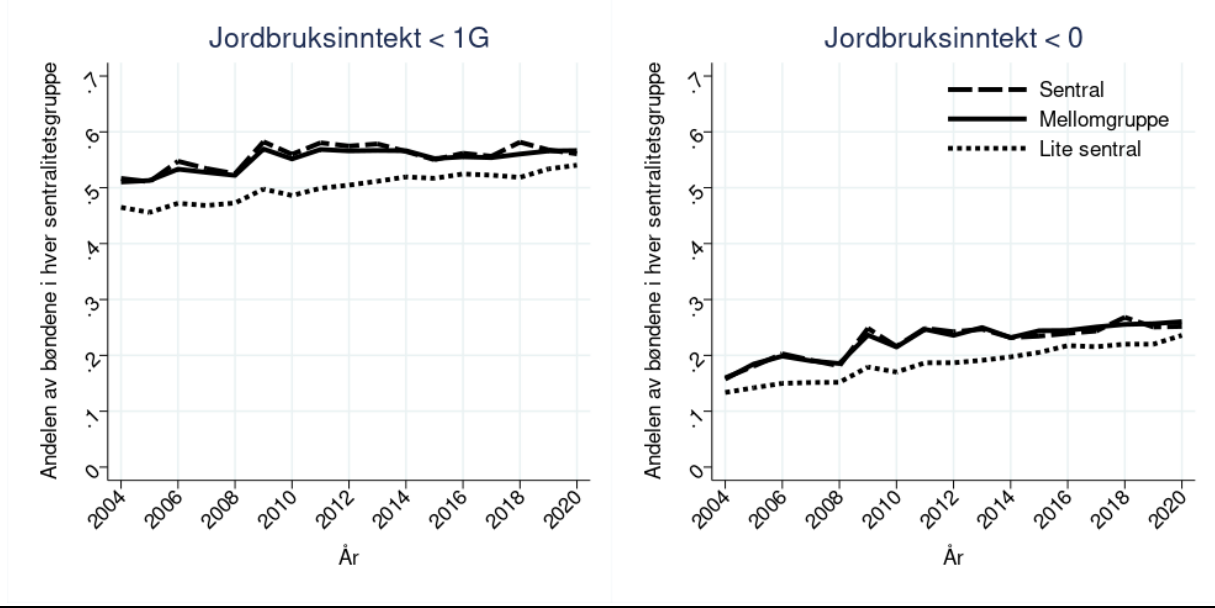

Note: Figuren viser gjennomsnittet av individuelle andeler som er begrenset til å være mellom 0 og 1 (for bønder med negativ jordbruksinntekt er altså andelen satt til 0).

Figur 6.15 Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt etter sentralitet

Figur 6.16 Andelen med lav jordbruksinntekt etter sentralitet

7. Jordbrukshusholdningenes gjeld og renteutgifter

Husholdningers formue og renteutgifter har stor betydning for deres økonomiske velferd. For eksempel vil husholdninger som ikke eier sin egen bolig bruke deler av inntekten sin på husleie, mens husholdninger med renteutgifter bruker deler av inntekten sin på å betale disse. Blant bønder kan også nivået på gjelda si noe om investeringene knyttet til driften.

Dette kapittelet analyserer utviklingen i jordbrukshusholdningenes gjeld og renteutgifter. For enkeltpersonforetak, som er den klart vanligste organisasjonsformen blant jordbruksvirksomheter, er det ikke et opplagt og meningsfullt skille mellom foretakets gjeld og annen gjeld. Vi måler derfor husholdningenes samlede gjeld og renteutgifter, uten å forsøke å fordele gjeld og renteutgifter mellom jordbruksvirksomheten og andre formål som bolig, forbruk og annen næringsvirksomhet.

Vi rapporterer gjeld på *husholdningsnivå* fordi formue ofte regnes for å tilhøre hele husholdningen og fordi fordelingen av gjeld mellom ektefeller i skattemeldingen, som er vår kilde til informasjon om gjeld, ikke nødvendigvis samsvarer med den faktiske fordelingen (se Epland (2021)). I 2020 er 85 prosent av jordbrukshusholdningenes gjeld ført opp i bondens skattemelding, mens de resterende 15 prosent ført opp i skattemeldingen til øvrige husholdningsmedlemmer, først og fremst bondens ektefelle.

Husholdninger med flere inntektstakere eller høye inntekter vil ha bedre betjeningsevne enn andre husholdninger. Vi rapporterer derfor også mål for gjeldsgrad.¹⁸ Gjeldsgraden regnes vanligvis etter bruttoinntekt, men vi bruker nettoinntekt (inntekt etter skatt) fordi jordbruksfradraget bidrar vesentlig til nettoinntekten for bønder med omfattende drift.

Figur 7.1 viser utviklingen i jordbrukshusholdningenes gjeld og gjeldsgrad sammenlignet med andre yrkestilknyttede husholdninger. Gjelda er vesentlig høyere og stiger mer blant jordbrukshusholdningene enn blant andre yrkestilknyttede husholdninger.¹⁹ Blant jordbrukshusholdningene økte realverdien av gjelda på medianen med 107 prosent, fra 985 000 i 2004 til 2 043 000 i 2020 (2020-kroner). Til sammenligning økte mediangjelda blant andre yrkestilknyttede husholdninger med 92 prosent, fra 772 000 til 1 484 000 kroner. Blant jordbrukshusholdningene økte gjelda enda mer i toppen av fordelingen: 90-persentilen økte med 147 prosent mellom 2004 og 2020.

Veksten i gjeldsgrad har vært svakere enn veksten i gjeld fordi realinntekten økte vesentlig i perioden. Median gjeldsgrad økte mer blant yrkestilknyttede husholdninger (47 prosent) enn blant jordbrukshusholdningene (39 prosent), mens 90-persentilen i gjeldsgrad økte mest for jordbrukshusholdningene (63 vs. 38 prosent). Merk for øvrig at volatiliteten i jordbruksinntekter, som dokumentert i kapittel 5, vil bidra til spredningen i gjeldsgrad fordi hver enkelt husholdnings gjeldsgrad fluktuerte med inntekten: Er inntekten veldig lavt et år blir gjeldsgraden veldig høy det samme året.

Figur 7.2 viser gjeld og gjeldsgrad etter husholdningsmedlemmens alder. Gjelda øker med økt alder fram til midten av 30-årene, og deretter er den avtakende med økt alder. Gjelda blant yngre bønder er mye høyere enn gjelda blant andre yrkestilknyttede, men den faller også mer fra midten av 30-årene. Median gjeld og gjeldsgrad er dermed ganske like for bønder og andre yrkestilknyttede fra

¹⁸ Gjelda vi rapporterer er summen av gjelda til alle husholdningsmedlemmene og den er ikke ekvivalensjustert fordi det ikke er helt åpenbart hvordan eller hvorfor dette skulle gjøres. En fordel med å se på gjeldsgrad er at den åpenbart ikke bør avhenge av ekvivalensjustering.

¹⁹ I offisiell statistikk slutter gjelda til bøndene å stige fra og med 2017 (SSB's tabell 09823). Dette er fordi statistikken til SSB viser skatteverdi på gjeld. Til og med 2016 er skatteverdi og faktisk verdi (markedsverdi) det samme. Fra og med 2017 er skatteverdien på gjeld lavere enn markedsverdien for en del personer, og denne differansen øker år for år. Endringen i verdsettingen av gjeld kommer av at det i 2017 ble innført verdsettingsrabatter ved fastsetting av formue i skattemeldingen - verdien på enkelte eiendeler som aksjer og driftsmidler ble satt 10 prosent lavere enn anslått verdi (markedsverdi). Rabatten har økt år for år siden og var 45 prosent i 2021. Personer som får verdsettingsrabatt på eiendeler får også en rabatt på gjelda, som tilsvarer rabatten på brutto formue. Merk for øvrig også at statistikken til SSB viser bøndenes individuelle gjeld, mens vi viser gjelda til hele husholdningen.

omtrent 50-årsalderen. En del yngre bønder har ekstremt høy gjeldsgrad, og dette skyldes en kombinasjon av høy gjeld og lav nettoinntekt.

Figur 7.3 viser spredningsmål for gjeld og gjeldsgrad etter husholdningenes jordbruksinntekt. Figuren viser at både gjeld og gjeldsgrad stiger vesentlig med jordbruksinntekten. Median gjeld er omtrent dobbelt så høy blant de med jordbruksinntekt rundt 6 G som de med ubetydelig jordbruksinntekt.

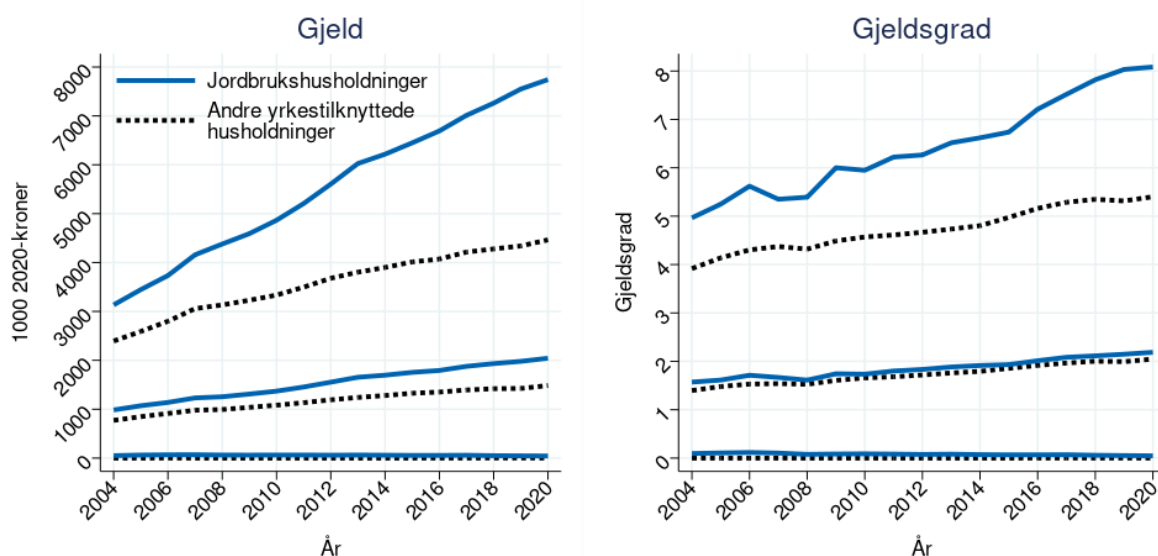
Et inntektsmål som tar hensyn til renteutgifter og fordelene av å bo i egen bolig vil kunne være mer beskrivende for økonomisk velferd enn målet vi bruker. Jordbrukshusholdningene har i snitt høyere gjeld enn andre husholdninger og har derfor høyere renteutgifter. For å undersøke om inntekts-trendene dokumentert i kapittel 3 og 4 endres vesentlig av å utvide inntektsbegrepet, viser figur 7.4 persentilmålene for husholdningsinntekt når vi trekker renteutgifter fra inntekt etter skatt (men altså ikke tar hensyn til fordelene av å bo i egen bolig).

Trendene for inntekt etter skatt og renter og trendene for inntekt etter skatt er i hovedsak ganske like, både for jordbrukshusholdninger og for andre husholdninger. Median inntekt etter skatt blant bønder reduseres med 7,8 (9,5) prosent i 2004 (2020) når vi trekker fra renteutgifter. Inntektsveksten på medianen blir derfor litt svakere (49 vs 47 prosent). Median inntekt etter skatt blant andre yrkestilknyttede husholdninger reduseres med 8,0 (7,4) prosent i 2004 (2020) når vi trekker fra renteutgifter, og veksten påvirkes lite av å inkludere renteutgifter.

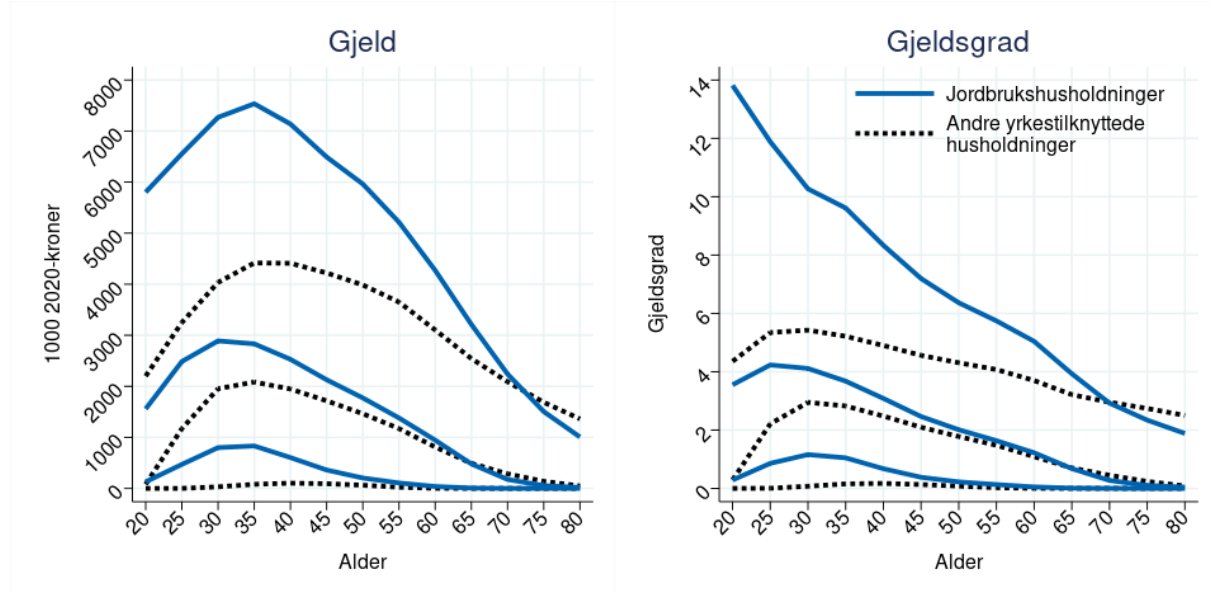
Jordbrukshusholdningene i bunnen av inntektsfordelingen trekkes lengre nedover enn andre husholdninger når vi inkluderer renteutgifter. I 2020 reduseres 10-persentilen i inntekt etter skatt med 15,9 prosent blant bønderne og med 7,4 prosent blant andre yrkestilknyttede når vi trekker fra renteutgifter. 10-persentilen i inntekt etter skatt og renter blant bønder er på nivå med tilsvarende mål for andre yrkestilknyttede husholdninger i slutten av perioden. Det er grunn til å anta at de aller fleste jordbrukshusholdningene eier boligen de bor i, så det er ikke usannsynlig at en inkludering av boliginntekter ville kunne heve bønderne i bunnen av inntektsfordelingen relativt mer enn andre.

Noe av årsaken til at renteutgiftene ikke påvirker inntekts-trendene veldig mye er at rentenivået har vært lavt i perioden vi ser på. Om rentene øker vil betydningen av renteutgiftene bli større for personer med høy gjeld og moderat inntekt, både bønder og andre.

Figur 7.1 10-, 50- og 90-persentilene i gjeld og gjeldsgrad, jordbrukshusholdninger vs andre husholdninger

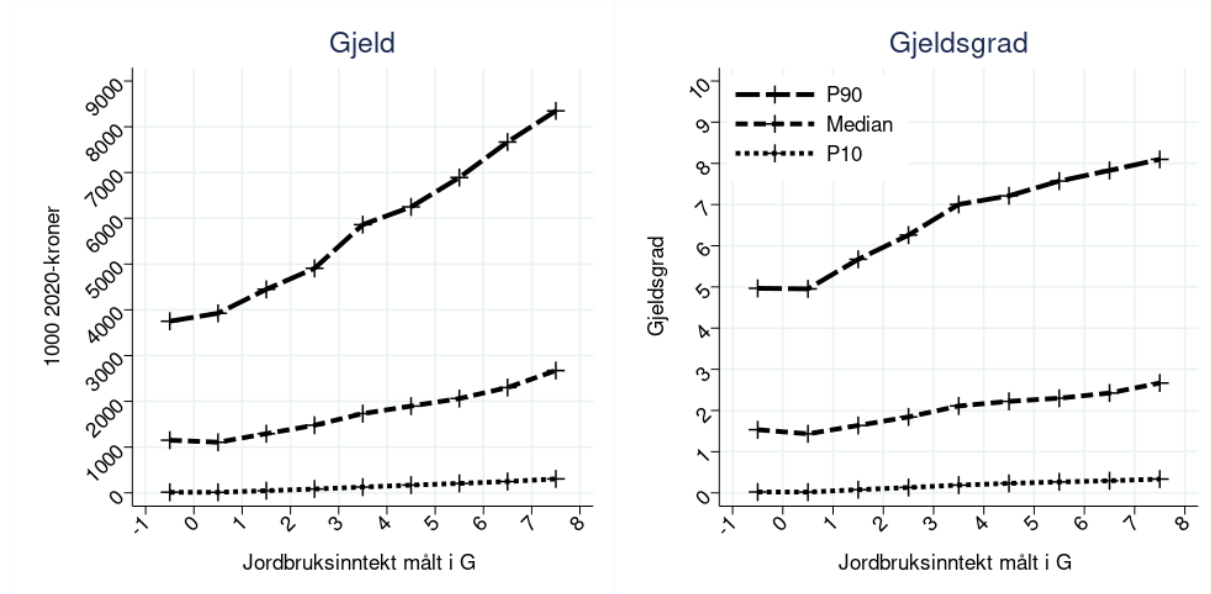

Figur 7.2 10-, 50- og 90-persentilene i gjeld og gjeldsgrad, etter alder

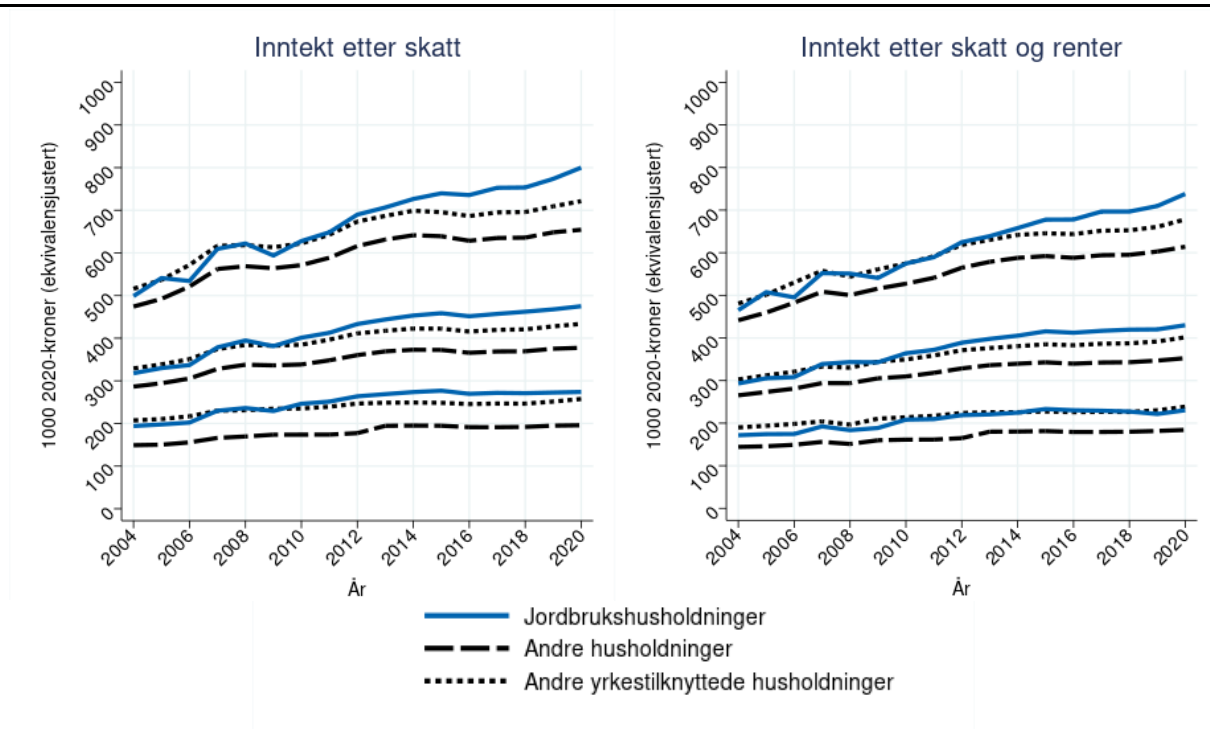
Note: For hver person som er bonde eller har annen yrkestilknytning inngår en observasjon kjennetegnet av personens alder og husholdningens gjeld og gjeldsgrad. For å ikke regne med voksne som bor sammen med sine foreldre er personer som er mer enn 15 år yngre enn husholdningens eldste utelatt. Målene for gjeld og gjeldsgrad er beregnet separat for årene fra 2004 til 2020. Figuren viser gjennomsnittet av hvert mål over de 17 årene.

Figur 7.3 Gjeld og gjeldsgrad etter jordbrukshusholdningenes jordbruksinntekt

Note: Figuren viser gjennomsnittet av de ulike målene for årene fra 2004 til 2020.

Figur 7.4 10-, 50- og 90-persentilene i inntekt etter skatt og renter, jordbrukshusholdninger vs andre husholdninger

Note: Grafen til venstre er den samme som i figur 4.3.

8. Inntekter og gjeld for bønder som starter opp eller slutter i yrket

Dette kapitlet studerer utviklingen i inntekter og gjeld for bønder som starter opp og for bønder som slutter i yrket. Vi bruker statusen som bonde i syv sammenhengende år for å bestemme om en person har startet opp eller sluttet. En bonde har startet opp i år 0 dersom hen ikke er bonde mellom år -3 og år -1, men er bonde i perioden fra år 0 til år 3. Tilsvarende vil en bonde som slutter i år 0 måtte være bonde i år -3 til år -1, men ikke i perioden fra år 0 til år 3.²⁰ Figur 8.1 viser at de fleste bøndene som starter opp er mellom 20 og 45 år, men at en god del også er eldre. De fleste som slutter i yrket er over 45 år, og toppen ligger rundt normal pensjonsalder i 60-årene.

Vi gir også en indikasjon på antallet som starter opp eller slutter hvor det ikke virker sannsynlig at det er snakk om videreføring av drift fra én generasjon til den neste. Vi regner med at en bonde ikke viderefører foreldrenes drift om ingen av foreldrene var bonde mellom år -3 og år 0. Tilsvarende regner vi med at driften ikke videreføres av egne barn om ingen av bondens barn regnes som bonde mellom år 0 og år 3.²¹ Figur 8.1 viser at de fleste som starter opp i ung alder viderefører foreldrenes drift, men at det også er en betydelig andel som ikke viderefører foreldrenes drift. For bøndene som slutter i yrket er det oftest slik at driften ikke videreføres av egne barn.

Figurene 8.2–8.7 viser utviklingen i jordbruksinntekt, yrkesinntekt, inntekt etter skatt og gjeld i perioden rundt året hvor bøndene starter opp eller slutter. Inntekt og gjeld er normalisert med medianen for inntekt eller gjeld blant alle bønder samme år.

Figur 8.2 viser 10-, 50- og 90-persentiler i inntekt og gjeld for bønder som starter opp. Jordbruksinntekten stiger i årene etter oppstart. Yrkesinntekten og inntekt etter skatt er lavere i oppstartsåret enn i årene før og etter oppstart. For det første året etter oppstart er median yrkesinntekt og inntekt etter skatt omtrent lik som medianen blant alle bønder, mens jordbruksinntekten er litt lavere. Gjelda stiger litt i året før oppstart, men mest i oppstartsåret. Det ser ikke ut til at det er vanlig å investere spesielt mye de første årene etter overtakelse av drift. Hadde det vært vanlig ville vi forventet at gjelda fortsatte å stige også årene etter oppstart, med mindre alle investeringene gjøres det første året.

Figur 8.3 sammenligner trenden for bønder som startet opp i tre ulike år: 2007, 2012 og 2017. Median jordbruksinntekt er høyere og gjelda lavere for de som startet opp i 2007 sammenlignet med de andre årene.

Figur 8.4 deler oppstarterne i fem grupper etter alder og etter hvorvidt de overtar driften etter sine foreldre. Året etter oppstart er median jordbruksinntekt blant oppstarterne som viderefører foreldrenes drift omtrent lik medianen blant alle bønder, mens den er omtrent 0 blant oppstarterne som ikke viderefører foreldrenes drift. Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt starter lavest og øker mest for oppstarterne under 30 år, mens det motsatte er tilfelle for oppstarterne over 45 år. Median gjeld er lavest blant oppstarterne over 45 år, og den endres nesten ikke i oppstartsåret. Blant de mellom 30 og 45 år stiger median gjeld mest blant de som overtar driften etter sine foreldre. Gjelda stiger også mye for de yngre bøndene som overtar driften etter sine foreldre. Det ser derfor ut til at disse betaler en del for å overta driften, muligens ved at de overtar gjeld.

Figur 8.5 viser 10-, 50- og 90-persentiler i inntekt og gjeld rundt året bøndene slutter i yrket. Yrkesinntekten og inntekt etter skatt faller i det året bonden slutter, og inntekten faller enda mer det neste året. Det siste skyldes at mange bønder har betydelige inntekter fra jordbruk det året de

²⁰ I figur 8.1 inkluderer gruppen av bønder som slutter i yrket de som dør eller utvandrer. I figurene 8.5–8.7 er gruppen begrenset til bønder som ikke dør eller utvandrer de fire første årene fra de sluttet i yrket (år 0-3).

²¹ Avgrensningen av *videreføring av drift* er ikke helt presis. For eksempel vil bønder som driver en annen gård enn foreldrenes gård regnes for å videreføre foreldrenes drift. Bønder som viderefører driften fra andre familiemedlemmer enn foreldrene, for eksempel søsken eller besteforeldre, regnes ikke for å videreføre drift.

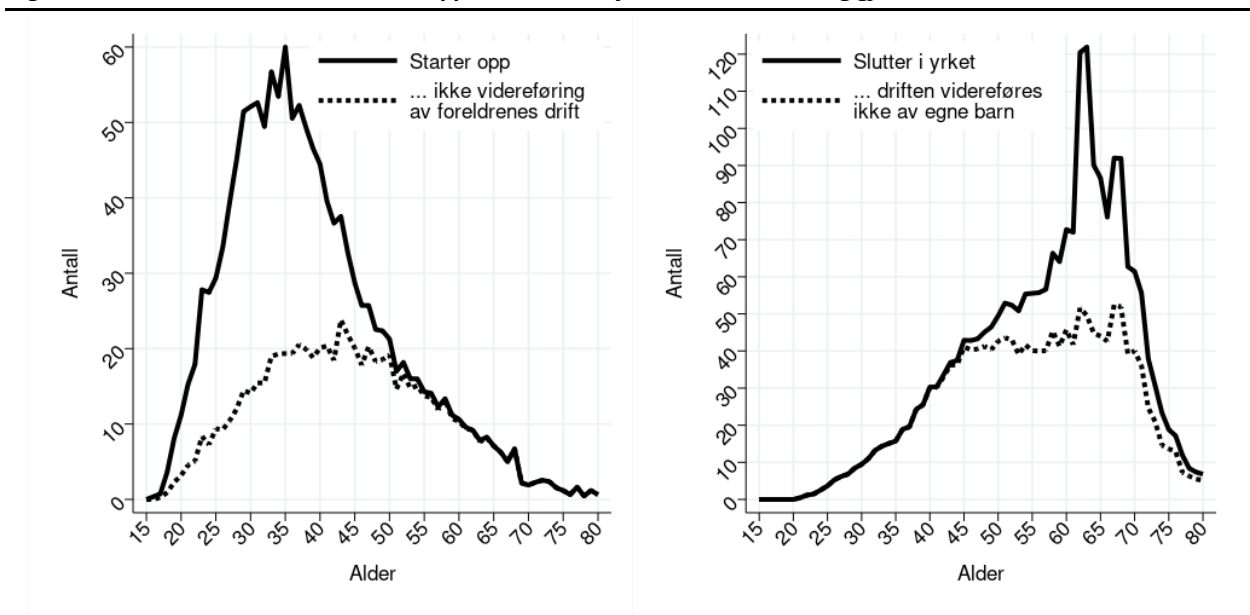

slutter. Denne inntekten vil vanligvis inkluderes under *andre næringsinntekter*.²² Gjelda faller ikke så mye mer når bonden slutter enn den gjør i årene før og etter. Dette kan skyldes at bøndene som regel ikke selger gård og grunn når de slutter i yrket, men blir boende på gården og for eksempel leier ut jorda.

Figur 8.6 viser at trendene for bønder som sluttet i yrket er ganske like om vi ser på de som sluttet i 2007, 2012 eller 2017.

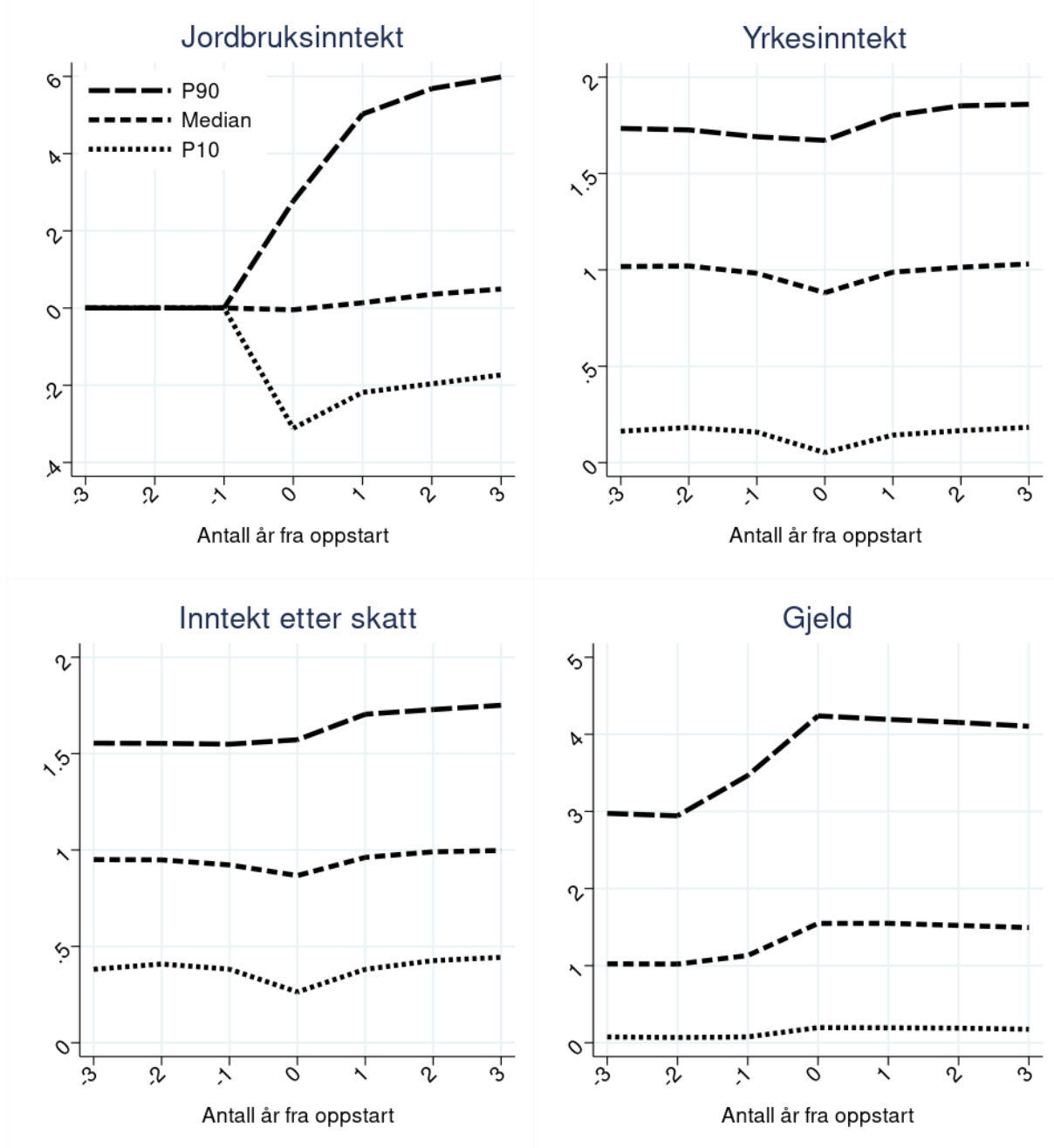
Figur 8.7 deler bøndene som slutter i yrket inn i fem grupper etter alder og etter hvorvidt barna viderefører driften. Jordbruksinntekten er langt høyere for gårder der produksjonen videreføres enn der produksjonen ikke videreføres. Median jordbruksinntekt er også vesentlig lavere blant bøndene som slutter uten at barna overtar enn blant bøndene som ikke slutter. Konsistent med det vi så for bønder som starter opp er det bare bøndene som overlater drift til egne barn som får vesentlig redusert gjeld idet de slutter.

Figur 8.1 Antall bønder som starter opp eller slutter i yrket etter alder, årlig gjennomsnitt for årene 2007-2015

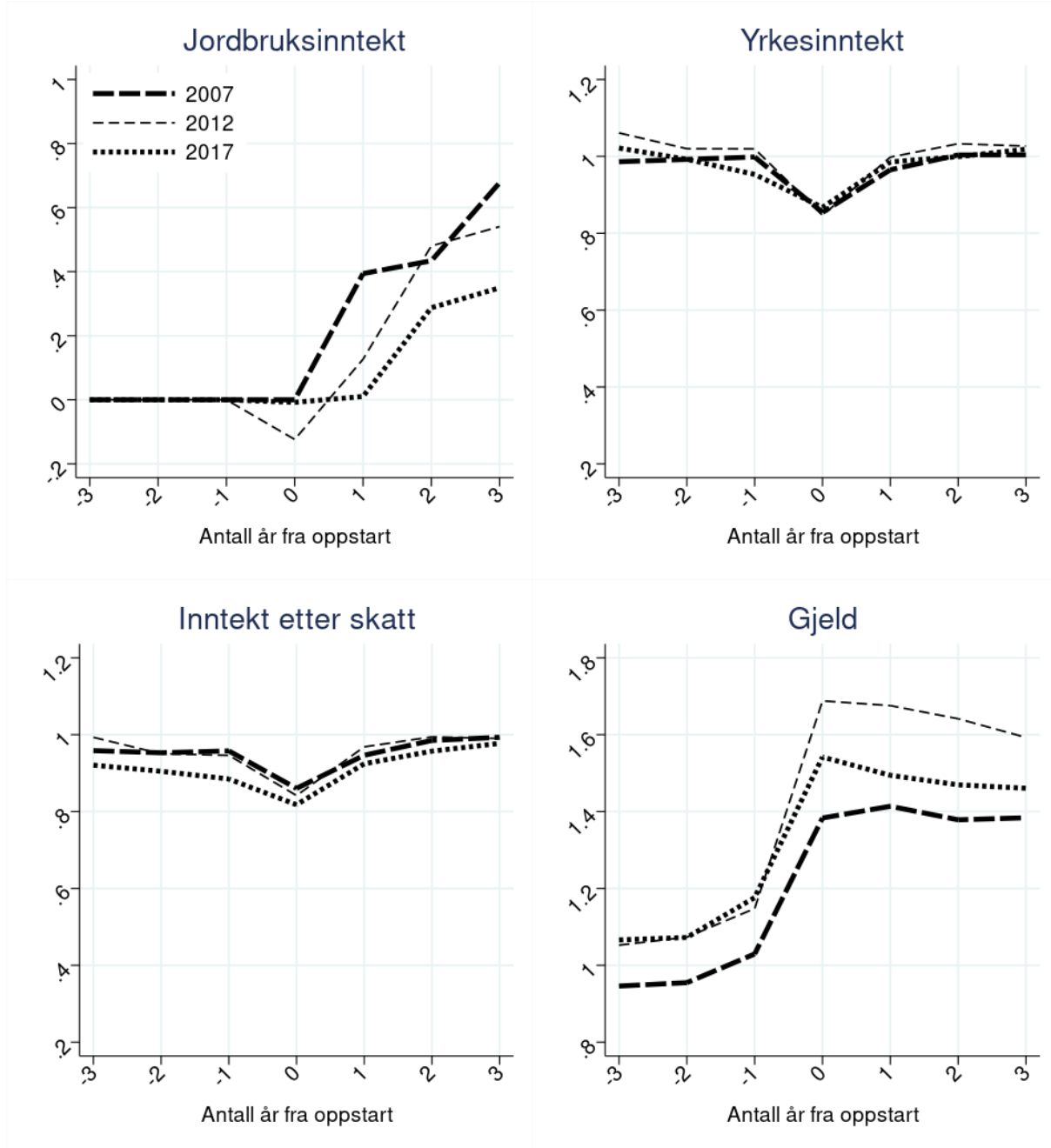
²² Året bonden slutter i yrket er i de fleste tilfeller det første året bonden ikke har søkt produksjonstilskudd og dermed faller ut av jordbrukspopulasjonen. Som beskrevet i kapittel 2 beregner vi bare jordbruksinntekter for (aktive) bønder og deres husholdningsmedlemmer. For andre regnes næringsinntekt fra jordbruk som *andre næringsinntekter*.

Figur 8.2 10-, 50- og 90-persentiler i inntekt og gjeld for bønder som starter opp

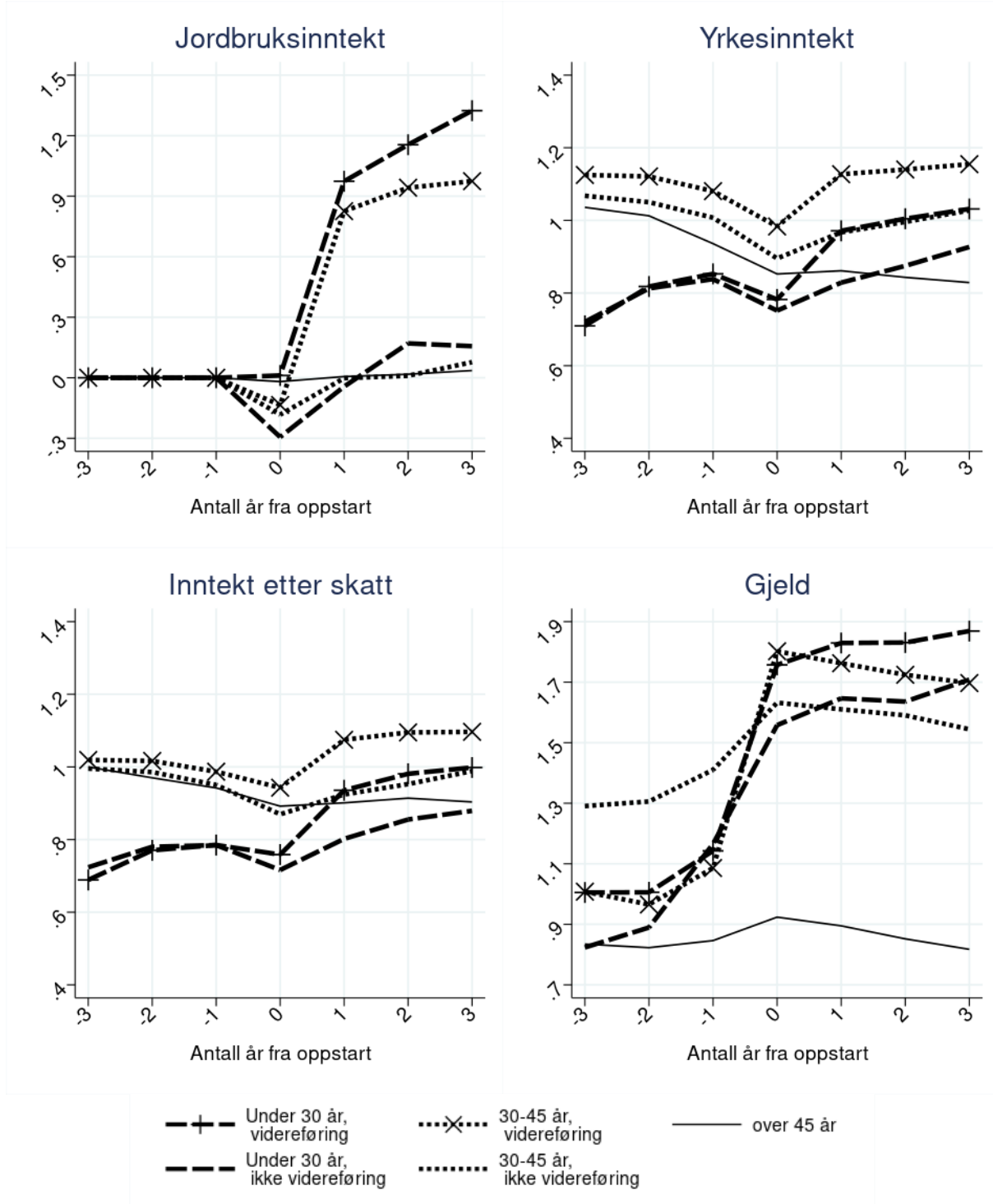
Note: Figuren viser inntekter/gjeld relativt til medianen for inntekter/gjeld blant alle bønder.

Figur 8.3 Median inntekt og gjeld for bønder som starter opp i 2007, 2011 eller 2015

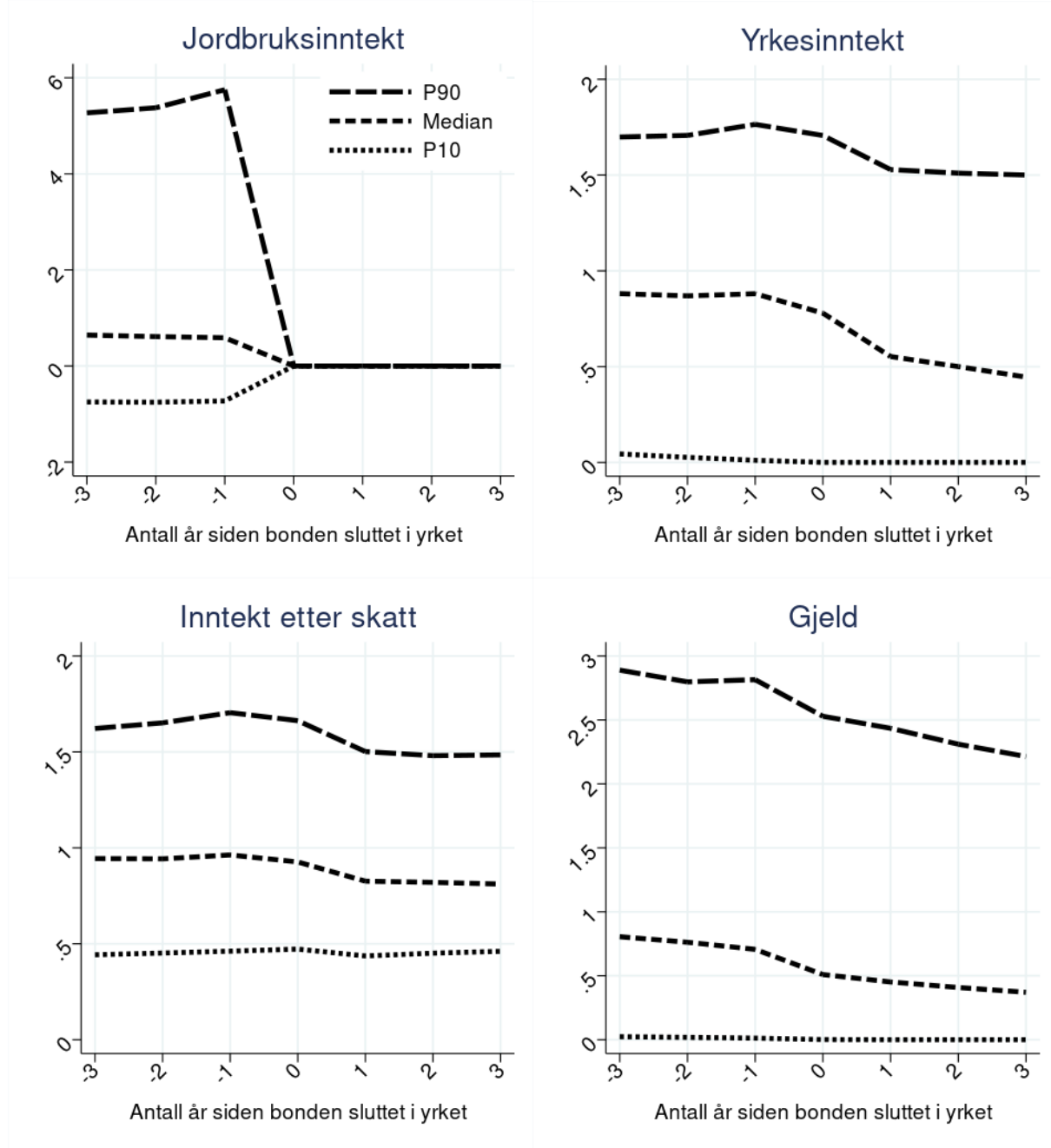
Note: Figuren viser inntekter/gjeld relativt til medianen for inntekter/gjeld blant alle bønder.

Figur 8.4 Median inntekt og gjeld for ulike grupper av bønder som starter opp

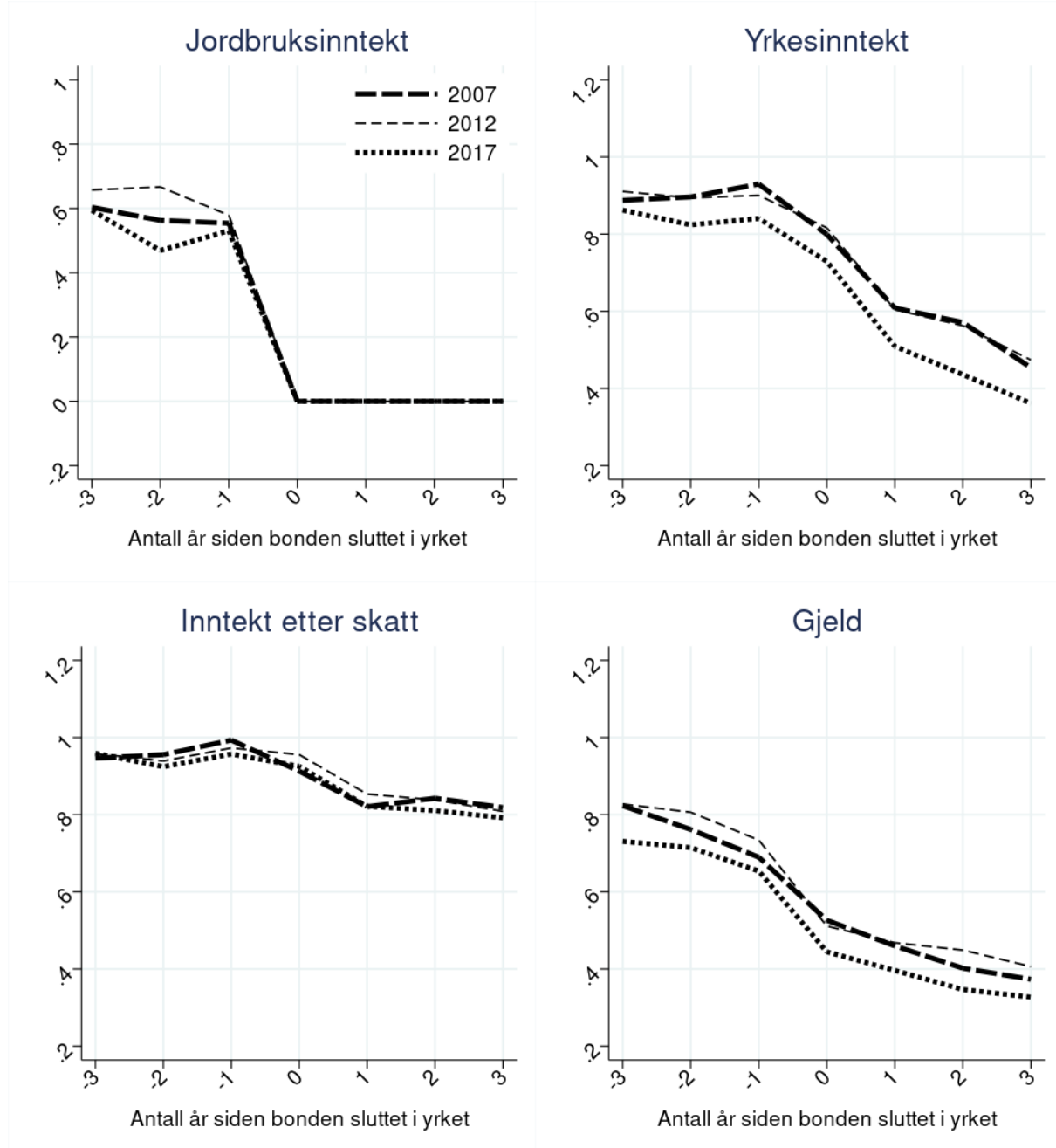
Note: Figuren viser inntekter/gjeld relativt til medianen for inntekter/gjeld blant alle bønder.

Figur 8.5 10-, 50- og 90-persentiler i inntekt og gjeld for bønder som slutter i yrket

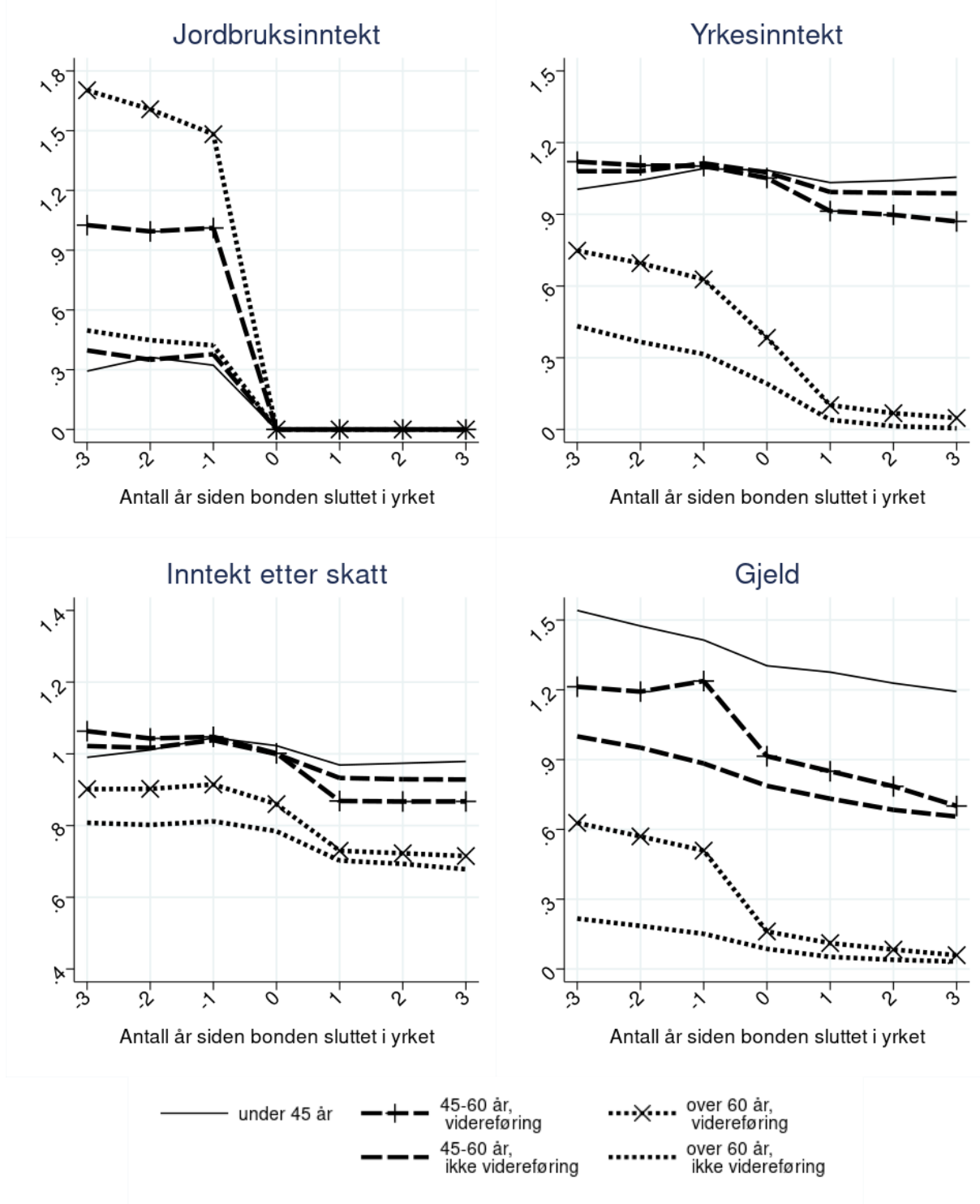
Note: Figuren viser inntekter/gjeld relativt til medianen for inntekter/gjeld blant alle bønder. Utvalget er begrenset til bønder som ikke dør eller utvandrer de fire første årene fra de sluttet i yrket.

Figur 8.6 Median inntekt og gjeld for bønder som sluttet i yrket i 2007, 2011 eller 2015

Note: Figuren viser inntekter/gjeld relativt til medianen for inntekter/gjeld blant alle bønder. Utvalget er begrenset til bønder som ikke dør eller utvandrer de fire første årene fra de sluttet i yrket.

Figur 8.7 Median inntekt og gjeld for ulike grupper av bønder som slutter i yrket

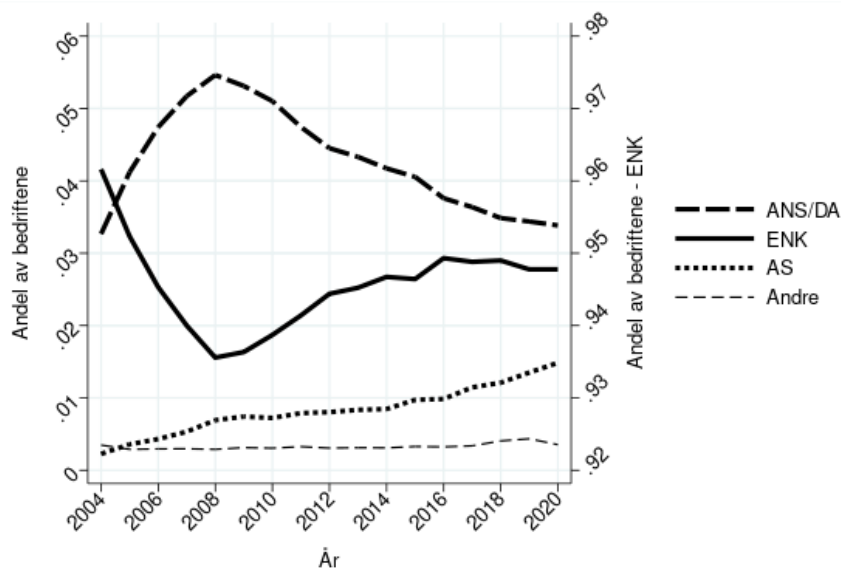
Note: Figuren viser inntekter/gjeld relativt til medianen for inntekter/gjeld blant alle bønder. Utvalget er begrenset til bønder som ikke dør eller utvandrer de fire første årene fra de sluttet i yrket.

9. Fordelingene av jordbruksbedrifter og jordbruksinntekt etter selskapsform

Figur 9.1 viser fordelingen av bedriftene i jordbrukspopulasjonen etter selskapsform. Andelen ansvarlige selskaper (ANS/DA) økte fra 3,3 prosent i 2004 til 5,5 prosent i 2008, før andelen falt gradvis til 3,4 prosent i 2020. Andelen organisert som aksjeselskap (AS) økte jevnt og trutt fra 0,2 prosent i 2004 til 1,5 prosent i 2020. Andelen som hverken er organisert som ENK, ANS/DA eller AS ("Andre") er under 0,5 prosent i hele perioden.

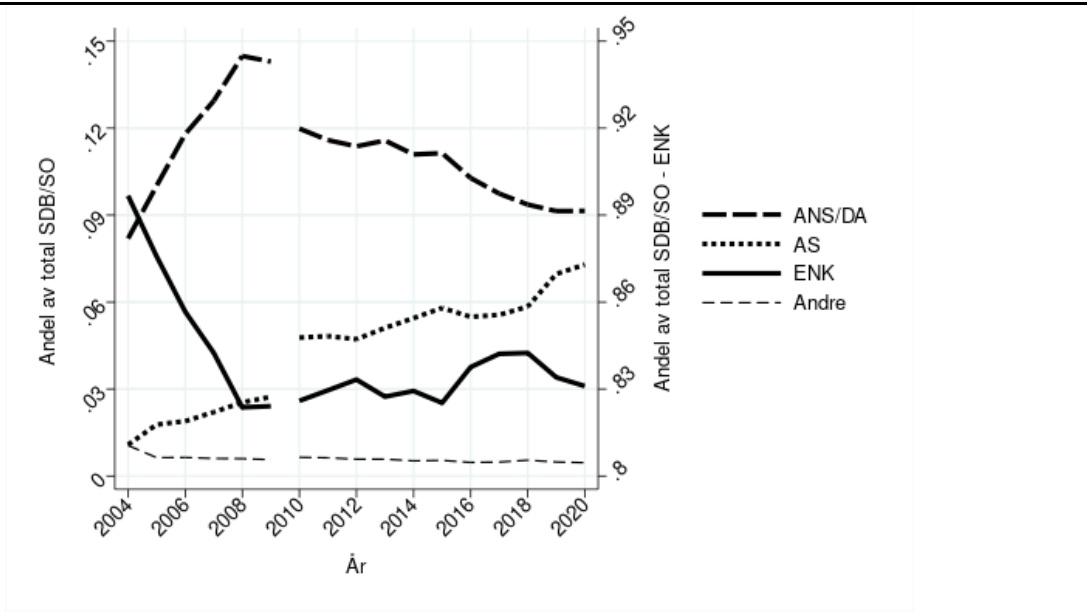
Figur 9.2 viser samlet Standard dekningsbidrag (SDB, t.o.m. 2009) og Standard omsetning (SO, f.o.m. 2010) fordelt på selskapsformene, og figur 9.3 viser jordbrukshusholdningenes samlede jordbruksinntekt fordelt på selskapsformene. Selv om bare 1,5 prosent av jordbruksbedriftene var organisert som AS i 2020, sto de for 7,3 prosent av standard omsetning og 6,2 prosent av jordbruksinntekten som tilfalt jordbrukshusholdningene. (I tillegg har andre ansatte betydelige arbeidsinntekter fra disse selskapene.) De ansvarlige selskapene sto for 9,1 prosent av samlet standard omsetning og 7,4 prosent av jordbruksinntekten i 2020.

Figur 9.1 Jordbruksbedrifter etter selskapsform

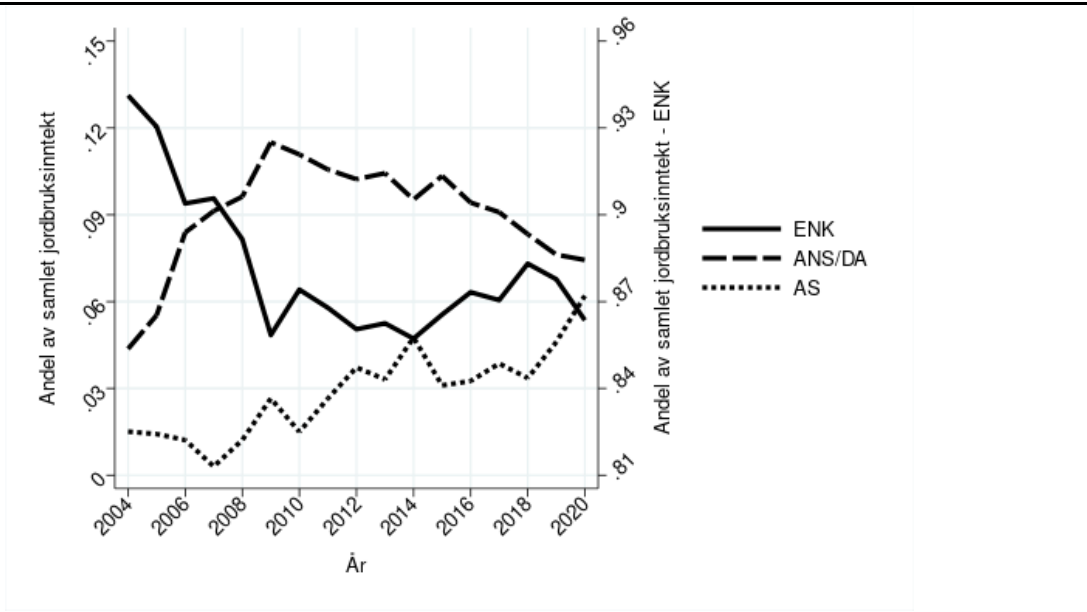

Figur 9.2 Samlet SDB/SO etter selskapsform

Figur 9.3 Jordbruksinntekt etter selskapsform

Referanser

- Aaberge, R., Modalsli, J. og Vestad, O. (2020). *Ulikheten – betydelig større enn statistikken viser*. SSB Analyse 2020/13
- Aaberge, R., Mogstad, M., Vestad, O. og Vestre, A. (2021). *Økonomisk ulikhet i Norge i det 21. århundre*. SSB Rapporter 2021/33
- BFJ (2022). *Jordbrukets totalregnskap 2020 og 2021, budsjett 2022, registrerte og normaliserte tall*. Budsjettnemda for jordbruksoppjøret, utredning nr. 1
- Blundell, R., Graber, M. og Mogstad, M. (2015). Labor income dynamics and the insurance from taxes, transfers, and the family. *Journal of Public Economics* 127: 58–73
- Bhuller, M. og Eika, L. (2020) Nedgang i sysselsettingen fra 2000–2017 – kan endringer i befolkningssammensetningen forklare alt?. *Søkelys på arbeidslivet* 37: 20–37
- DiNardo, J., Fortin, N. M. og Lemieux, T. (1996). Labor market institutions and the distribution of wages, 1973–1992: A Semiparametric Approach. *Econometrica* 64: 1001–44
- Epland, J. (2021). *Gjeld utjevner formuesforskjeller mellom menn og kvinner*. SSB Analyse 2021/09
- Guvenen, F., Karahan, F., Ozkan, S. og Song, J. (2021). What do data on millions of US workers reveal about lifecycle earnings dynamics?. *Econometrica* 89: 2303–2339
- Løwe, T. (2006): *Bøndens kontroversielle inntektsgrunnlag*. SSB Samfunnsspeilet 1/2006
- Løwe, T. (2009): *Gårdbrukerens mangesidige inntekt. Artikkel i Levekår i landbruket 1995-2004: Livsformer og rammebetingelser i endring*. SSB Statistiske Analyser 108
- Marino, M., Rocchi, B. og Severini, S. (2021). Conditional Income Disparity between Farm and Non-farm Households in the European Union: A Longitudinal Analysis. *Journal of Agricultural Economics* 72: 589–606
- Mitzenzwei, K., Storm, H. og Heckeley, T. (2018). Farm labor and farm income: case study from Norway. I: *Public policy in Agriculture. Impact on Labor Supply and Household Income*: 152–168, Routledge
- Mitzenzwei, K. og Hoveid, Ø. (2020). *Inntektsdannelse i jordbruket: Status, variasjon og mulige forklaringer*. NIBIO Rapport 2020/6/12
- Rocchi, B., Marino, M. og Severini, S. (2021). Does an income gap between farm and nonfarm households still exist? The case of the European Union. *Applied Economic Perspectives and Policy* 43: 1672–1697
- Rognstad, O., Bye, A. S. og Hovland, I. (2015). *Klassifisering av jordbruksbedrifter etter driftsform og størrelse*. SSB Notater 2015/32
- SSB (1994). *Standard for kommuneklassifisering 1994*. SSB NOS C 192
- SSB (2010). *Standard omsetning for jordbruksprodukter*. Hentet fra <https://www.ssb.no/a/metadata/conceptvariable/vardok/3330/nb>
- SSB (2019). *Økonomi og levekår for lavinnteksgrupper 2019*. SSB Rapporter 2019/33
- SSB (2022). *Barn i lavinntektshusholdninger*. SSB Artikkelseie: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/barn-i-lavinntektshusholdninger>

Vedlegg A: Datakilder

Rapporten bruker en rekke datakilder som forvaltes av SSB. Variabler for inntekter og gjeld samt husholdningstilhørighet baserer seg på grunnlagsdataene til SSBs Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Dataene er supplert med detaljert informasjon fra selvangivelsesregisteret for å skille inntekter i jordbruket fra annen næringsinntekt, og for detaljert informasjon om kapitalinntekter. Aksjonærregisteret og regnskapsstatistikk er brukt for å beregne eierandeler og kapitalinntekter i aksjeselskap. Informasjon om bøndernes lønnsinntekter i eget jordbruks-AS, samt informasjon om næring og yrke, er hentet fra AA- og LTO-registeret (t.o.m. 2014) og A-ordningen (f.o.m. 2015). Rolleregisteret (uttrekk for juli hvert år) identifiserer deltakere i ansvarlige selskap.

Grunnlagsdata fra SSBs jordbruksstatistikk, som igjen baserer seg på informasjon om søknader om produksjonstilskudd, brukes for å definere jordbrukspopulasjonen, samt informasjon om driftsomfang (SO/SDB) og driftsform.

Nasjonal utdanningsdatabase gir informasjon om igangværende utdanning og inntekts- og formuesstatistikken for husholdninger gir informasjon om studiestipend. Personer med igangværende utdanning eller som har mottatt studiestipend regnes som studenter eller elever og er ikke inkludert i gruppen andre yrkestilknyttede.

Demografiske opplysninger er hentet fra grunnlagsdataene til befolkningsstatistikken.

Vedlegg B: Metode for å ta hensyn til ulikheter i sammensetningen mellom utvalg

Rapporten bruker en vektemetode foreslått av DiNardo mfl. (1996) for å belyse hvordan inntektsfordelingen påvirkes av endringer eller ulikheter i sammensetningen av kjønn og alder. Metoden brukes for å lage kontrafaktiske inntektsfordelinger der inntektsfordelingen betinget på en egenskap er hentet fra ett utvalg, mens fordelingen av egenskapen er hentet fra et annet utvalg.

La simultanfordelingen av inntekt y og egenskapen x i utvalg a være $F_{Y,X}(y, x|a)$. Inntektsfordelingen i utvalg a er da

$$F_Y(y|a) = \int F_{Y|X}(y|x, a) dF_X(x|a),$$

der $F_{Y|X}(y|x, a)$ er den betingede inntektsfordelingen blant personer med egenskap x og $F_X(x|a)$ er fordelingen av egenskapen. Den kontrafaktiske inntektsfordelingen når den betingede inntektsfordelingen er som i utvalg a , men fordelingen av egenskapen er som i et annet utvalg b , kan skrives som

$$\tilde{F}_Y(y|a, b) = \int F_{Y|X}(y|x, a) \Psi_x(x|a, b) dF_X(x|a),$$

der Ψ_x gjerne omtales som en omvektingsfunksjon:

$$\Psi_x(x|a, b) = \frac{dF_X(x|b)}{dF_X(x|a)}.$$

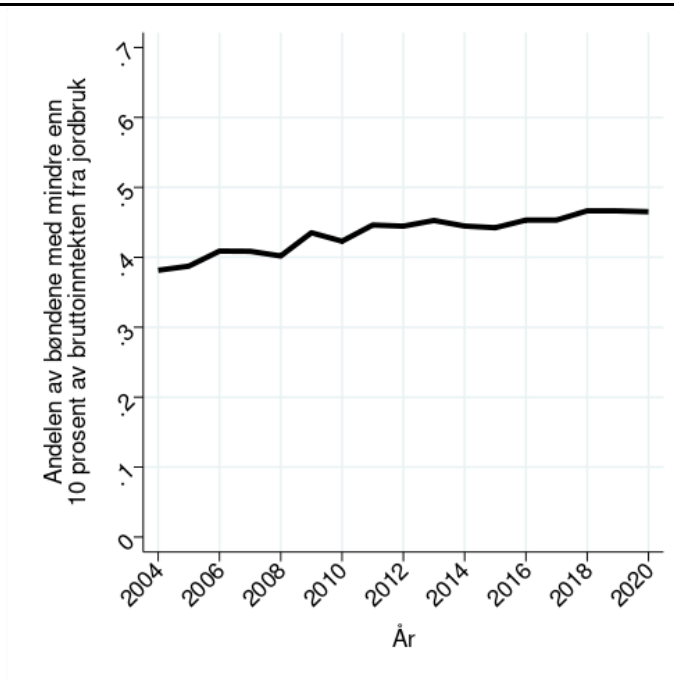
I praksis implementeres dette ved å tilordne observasjoner i utvalg a med egenskapen x vekten

$$\tilde{\Psi}_x(x|a, b) = \frac{P_x(x|b)}{P_x(x|a)},$$

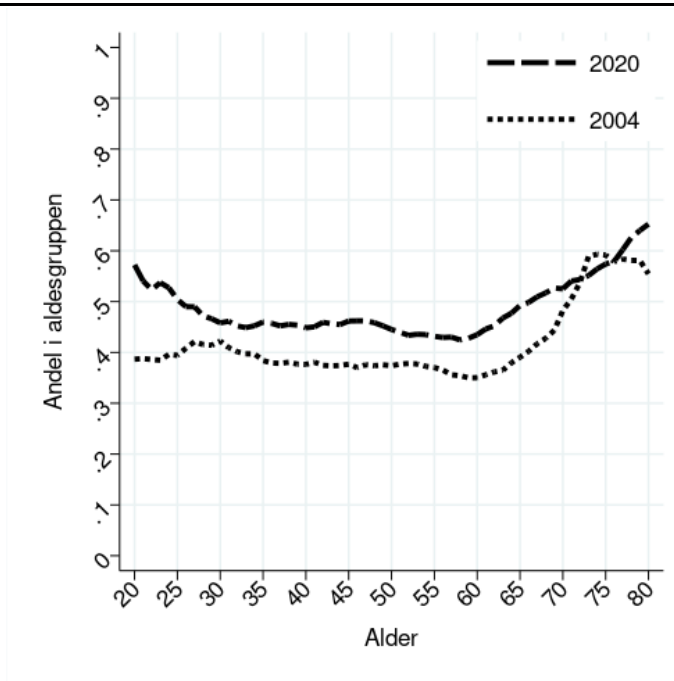
der $P_x(x|a)$ og $P_x(x|b)$ er andelen personer med egenskap x i utvalgene a og b .

Vedlegg C: Bønder med lav andel av bruttoinntekten fra jordbruk

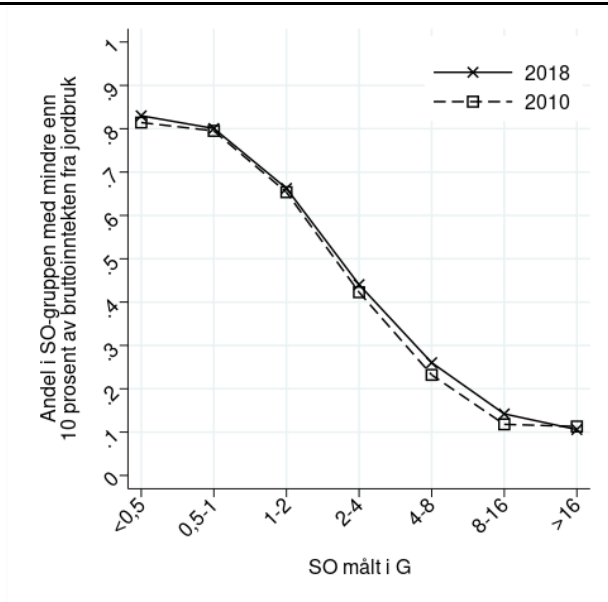
Figur C1 Andel bønder med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, 2004-2020

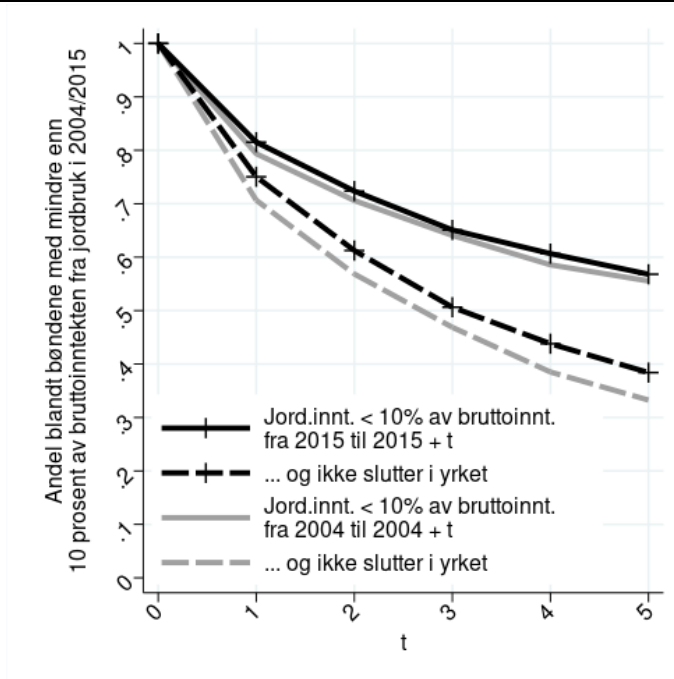
Figur C2 Andel bønder med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, etter alder

Figur C3 Andel bønder med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, etter Standard omsetning (SO)

Figur C4 Persistens i lav jordbruksinntekt

Figurregister

Figur 2.1	Aldersfordelingen blant bønder og andre yrkestilknyttede, 2004 og 2020	13
Figur 3.1	Sammensetningen av inntekt etter skatt, bønder.....	15
Figur 3.2	Utviklingen i bøndernes yrkesinntekt og inntekt etter skatt	17
Figur 3.3	Raten mellom medianen og andre persentiler for bøndernes inntekter	18
Figur 3.4	Utviklingen i yrkesinntekt og inntekt etter skatt for jordbrukshusholdninger	20
Figur 3.5	Raten mellom medianen og andre persentiler for jordbrukshusholdningenes inntekter	20
Figur 4.1	Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs andre	23
Figur 4.2	10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs andre.....	23
Figur 4.3	10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, jordbrukshusholdninger vs andre husholdninger	25
Figur 4.4	10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, fast utvalg	26
Figur 4.5	Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs industrien.....	27
Figur 4.6	10-, 50- og 90-persentilene i yrkesinntekt og inntekt etter skatt, bønder vs industrien ..	27
Figur 4.7	Andelen personer i husholdninger med vedvarende lavinntekt.....	28
Figur 6.1	Fordelingen av jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekt	31
Figur 6.2	Andel av bønderne som har lav jordbruksinntekt	33
Figur 6.3	Andel med lav jordbruksinntekt etter alder	33
Figur 6.4	Lav jordbruksinntekt etter Standard omsetning	34
Figur 6.5	Lav jordbruksinntekt i 2018 etter Standard omsetning i 2020	34
Figur 6.6	Persistens i lav jordbruksinntekt	35
Figur 6.7	Andel heltidsbønder	36
Figur 6.8	Andel heltidsbønder etter alder.....	36
Figur 6.9	Andel heltidsbønder etter Standard omsetning.....	37
Figur 6.10	Sammenhengen mellom jordbruksinntekt og inntekt etter skatt	38
Figur 6.11	Bønderne fordelt på driftsform.....	39
Figur 6.12	Jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekt for ulike driftsformer (gjennomsnitt)	39
Figur 6.13	Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt for ulike driftsformer	40
Figur 6.14	Jordbruksinntekt som andel av bruttoinntekt etter sentralitet (gjennomsnitt)	41
Figur 6.15	Median yrkesinntekt og inntekt etter skatt etter sentralitet.....	41
Figur 6.16	Andelen med lav jordbruksinntekt etter sentralitet.....	42
Figur 7.1	10-, 50- og 90-persentilene i gjeld og gjeldsgrad, jordbrukshusholdninger vs andre husholdninger	44
Figur 7.2	10-, 50- og 90-persentilene i gjeld og gjeldsgrad, etter alder	45
Figur 7.3	Gjeld og gjeldsgrad etter jordbrukshusholdningenes jordbruksinntekt.....	45
Figur 7.4	10-, 50- og 90-persentilene i inntekt etter skatt og renter, jordbrukshusholdninger vs andre husholdninger.....	46
Figur 8.1	Antall bønder som starter opp eller slutter i yrket etter alder, årlig gjennomsnitt for årene 2007-2015	48
Figur 8.2	10-, 50- og 90-persentiler i inntekt og gjeld for bønder som starter opp	49
Figur 8.3	Median inntekt og gjeld for bønder som starter opp i 2007, 2011 eller 2015.....	50
Figur 8.4	Median inntekt og gjeld for ulike grupper av bønder som starter opp.....	51
Figur 8.5	10-, 50- og 90-persentiler i inntekt og gjeld for bønder som slutter i yrket.....	52
Figur 8.6	Median inntekt og gjeld for bønder som sluttet i yrket i 2007, 2011 eller 2015	53
Figur 8.7	Median inntekt og gjeld for ulike grupper av bønder som slutter i yrket	54
Figur 9.1	Jordbruksbedrifter etter selskapsform	55
Figur 9.2	Samlet SDB/SO etter selskapsform	56
Figur 9.3	Jordbruksinntekt etter selskapsform	56
Figur C1	Andel bønder med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, 2004-2020	60

Figur C2	Andel bønder med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, etter alder	60
Figur C3	Andel bønder med mindre enn 10 prosent av bruttoinntekten fra jordbruk, etter Standard omsetning (SO).....	61
Figur C 4	Persistens i lav jordbruksinntekt	61

Tabellregister

Tabell 2.1	Fordelingen av bønder etter organisasjonsform (prosent).....	9
Tabell 2.2	Deskriptiv statistikk.....	12
Tabell 3.1	Gjennomsnitt av komponentene i inntekt etter skatt for ulike grupper av bønder (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå).....	15
Tabell 3.2	Gjennomsnitt av komponentene i inntekt etter skatt for bønder, andre og andre yrkestilknyttede (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå).....	16
Tabell 3.3	Gjennomsnittlig kapitalinntekt for bønder etter persentil i fordelingen av kapitalinntekt 1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå).....	16
Tabell 3.4	Utviklingen i bøndenes jordbruksinntekt, yrkesinntekt og inntekt etter skatt (1000 kr, KP-justert til 2020-nivå).....	18
Tabell 3.5	Gjennomsnitt av komponentene i inntekt etter skatt for jordbrukshusholdninger (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå, ekvivalensjustert).....	19
Tabell 4.1	Persentilmål og gjennomsnitt for inntekt etter skatt for ulike underutvalg, bønder vs andre (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå).....	24
Tabell 5.1	Inntektsendringer fra år til år og over fem år, absoluttverdier, prosent av normalinntekten (yi, t).....	30
Tabell 6.1	Utviklingen i jordbruksinntekt, yrkesinntekt og inntekt etter skatt for ulike grupper av bønder (1000 kr, KPI-justert til 2020-nivå).....	37

Tallgrunnlag til figurer

Figurdata 1.1   **Figur 3.2 og 3.3**

	Yrkesinntekt				Inntekt etter skatt			
	Gjennomsnitt	P10	Median	P90	Gjennomsnitt	P10	Median	P90
2004	397	66	380	687	389	147	312	529
2005	466	68	390	741	471	147	322	591
2006	406	63	391	709	475	148	327	564
2007	450	73	439	789	503	175	375	661
2008	472	72	456	827	545	177	392	682
2009	449	60	437	785	438	165	369	633
2010	475	64	463	835	466	187	393	677
2011	485	57	469	863	472	191	402	702
2012	514	58	495	912	510	204	424	745
2013	518	57	499	926	540	208	432	764
2014	536	60	510	955	546	212	443	791
2015	553	60	526	993	571	216	450	808
2016	539	52	514	972	577	207	439	799
2017	544	47	519	984	640	207	447	815
2018	546	41	523	992	616	207	449	820
2019	553	38	521	1007	612	207	452	838
2020	571	38	529	1041	672	209	457	870

Figurdata 1.2   **Figur 3.4 og 3.5**

	Yrkesinntekt				Inntekt etter skatt			
	Gjennomsnitt	P10	Median	P90	Gjennomsnitt	P10	Median	P90
2004	372	119	350	623	372	194	318	499
2005	420	125	362	664	430	198	330	541
2006	387	122	367	647	450	202	337	534
2007	427	138	407	715	469	230	378	609
2008	448	143	427	745	506	236	395	622
2009	435	129	415	728	434	229	381	594
2010	454	137	435	757	456	246	401	628
2011	465	129	444	785	472	251	413	648
2012	491	134	468	828	490	264	433	690
2013	497	132	476	838	517	269	444	707
2014	511	132	484	863	525	274	453	726
2015	523	130	497	885	543	277	459	740
2016	512	122	487	873	548	269	451	736
2017	519	119	493	884	584	272	457	753
2018	520	110	497	885	568	271	462	753
2019	529	106	499	905	571	273	468	774
2020	541	102	507	933	621	274	475	800

Figurdata 1.3   **Figur 4.1 og 4.2**

Bønder

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	66	380	687	147	312	529
2005	68	390	741	147	322	591
2006	63	391	709	148	327	564
2007	73	439	789	175	375	661
2008	72	456	827	177	392	682
2009	60	437	785	165	369	633
2010	64	463	835	187	393	677
2011	57	469	863	191	402	702
2012	58	495	912	204	424	745
2013	57	499	926	208	432	764
2014	60	510	955	212	443	791
2015	60	526	993	216	450	808
2016	52	514	972	207	439	799
2017	47	519	984	207	447	815
2018	41	523	992	207	449	820
2019	38	521	1007	207	452	838
2020	38	529	1041	209	457	870

Alle andre over 16 år

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	0	221	600	82	258	450
2005	0	226	617	79	265	467
2006	0	241	639	83	274	493
2007	0	268	683	89	293	532
2008	0	284	706	87	302	542
2009	0	278	709	85	302	536
2010	0	269	713	84	304	542
2011	0	274	736	84	312	558
2012	0	285	763	85	322	584
2013	0	289	776	84	327	597
2014	0	288	784	82	331	607
2015	0	284	783	81	329	603
2016	0	274	766	79	323	591
2017	0	274	769	83	326	596
2018	0	279	775	85	326	597
2019	0	289	789	87	332	608
2020	0	271	791	86	335	614

Alle andre over 16 år - fjern studenter

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	0	284	626	128	276	467
2005	0	293	645	132	284	485
2006	0	307	668	138	294	515
2007	0	333	715	149	314	556
2008	0	347	739	152	323	565
2009	0	346	742	156	323	558
2010	0	341	747	159	325	565
2011	0	350	771	168	333	582
2012	0	364	800	175	345	611
2013	0	367	813	177	351	623
2014	0	368	821	179	354	634
2015	0	366	821	179	352	629
2016	0	355	802	174	346	617
2017	0	356	804	178	348	622
2018	0	360	811	180	348	623
2019	0	370	825	184	354	635
2020	0	355	828	189	357	641

Andre yrkestilknyttede

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	54	389	692	167	314	508
2005	57	399	716	172	323	530
2006	63	409	742	180	333	567
2007	71	433	792	193	355	611
2008	74	444	817	194	364	617
2009	67	447	822	199	363	610
2010	60	448	828	201	365	618
2011	65	462	857	206	376	639
2012	71	479	889	215	390	671
2013	70	486	904	217	397	685
2014	73	491	915	219	402	697
2015	69	492	914	219	401	692
2016	66	485	894	215	395	680
2017	67	489	898	217	399	687
2018	70	493	906	217	399	688
2019	62	501	920	222	406	700
2020	67	505	929	232	414	710

Andre yrkestilknyttede vekt mhp bøndenes aldersfordeling

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	51	399	721	181	320	530
2005	55	410	748	187	330	555
2006	62	421	774	196	342	596
2007	67	445	827	211	364	644
2008	69	457	855	214	374	646
2009	62	460	860	219	373	639
2010	53	461	865	224	376	650
2011	54	475	897	232	388	674
2012	56	492	930	242	404	709
2013	52	499	945	246	411	725
2014	53	503	957	248	417	737
2015	49	504	957	248	416	731
2016	45	496	936	246	410	721
2017	43	499	940	247	413	729
2018	42	501	947	247	414	729
2019	35	508	960	250	420	742
2020	36	509	965	256	426	751

Andre yrkestilknyttede vekt mhp bøndenes aldersfordeling og kjønnsfordeling

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	61	452	825	204	348	604
2005	66	464	856	208	359	632
2006	73	476	884	217	372	686
2007	79	502	943	233	396	742
2008	81	513	970	233	405	731
2009	72	513	975	237	402	722
2010	61	512	979	241	405	736
2011	61	526	1013	248	418	761
2012	64	543	1048	259	435	800
2013	60	549	1062	263	443	815
2014	62	552	1070	264	449	826
2015	56	550	1065	263	447	814
2016	52	538	1037	259	439	802
2017	49	540	1036	260	442	810
2018	49	542	1041	258	442	808
2019	41	547	1053	261	447	821
2020	41	545	1053	265	451	827

Figurdata 1.3   **Figur 4.3**

Jordbrukshusholdninger

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	119	350	623	194	318	499
2005	125	362	664	198	330	541
2006	122	367	647	202	337	534
2007	138	407	715	230	378	609
2008	143	427	745	236	395	622
2009	129	415	728	229	381	594
2010	137	435	757	246	401	628
2011	129	444	785	251	413	648
2012	134	468	828	264	433	690
2013	132	476	838	269	444	707
2014	132	484	863	274	453	726
2015	130	497	885	277	459	740
2016	122	487	873	269	451	736
2017	119	493	884	272	457	753
2018	110	497	885	271	462	753
2019	106	499	905	273	468	774
2020	102	507	933	274	475	800

Andre husholdninger

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	0	268	618	149	286	474
2005	0	274	636	150	294	492
2006	0	289	657	156	305	521
2007	0	315	701	166	328	562
2008	0	330	724	169	338	569
2009	0	324	727	174	336	564
2010	0	318	730	174	338	571
2011	0	325	753	174	348	589
2012	0	337	779	177	360	616
2013	0	349	794	194	369	631
2014	0	350	802	195	373	641
2015	0	349	802	195	372	639
2016	0	339	784	191	366	628
2017	0	340	787	191	369	635
2018	0	344	794	192	369	636
2019	0	352	809	195	375	648
2020	0	339	810	196	378	654

Andre yrkestilknyttede husholdninger

	Yrkesinntekt			Inntekt etter skatt		
	P10	Median	P90	P10	Median	P90
2004	68	383	681	207	329	516
2005	70	392	702	210	338	537
2006	75	405	724	217	351	572
2007	84	431	771	230	374	617
2008	88	444	794	231	384	618
2009	80	444	800	234	382	613
2010	71	442	804	235	385	622
2011	77	455	831	239	397	643
2012	83	471	860	247	411	674
2013	82	476	872	249	417	687
2014	86	480	881	249	422	699
2015	83	480	882	248	422	696
2016	79	472	863	245	416	686
2017	79	476	868	247	420	695
2018	83	481	877	246	421	696
2019	73	489	892	251	428	709
2020	78	490	899	258	434	721